

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra mezinárodního práva

Diplomová práce

2014

Magdaléna Husáková

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra medzinárodného práva

Magdaléna Husáková

Poľnohospodárstvo v práve Svetovej obchodnej organizácie

Diplomová práca

Vedúci práce: doc. JUDr. Vladimír Balaš, CSc.

2014

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne, všetky použité pramene a literatúra boli riadne citované a práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, 23.januára 2014

Magdaléna Husáková

Pod'akovanie:

Rada by som pod'akovala doc. JUDr. Vladimírovi Balašovi, CSc. za cenné rady, pripomienky a podporu behom prípravy tejto diplomovej práce a pri snahe o účasť na moot-courte investičného práva.

OBSAH:

Úvod.....	4
Kapitola 1: Vznik Dohody o poľnohospodárstve a súčasný stav rokovaní.....	7
1.1 Vznik.....	7
1.2 Uruguajské kolo rokovaní.....	8
1.3 Rozvojové kolo z Dohy –Doha Development Round.....	10
Kapitola 2: Všeobecná úprava Dohody o poľnohospodárstve a jej vzťah k iným dohodám.....	12
2.1 Ciele Dohody o poľnohospodárstve.....	12
2.2 Vykonávacie obdobie.....	13
2.3 Vzťah k GATT 1994.....	13
2.4 Vzťah k iným dohodám prílohy 1A.....	15
2.4.1 Dohoda o ochranných opatreniach.....	15
2.4.2 Dohoda o postupoch pri dovoznom licencovaní.....	16
2.4.3 Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytozsanitárnych opatrení.....	16
2.4.4 Dohoda o technických prekážkach obchodu.....	17
2.4.5 Dohoda o antidumpingu.....	17
2.4.6 Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach.....	18
2.5 Vzťah k Všeobecnej dohode o obchode so službami.....	19
2.6 Vzťah k Dohode o obchodných aspektoch duševného vlastníctva.....	19
2.7 Modalities Agreement.....	19
2.8 Listiny koncesíí a záväzkov.....	20
Kapitola 3: Prístup na trh.....	20
3.1 Článok 4 Dohody o poľnohospodárstve.....	21
3.1.1 Chile-Price Band System a zakázané opatrenia na hranici.....	22
3.2 Spôsob výpočtu bežných colných poplatkov.....	25
3.3 Príloha 5- výnimky z čl. 4.2.....	26
3.4 Minimálne a súčasné možnosti prístupu na trh.....	26
3.5 Colné kvóty.....	27
3.5.1 Typy správy colných kvót a dodatočné podmienky ich doplňujúce.....	29
3.5.1.1 Typy správy.....	29
3.5.1.2 Dodatočné podmienky správy colných kvót.....	32
3.5.2 Banana Case.....	32
3.5.2.1 Hlavné právne otázky.....	36
3.6 Zvláštne ochranné opatrenia (special safeguard measures).....	40
3.6.1 Objemový spúšťač.....	42
3.6.2 Cenový spúšťač.....	42
3.6.3 Možná nová úprava.....	43

3.6.4 Výhody a nevýhody používania zvláštnych ochranných opatrení.....	44
3.7 Úspechy a neúspechy úpravy prístupu na trh v Dohode o poľnohospodárstve.....	45
Kapitola 4: Domáce podpory.....	49
4.1 "Traffic lights approach".....	51
4.2 Amber Box – Jantárová skrinka.....	52
4.2.1 Verejné skladovanie – Public stockholding.....	53
4.2.2 Subvencie v jantárovej skrínke a vyrovnávacie opatrenia.....	54
4.2.3 Súčasný vývoj.....	54
4.3 Blue Box – Modrá skrinka	55
4.3.1 Budúcnosť modrej skrínky.....	56
4.4 Čl. 6.2 Dohody o poľnohospodárstve – výnimka pre rozvojové krajiny.....	57
4.5 Aggregate Measurement of Support – Agregovaná miera podpôr (AMS).....	58
4.6 Green Box – Zelená skrinka.....	59
4.6.1 US - Upland Cotton.....	60
4.6.2 Multifunkcionalita poľnohospodárstva.....	61
4.7 Cotton Initiative	61
4.8. Úspechy a neúspechy úpravy domácich podpôr v Dohode o poľnohospodárstve.....	62
Kapitola 5: Vývozné podpory.....	63
5.1 Vývozné subvencie podľa Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach a porovnanie jej úpravy s úpravou v Dohode o poľnohospodárstve.....	64
5.2 Vývozné subvencie podľa Dohody o poľnohospodárstve.....	65
5.2.1 Vývozné podpory čl. 9	65
5.2.2 Canada – Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products.....	67
5.2.3 European Communities – Export Subsidies on Sugar.....	69
5.3 Vývozné subvencie podľa čl. 10 Dohody o poľnohospodárstve.....	70
5.3.1 US – FSC.....	70
5.4 Hodnotenie a budúcnosť úpravy vývozných subvencií v Dohode o poľnohospodárstve...	71
Kapitola 6: Liberalizácia medzinárodného obchodu a potravinová pomoc.....	72
6.1 Následky odstránenia subvencií.....	72
6.2 Rozhodnutie z Marakéša a Dohovor o potravinovej asistencii.....	72
6.3 Mnohosť záujmov.....	74
6.4 Úprava potravinovej pomoci v Dohode o poľnohospodárstve.....	74
6.5 Pomoc obchodu – Aid for Trade.....	75
Kapitola 7: Vývozné obmedzenia.....	76
Záver.....	77

Zoznam skratiek.....	79
Zoznam použitej literatúry a prameňov.....	80
Abstrakt.....	87
Abstract.....	89
Kľúčové slová.....	91

Úvod

Keď vznikla Svetová obchodná organizácia v roku 1995, vznikli spoločne s ňou aj nové medzinárodné zmluvy upravujúce mnohé otázky medzinárodného obchodu, ktoré nikdy predtým neboli predmetom špecifického záujmu. Jednou z takto novoupravených oblastí bol aj obchod s poľnohospodárskymi produktmi.

Vzťah Svetovej obchodnej organizácie k poľnohospodárstvu je ešte len v plienkach, ale už teraz prechádza jednou z najťažších skúšok jej existencie. Väčšina ľudí žijúcich pod hranicou chudoby žije vo vidieckom prostredí a sú poľnohospodármi žijúcimi z ruky do úst (subsistence farmers), preto má téma poľnohospodárstva veľmi silný sociálny rozmer. Kontrast medzi životnými podmienkami poľnohospodárov – a nakoniec aj nepoľnohospodárov – v Európe a poľnohospodármi – teda väčšiny obyvateľstva - v tých najmenej rozvinutých krajinách len reflektuje tzv. roztvárajúce sa nožnice medzi svetovou chudobou a pár percentami "úspešných".

Práve vysoká koncentrácia svetovej chudoby na vidieku¹ nabáda k zacieleniu jej riešenia predovšetkým na vidiek a poľnohospodárov. Svetová obchodná organizácia by mohla poskytnúť priestor pre ich rozvoj, pomocou vlastných schopností a práce a nie nekonečnej rozvojovej pomoci, ktorej skutočné ciele nie vždy sú charitatívne. Zároveň prostredníctvom väčšej vzájomnej ekonomickej závislosti a spolupráce krajín a tým väčších medzikultúrnych kontaktov by mohla pomôcť aj lepšiemu vzájomnému porozumeniu. Po oboznámení sa s proklamovanými cieľmi členov, ktoré sú obsiahnuté v Preambule Dohody o poľnohospodárstve, a zároveň s praktickým účinkom rôznych opatrení Dohody o poľnohospodárstve, si však čitateľ môže položiť otázku, či existuje alebo vôbec niekedy bude existovať dostatok vôle na naplnenie cieľov Dohody.

Vďaka veľmi naliehavej sociálnej otázke, na ktorú by uľahčenie obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami mohlo dať odpoveď, je téma poľnohospodárstva v Svetovej obchodnej organizácii určite aktuálna. Z dôvodu rôznych protichodných postojov vyplývajúcich z odlišných životných skúseností a prostredí politikov a vyjednávačov z krajín členstva Svetovej obchodnej organizácie je však téma poľnohospodárstva aj veľmi komplikovaná.

¹ IFAD: Rural Poverty Report 2011, prístupé cez <http://www.ifad.org/rpr2011/>, <http://www.ruralpovertyportal.org/topic>

Diplomová práca je rozdelená na 7 kapitol, medzi ktorými dominujú kapitoly zaoberajúce sa tromi piliermi Dohody – prístupom na trh, domácimi a vývoznými subvenciami. Prvá kapitola sa snaží načrtnúť proces postupného hľadania kompromisov, ktoré viedlo k vzniku Dohody o poľnohospodárstve. Kapitola 2 sa zameriava na vzťah Dohody o poľnohospodárstve k iným dohodám, ktoré tvoria základ fungovania Svetovej obchodnej organizácie a zároveň ich v stručnosti predstavuje. Náplň tretej kapitoly tvorí analýza úpravy prístupu na domáci trh zahraničných poľnohospodárskych výrobkov s dôrazom na objasnenie úlohy colných kvót v jeho obmedzovaní. Zároveň je ponechaný priestor pre popis prínosu prípadov Chile- Price Band System a Banana Case k interpretácii úpravy poľnohospodárskeho obchodu v dohodách Svetovej obchodnej organizácie. Predmetom štvrtej kapitoly sú domáce podpory - ich regulácia v Dohode o poľnohospodárstve, rozdelenie a charakteristiky jednotlivých skupín podpôr. Kapitola spomína aj kontroverziu idey multifunkcionality poľnohospodárstva a prípad US- Upland Cotton, ktorý bol dôležitým medzníkom v snahe - najmä – rozvojových krajín o odstránenie subvencií na produkciu bavlny. Táto snaha prerástla do tzv. Cotton initiative, ktorá má v štvrtej kapitole tiež svoje miesto. Piata kapitola sa zaoberá podporami vývozu a ich úpravou v Dohode o poľnohospodárstve s pripomenutím rozhodnutí Panelov a Odvolacieho orgánu v Canada – Dairy, EC – Sugar a US – FSC vo vzťahu k vývozným subvenciám. Tri kapitoly, ktoré sa venujú pilierom Dohody o poľnohospodárstve sú záverované hodnotením jej súčasnej úpravy a možnými zmenami, ktoré by mohlo priniesť rokovanie v Dohode. Predposledná – šiesta - kapitola rozoberá následky liberalizácie medzinárodného obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami na najmenej rozvinuté krajiny a úpravu poskytovania potravinovej pomoci v Dohode o poľnohospodárstve a Dohovore o potravinovej asistencii. Posledná kapitola v stručnosti načrtáva úpravu vývozných obmedzení.

Cieľom tejto práce je objasniť právnu úpravu obchodu s poľnohospodárskymi produktmi a sociálno-ekonomický kontext, v ktorom táto úprava pôsobí. Práca usiluje o zachytenie podstatných znakov každého piliera Dohody o poľnohospodárstve z hľadiska jeho úpravy v súčasnosti, informuje o praktických dopadoch tejto úpravy z rôznych uhlov pohľadu a zároveň načrtáva možnú úpravu v novej Dohode, ktorá sa javí ako pravdepodobný výsledok rokovaní rozvojového kola z Dohy. Zároveň sa snaží o predstavenie protichodných záujmov jednotlivých štátov, ktorí sú si odlišní či už ekonomickou vyspelosťou, kultúrou alebo prírodnými podmienkami. Táto diplomová práca niektoré otázky vzhľadom k svojmu obmedzenému rozsahu

opomína, ale sú a budú predmetom sporov v rámci poľnohospodárskych rokovaní v Svetovej obchodnej organizácii. Ide napríklad o postoj ku geneticky modifikovaným potravinám, k minimálnym pracovným bezpečnostným požiadavkám, k ochrane práv zvierat a k ďalším otázkam.

Práca je postavená na analýze a syntéze dostupných informácií so snahou o poskytnutie čo najucelenejšieho obrazu o problematike. Zdroje informácií, z ktorých práca vychádza sú rôznorodné, išlo ako o práce vládnych agentúr, či medzinárodných organizácií, tak autorov tvoriacich pre nevládne organizácie. Súčasný vývoj rokovaní je zdokumentovaný predovšetkým prostredníctvom oficiálnej stránky Svetovej obchodnej organizácie a príspevkov v periodikách, ktoré detailne sledovali ministerskú konferenciu na Bali. Cieľom bolo dosiahnuť tak objektívne poznanie súvislostí a aj záujmov, ktoré prevládajú v medzinárodnom obchode s poľnohospodárskymi výrobkami.

Literatúry v anglickom jazyku bolo dostatok, išlo však predovšetkým o práce ekonómov. Prác právnikov, z ktorých by bolo možné čerpať, bolo nepomerne menej. Preto, ak sa práca bude možno javiť ako príliš technická, je to sama Dohoda, ktorá je veľmi technická a práve preto nie je, miestami, ľahko čitateľná.

Kapitola 1: Vznik Dohody o poľnohospodárstve a súčasný stav rokovaní

1.1 Vznik

Prvý pokus vytvoriť Medzinárodnú obchodnú organizáciu po druhej svetovej vojne nedopadol úspešne. Napriek tomu dal vzniknúť Všeobecnej dohode o clách a obchode v roku 1947, ktorej upravenou verziou sa medzinárodný obchod riadi dodnes.

Spojené štáty a Veľká Británia - ako zakladajúce veľmoci povojnového ekonomického systému - však z vnútropolitických dôvodov nemali záujem na podriadení poľnohospodárskych produktov rovnakému režimu obchodovania, akým sa mal riadiť ostatný tovar.² Poľnohospodárstvo bolo teda upravené iba v článku XI odst. 2 písm.c) GATT 1947, ktorý umožňoval výnimočné obmedzenia dovozu poľnohospodárskych alebo rybích produktov nutných pre výkon vládnych opatrení, ktoré smerovali napríklad k obmedzeniu domácej produkcie podobných produktov.³

V roku 1951 Holandsko a Dánsko podalo sťažnosť na opatrenia vlády USA, ktoré obmedzovali dovoz mliečnych výrobkov a podporovali tak udržanie ceny mlieka, avšak bez obmedzení jeho vlastnej produkcie a teda nespĺňali podmienky článku XI odst.2 písm.c). Zmluvné strany a následne aj samotné USA súhlasili, že opatrenia nespĺňali požiadavky článku XI odst. 2 písm. c), ale následne schválili USA časovo neobmedzenú výnimku z povinnosti splniť podmienky daného článku pre mliečne výrobky, čím zlegalizovali opatrenia americkej vlády a tak v podstate dali prednosť protekcionizmu pred dodržiavaním len pred pár rokmi ustanovených pravidiel voľného obchodu.⁴

Výnimka pre USA nebola jediným neúspechom, ktorý utrpelo dodržiavanie GATT 1947. Po vzniku Európskych spoločenstiev v r. 1957 sa stala objektom znepokojenia práve Spoločná poľnohospodárska politika Spoločenstiev. Najväčší predpoklad ovplyvniť jej vývoj mala Haberlerova správa. Haberler bol predseda panelu expertov, ktorého úlohou malo byť vyhodnotenie doterajších trendov v medzinárodnom obchode, a to aj s poľnohospodárskymi produktmi. Haberlerova správa ako jediná poukázala na negatívne vplyvy domácich politík na medzinárodný obchod a navrhovala ako riešenie štátne subvencie poľnohospodárom namiesto doterajších cenových intervencií na trhu, čím by prinútila poľnohospodárov k prispôsobovaniu

² Gardner, Richard N.; Sterling-Dollar Diplomacy in Current Perspective, International Affairs, Vol. 62, No.1, str.29

³ GATT 1947

⁴ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.3

svojej produkcie svetovým trhovým cenám a nedochádzalo by k tak vysokej nadprodukcii. Haberlerova správa nebola prijatá, politika cenových intervencií zostala nedotknutá pokusmi o prehlásenie jej nezlučiteľnosti s právom GATT a poľnohospodárska politika Európskych spoločenstiev sa stala jedným z hlavných zdrojov konfliktu medzi zmluvnými stranami a Európskymi spoločenstvami.⁵

V 60-tych rokoch sa situácia zmenila a Spojené štáty začali presadzovať liberalizáciu trhu s poľnohospodárskymi produktmi. Bolo zahájené Kennedyho kolo rokovaní – kde malo byť vôbec po prvýkrát poľnohospodárstvo jednou z ústredných tém rokovania. Napriek celkovému úspechu Kennedyho kola v znižovaní colných bariér, v poľnohospodárskej problematike nedošlo k pokroku.⁶

Rovnako aj v nasledujúcom – Tokijskom – kole dosiahli snahy o uvoľnenie obchodu s poľnohospodárskymi produktmi len obmedzený úspech. Okrem ďalšieho zníženia ciel došlo k uzavretiu dohôv týkajúcich sa obchodu s hovädzím mäsom a s mliečnymi výrobkami a ďalších medzinárodných dohôd, ktoré sa čiastočne týkali aj obchodu v rámci poľnohospodárstva.⁷

Štáty sa obávali podriadiť svoju poľnohospodársku politiku rozhodnutiam medzinárodného spoločenstva. V roku 1985 však bola vypracovaná Leutwilerova správa, ktorá už nahliadala na poľnohospodárstvo ako na akýkoľvek iný sektor hospodárstva a pripravila pôdu pre prijatie Dohody o poľnohospodárstve na blížiacom sa Uruguajskom kole rokovaní.⁸

1.2 Uruguajské kolo rokovaní

Deklarácia z Punta del Este si stanovila za svoje základné ciele v oblasti poľnohospodárstva predovšetkým priniesť disciplínu a predpovedateľnosť toku svetového obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami a zároveň jeho väčšiu liberalizáciu a to pomocou

⁵ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str. 3-5

⁶ Ibid, str. 6,7

⁷ Agreement on Interpretation and Application of Articles VI, XVI and XXIII - tzv. Subsidies Code, predchodca Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach a Agreement on Technical Barriers to Trade- tzv. Standards Code, ktorý bol zase predchodcom súčasnej Dohody o technických prekážkach obchodu prijatej v Uruguajskom kole., Ibid. str.8,9

⁸ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.10

a) zlepšenia prístupu na trh, b) zlepšenia súťažného prostredia zvýšením disciplíny pri používaní subvencií a iných obchod ovplyvňujúcich opatrení a zároveň pomocou c) minimalizácie nepriaznivých účinkov sanitárnych a fytosanitárnych opatrení⁹.

Strany sa zároveň dohodli na potrebe úpravy zvláštneho a rozdielneho zaobchádzania pre rozvojové krajiny a na nutnosti usporiadať obchod s poľnohospodárskymi výrobkami tak, aby bol viac prispôsobivý signálom trhu.

Trvalo viac než 7 rokov, kým bolo Uruguajské kolo úspešne ukončené Marakéšskou dohodou o založení Svetovej obchodnej organizácie. Uzavretie dohody stálo medzinárodné spoločenstvo nemálo kompromisov, napríklad vytvorenie tzv. modrej skrinky.¹⁰

Zároveň boli dohodnuté aj ďalšie dohody, ktoré sa týkali obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami, ako napríklad nová Dohoda o technických prekážkach obchodu, Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení, či Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov.¹¹

Cieľom dohody o technických prekážkach obchodu je zabezpečiť, aby „*sa technické predpisy nepripravovali, neprijímali alebo neuplatňovali s úmyslom vytvoriť zbytočné prekážky v medzinárodnom obchode.*“¹² Túto dohodu dopĺňa aj Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytosanitárnych opatrení, ktorá uznáva právo členov na prijatie sanitárnych a fytosanitárnych

⁹ Deklarácia z Punta del Este, September 20, 1986, prístupné na http://www.sice.oas.org/trade/Punta_e.asp

*Part I: Negotiations on Trade in Goods, paragraph D: Subjects for Negotiation
Agriculture*

The CONTRACTING PARTIES agree that there is an urgent need to bring more discipline and predictability to world agricultural trade by correcting and preventing restrictions and distortions including those related to structural surpluses so as to reduce the uncertainty, imbalances and instability in world agricultural markets.

Negotiations shall aim to achieve greater liberalization of trade in agriculture and bring all measures affecting import access and export competition under strengthened and more operationally effective GATT rules and disciplines, taking into account the general principles governing the negotiations by:

(i) improving market access through, inter alia, the reduction of import barriers;

(ii) improving the competitive environment by increasing discipline on the use of all direct and indirect subsidies and other measures affecting directly or indirectly agricultural trade, including the phased reduction of their negative effects and dealing with their causes;

(iii) minimizing the adverse effects that sanitary and phytosanitary regulations and barriers can have on trade in agriculture, taking into account the relevant international agreements.

In order to achieve the above objectives, the negotiating group having primary responsibility for all aspects of agriculture will use the Recommendations adopted by the CONTRACTING PARTIES at their Fortieth Session, which were developed in accordance with the GATT 1982 Ministerial Work Program, and take account of the approaches suggested in the work of the Committee on Trade in Agriculture without prejudice to other alternatives that might achieve the objectives of the negotiations.

¹⁰ Ako ďalšie by sme mohli uviesť Dohodu z Blair House medzi ES a USA. McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture. A Commentary, Oxford University Press, 2006, str. 14

¹¹ Grossman, Margaret Rosso; Uruguay Round Agreement on Agriculture and Domestic Support, Kapitola 2 v Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO, CABI Publishing, 2003, str.29

¹² Článok 2.2 TBT Agreement, veta prvá

opatrení nevyhnutných „na ochranu života alebo zdravia ľudí, zvierat alebo rastlín“, ale len v rozsahu nevyhnutnom na túto ochranu a v prípadoch vedecky podložených,¹³ t.j. znovu tak, aby neboli vytvárané zbytočné obmedzenia pre medzinárodný obchod. Rovnako dôležitá je vo vzťahu k poľnohospodárstvu aj samotná preambula Dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie, ktorá upriamuje pozornosť na potrebu „optimálneho využívania svetových zdrojov v súlade s cieľom dosiahnuť trvalý rozvoj, (a) usilujúc sa o ochranu a zachovanie životného prostredia a rozvíjanie prostriedkov na to určených tak, aby to bolo zlučiteľné s ich potrebami (potrebami strán tejto Dohody – pozn. aut.) a záujmami vzťahujúcimi sa na rôzne úrovne ekonomického rozvoja.“¹⁴ Spory vyplývajúce z týchto dohôd sa budú riešiť prostredníctvom systému upraveného v Dohovore o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov, ktorý je druhou prílohou k Dohode o založení Svetovej obchodnej organizácie.

Dohoda o poľnohospodárstve ukončila výnimočnosť postavenia poľnohospodárskych produktov, ktoré sa do jej vzniku riadili len čl. XI odst. 2 písm. c) GATT 1947¹⁵ a čl. XVI časť B odst. 3 a 4 GATT¹⁶ s tým, že pri ostatných otázkach, týkajúcich sa obchodu s týmito produktmi, väčšina štátov ustanovenia GATT ignorovala. Štáty však stále nie sú pripravené podriaďiť poľnohospodárstvo rovnakým obchodným pravidlám, aké sa vzťahujú na iné produkty a preto aj Dohoda o poľnohospodárstve ponúka len samostatnú - zvláštnu úpravu.¹⁷

1.3 Rozvojové kolo z Dohy –Doha Development Round

V roku 2001 bolo zahájené ďalšie kolo rokovaní v hlavnom meste Kataru, Dohe. Za ciele si uložilo predovšetkým zníženie obchodných bariér za účelom zvýšenia objemu svetového obchodu a väčšej participácie rozvojových krajín. Keďže práve právo rozvojových krajín na ekonomický rozvoj pomocou medzinárodného obchodu malo byť hlavnou témou rokovaní, kolo bolo nazvané Rozvojové kolo z Dohy. 12 rokov rokovaní však nevyprodukovalo žiadny záväzný a inovatívny dokument, ktorý by prispel k dosiahnutiu cieľa. Nezhody ohľadne odstránenia bariér a subvencií v obchode s poľnohospodárskymi produktmi boli pritom jednou z hlavných príčin

¹³Článok 2.1 a 2.2 SPS Agreement

¹⁴Preambula Dohody o založení WTO, odst. 1 a 2

¹⁵ Článok XI odst. 2 písm. c) GATT 1947 povoľuje dovozné obmedzenia poľnohospodárskych výrobkov, ktoré sú nutné k výkonu určitých, taxatívne stanovených, typov vládnych opatrení.

¹⁶ Článok XVI časť B odst. 3 a 4 stanovujú pravidlá používania vývozných subvencií na poľnohospodárske produkty

¹⁷ McMahon, Joseph; Desta, Melaku G.; The Agreement on Agriculture: Setting the Scene, Kapitola 1 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku G.; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012, str.1

neúspechov ministerských konferencií, rovnako ako doposiaľ neúspešná snaha rozvojových krajín o väčší prístup na trh s bavlnou v USA. Stagnácia vo WTO prispieva k nedôvere v ideu multilateralizmu, podľa ktorej na rokovaní o budúcom usporiadaní obchodných tokov by mali byť zúčastnené všetky krajiny sveta. WTO je totiž jediným miestom, kde chudobné štáty majú aspoň formálne rovnakú silu hlasu ako štáty bohaté, keďže prijatie každej novej dohody je závislé na konsenze všetkých členov. Preto každý ďalší neúspech v rámci WTO podporuje snahy o uzavretie dohôd regionálneho a tzv. megaregionálneho charakteru, ktoré však, keďže sú uzatvárané poväčšinou vyspelými ekonomikami, vylúčia z participácie na medzinárodnom obchode - a výhod z neho vyplývajúcich - krajiny rozvojové.¹⁸

Preto deviata ministerská konferencia v decembri 2013 na Bali musela odôvodniť potrebu existencie WTO a jej užitočnosť v súčasnom svete. Ministri pod tlakom okolností prijali po prvýkrát dohody, ktoré prispejú k dosiahnutiu cieľov z Dohy, aj keď len veľmi malou mierou. Dočasne vyriešili otázky ohľadne zabezpečenia potravinovej bezpečnosti pomocou vytvárania verejných zásob vládou, prijali Dohodu o napomáhaní obchodu (Trade Facilitation Agreement), prisľúbili väčší prístup producentom bavlny v rozvojových krajinách na trh USA a producentom z najmenej rozvinutých krajín vstup na trh rozvinutých krajín bez ciel a colných kvót. Zároveň rozhodli, že určité služby vlád v poľnohospodárstve, ktoré smerujú k rozvoju alebo sa týkajú použitia pôdy, budú spadať do zelenej skrinky Dohody o poľnohospodárstve ako súčasť tzv. všeobecných služieb. Posledným úspechom bolo dosiahnutie aspoň dočasnej dohody ohľadne správy colných kvót, ktoré ostávajú až príliš často nenaplnené a môžu tak byť umelou prekážkou obchodu.¹⁹ Dohody týkajúce sa potravinovej bezpečnosti a správy colných kvót sú vysvetlené nižšie v texte. Za najväčší úspech rokovaní sa však považuje práve Dohoda o napomáhaní obchodu. Má zabrániť byrokratickým bariéram obchodu, akými sú napríklad obrovské množstvo kontrolných staníc, dlhé čakania na colniciach, či potreba vyplniť nekonečné množstvo dokumentov pre prevoz tovaru cez hranicu. Tento typ prekážok je rozšírený najmä v Afrike a môže mať deštruktívne následky predovšetkým pre poľnohospodárske produkty, ktoré sú však v Afrike hlavným výrobným artiklom.²⁰ Sú tu ale aj názory, že k vykonaniu tejto dohody bude

¹⁸ FT: WTO: Up in the air, Shawn Donnan, Financial Times, December 2, 2013 7:20 pm, <http://www.ft.com/cms/s/0/4f5dcb6e-5b38-11e3-a2ba-00144feabdc0.html>

¹⁹ http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_agneg_e.htm#generalservices

²⁰ BBC: WTO agrees global trade deal worth \$1tn, Andrew Walker, 7 December 2013 Last updated at 12:04 GMT, <http://www.bbc.co.uk/news/business-25274889>, BBC: Cameron: WTO trade deal worth \$1bn to British business, Joe Lynam, 7 December 2013 15:40 GMT, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-25280908>

nutné vytvoriť novú dokumentáciu, zreorganizovať procedúry, k čomu budú potrební vo veci vzdelaní odborníci, ktorých bude treba zaplatiť. Preto táto dohoda pre rozvojové štáty vytvára nemalé náklady a okrem toho výpočty ohľadne očakávaných ziskov sú založené na viacerých neistých predpokladoch.²¹ Rozvinuté krajiny sa preto zaviazali pomôcť rozvojovým členom so zrealizovaním tejto dohody.²²

Kapitola 2: Všeobecná úprava Dohody o poľnohospodárstve a jej vzťah k iným dohodám

2.1 Ciele Dohody o poľnohospodárstve

Samotná Dohoda sa v svojej Preambule charakterizuje len ako „základ začatia procesu reforiem v obchode s poľnohospodárskymi výrobkami“, ktorého snahou je dosiahnutie dlhodobých cieľov a to predovšetkým cieľa „ustanoviť spravodlivý a trhovo orientovaný poľnohospodársky obchodný systém“ a „dosiahnuť podstatné postupné znižovanie podpory a ochrany poľnohospodárstva dodržiavané v priebehu dohodnutého obdobia, čo umožní zabrániť obmedzeniam a predchádzať reštrikciám a deformáciám na svetových poľnohospodárskych trhoch“²³ Tieto opatrenia majú byť „zamerané na zvýšenie životnej úrovne, dosiahnutie plnej zamestnanosti, vyššej a sústavne rastúcej úrovne reálneho príjmu a efektívneho dopytu a na zvýšenie výroby a obchodu s tovarmi a službami, čo umožní optimálne využitie svetových zdrojov v súlade s cieľom dosiahnuť trvalý rozvoj...za účelom zvýšenia životného štandardu, zabezpečenia plnej zamestnanosti a vo všeobecnosti zvýšenia príjmu a rozšírenia domácej výroby...“²⁴

Medzinárodné zmluvy sa majú vykladať s prihliadnutím k ich predmetu a účelu²⁵, ako pri svojom výklade priznal aj Panel v prípade Canada — Dairy (Article 21.5 — New Zealand and US), a zároveň stanovil, že Preambula je dostatočným vodidlom pre zistenie predmetu a účelu Dohovoru o poľnohospodárstve. Panel pripomenul, že „ustanovenie spravodlivého a trhovo orientovaného poľnohospodárskeho obchodného systému je len dlhodobým cieľom

²¹FT: Trade facilitation has real costs and dubious gains, List Jeronima Capalda Financial Times, December 4, 2013 9:00 pm, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/2e62b24a-5c3b-11e3-b4f3-00144feabdc0.html?siteedition=intl#axzz2mpRh37sEGMT>

²² http://www.wto.org/english/news_e/news13_e/mc9sum_07dec13_e.htm#tradefacilitation

²³ Preambula Dohody o poľnohospodárstve

²⁴ Preambula Dohody o založení Svetovej obchodnej organizácie

²⁵ Viedenský dohovor o zmluvnom práve, oddiel 3, čl. 31

a v medziobdobí sa predpokladá, že trhy podriadené určitému stupňu vládnej regulácie budú skôr pravidlom a neregulované trhy len výnimkou.²⁶

Preambula ďalej definuje základné okruhy úpravy Dohody a to prístup na trh, domáce podpory a úpravu vývozných konkurencie (odst.4) a uznáva osobitné potreby a podmienky rozvojových členských krajín a nutnosť zabezpečiť pre ne zlepšenie príležitostí a podmienok prístupu pre poľnohospodárske výrobky ich osobitného záujmu a potrebu diverzifikovať produkciu nahrádzajúcu pestovanie narkotík (odst.5).²⁷ Záverom Preambula pripomína nutnosť spravodlivého rozdelenia záväzkov medzi členov, povinnosť ochrany neobchodných záujmov, vrátane bezpečnosti potravín a opakuje potrebu rozdielneho zaobchádzania s rozvojovými krajinami, so špeciálnym ohľadom na najmenej rozvinuté krajiny a rozvojové krajiny úplne závislé od dovozu.

2.2 Vykonávacie obdobie

Dohodnuté vykonávacie obdobie pre záväzky z Dohody o poľnohospodárstve je 6 rokov počnúc rokom 1995²⁸, práva vyplývajúce z čl. 13, ktorý obmedzuje možnosť zahájenia sporov, mali zaniknúť v r. 2003²⁹. Rozvojové členské krajiny budú mať možnosť uplatňovať záväzky na zníženie počas 10 rokov. Od najmenej rozvinutých členských krajín sa nebude požadovať, aby prijali záväzky na zníženie.³⁰ Zoznam výrobkov, ktoré Dohoda o poľnohospodárstve zahŕňa sa nachádza v prílohe 1.

2.3. Vzťah k GATT 1994

Najdôležitejšou dohodou, ktorou sa riadi medzinárodný obchod s výrobkami je Všeobecná dohoda o clách a obchode. Obsahuje základné pravidlá medzinárodného obchodu, preto má aj pre pravidlá podľa Dohody o poľnohospodárstve subsidiárny význam. Ide najmä o čl. I- Všeobecnú

²⁶ Canada — Dairy (Article 21.5 — New Zealand and US), Panel Report, WT/DS103/RW, WT/DS113/RW, 11 July 2001, odst. 6.19–6.20

²⁷ Chile — Price Band System, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst.196, 197: “We are certainly aware of the importance of agricultural and primary products to many developing country Members of the WTO. We are mindful also that the significance of trade in such products is reflected in a number of places in the covered agreements, including the Agreement on Agriculture.”

²⁸ Čl. 1, písm. f) Dohody o poľnohospodárstve

²⁹ Ibid, McMahon, Joseph; Desta, Melaku G.; The Agreement on Agriculture: Setting the Scene, Kapitola 1 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku G.; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012, str.2

³⁰ Časť IX, čl.15 odst.2 Dohody o poľnohospodárstve, Modalities Agreement, MTN.GNG/MA/W/24, čl. 15

doložku najvyšších výhod, čl. II- Listiny koncesí, čl.XI.- Všeobecné odstránenie množstevných obmedzení, čl. XIII- Nediskriminačná správa množstevných obmedzení a čl. XX- Všeobecné výnimky.³¹

Všeobecná doložka najvyšších výhod nariaďuje poskytnúť produktom z iných krajín zaobchádzanie nie horšie ako to, ktoré sa uplatňuje voči domácim produktom. Čl. XI zakazuje používanie iných obmedzení medzinárodného obchodu, ako sú clá alebo iné dávky, ktoré sú vykonávané licenciami, či colnými kvótami. Z čl.XI existuje viacero výnimiek. Zákaz množstevných obmedzení neplatí v prípade nedostatku potravín, zabezpečenia výkonu práva, či určitých typov vládnych opatrení.³² Čl. XIII je rozobratý v nižšie v texte diplomovej práce v súvislosti s úlohou, ktorú zohral pri tzv. Banana Case. Z viacerých povinností vyplývajúcich z GATT 1994 je možné udeliť výnimku podľa čl. IX odst. 3 Dohody o založení WTO a Dohody týkajúca sa oslobodenia zo záväzkov z GATT 1994 (Understanding in Respect of Waivers of Obligations under the GATT 1994).

Čl. XX umožňuje prijať opatrenia, ktoré by boli inak v rozpore s právom WTO, avšak sú nutné pre zabezpečenie určitých verejnoprospešných cieľov. Vo vzťahu k poľnohospodárskym produktom pôjde najmä o ochranu verejnej mravnosti (písm.a., hovorí sa o nej vo vzťahu k pracovným štandardom), života a zdravia ľudí, zvierat a rastlín (písm. b., túto výnimku rozvíja celá Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fyto-sanitárnych opatrení³³ a sčasti aj Dohoda o technických prekážkach obchodu), národných pamiatok umeleckej, historickej alebo archeologickej hodnoty (písm. f.), ochranu vyčerpatelných prírodných zdrojov (písm.g., ktorými sú podľa praxe Panelov aj živočíchy)³⁴ a ďalších, za predpokladu, že „*také opatrenia nebudú uplatňované spôsobom, ktorý by bol prostriedkom ľubovoľnej alebo neoprávnenej diskriminácie medzi krajinami, v ktorých prevládajú rovnaké podmienky*“ a nebudú ani „*zastretým obmedzením medzinárodného obchodu*“ (chapeau čl. XX GATT 1994).³⁵ Členovia, za účelom uznania a

³¹ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations, 2003, str. 43

³² Čl. I GATT 1994, Čl. IX odst. 2 GATT 1994, UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, p.44

³³ Čl. 2.4 SPS Agreement: „*O sanitárnych alebo fyto-sanitárnych opatreniach, ktoré sa zhodujú s príslušnými ustanoveniami tejto dohody, sa predpokladá, že budú v súlade so záväzkami členov podľa ustanovení GATT 1994, ktoré sa vzťahujú na uplatňovanie sanitárnych a fyto-sanitárnych opatrení, predovšetkým však ustanovenia článku XX(b).*“

³⁴ Čl. XX GATT 1994 písm. g) :“ *týkajúce sa zachovania vyčerpatelných prírodných zdrojov, ak také opatrenia sú účinné v spojení s obmedzeniami domácej výroby alebo spotreby.*“ United States – Import Prohibition of Certain Shrimp And Shrimp Products, Report of the Appellate Body, WT/DS58/AB/R, 12 October 1998, odst. 129-131

³⁵ Čl. XX GATT 1994

povolenia opatrenia ako všeobecnej výnimky podľa čl. XX, musia pri uplatňovaní jednotlivých opatrení uviesť dané opatrenie do súladu s ustanovením daného písmena čl. XX, pod ktoré opatrenie spadá, následne do súladu s chapeau čl. XX a musí ísť o opatrenie „čo najmenej odporujúce“ právu WTO.³⁶

„V prípade konfliktu medzi ustanovením Všeobecnej dohody o clách a obchode 1994 a ustanovením inej dohody v prílohe 1A k Dohode o založení WTO, ustanovenie inej dohody sa použije prednostne“, stanoví všeobecná výkladová poznámka k prílohe 1 a 1A - mnohostranným dohodám týkajúcim sa obchodu s tovarom.³⁷ Neznamená to, že ustanovenia Dohody nahrádzajú úpravu v GATT 1994.³⁸ Ustanovenia Dohody sa použijú prednostne len v tom prípade, ak Dohoda obsahuje zvláštnu úpravu, ktorá sa vzťahuje špeciálne na danú záležitosť alebo otázku.³⁹ V prípade, že tomu tak je, súlad s právom WTO sa bude posudzovať primárne podľa súladu s Dohodou, ktorá vec rieši „špecificky a detailne“, a až následne sa bude hodnotiť súlad s GATT 1994.⁴⁰

2.4 Vzťah k iným dohodám prílohy 1A

Podľa čl. 21 odst. 1 Dohody o poľnohospodárstve *„ustanovenia GATT 1994 a ďalších mnohostranných obchodných dohôd v prílohe 1A k Dohode WTO sa budú uplatňovať v súlade s ustanoveniami tejto dohody.“*

2.4.1 Dohoda o ochranných opatreniach

Dohoda o ochranných opatreniach umožňuje členom prijať pohotovostné ochranné opatrenia za účelom ochrany domácej výroby proti zvýšeným dovozom určitých produktov v prípade, že tieto dovozy spôsobili - alebo hrozí, že spôsobia - vážnu ujmu výrobnému odvetviu dovážajúceho člena.

³⁶ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str. 50

³⁷ Všeobecná výkladová poznámka k Prílohe 1A (General interpretative note to Annex 1A) odst.1:

In the event of conflict between a provision of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 and a provision of another agreement in Annex 1A to the Agreement Establishing the World Trade Organization (referred to in the agreements in Annex 1A as the "WTO Agreement"), the provision of the other agreement shall prevail to the extent of the conflict.

³⁸ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.16

³⁹ European Communities - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas ("EC - Bananas III"), Appellate Body report, WT/DS27/AB/R, 25 September 1997, odst. 155: „Therefore, the provisions of the GATT 1994, including Article XIII, apply to market access commitments concerning agricultural products, except to the extent that the Agreement on Agriculture contains specific provisions dealing specifically with the same matter.“

⁴⁰ Ibid. odst. 204, Chile – Price Band System, Report of the Panel WT/DS207/R, prijatý 3. mája 2002, odst.7.16,

Vychádza z čl. XIX GATT 1994. Opatrenie má formu množstevného obmedzenia alebo ciel zvýšených nad hranicu viazanosti, je vždy dočasné, musí mať nevýlučný (nediskriminačný) charakter a musí byť len v rozsahu nutnom na zabránenie vážnej ujmy alebo jej nápravu⁴¹. Dohoda o poľnohospodárstve sama obsahuje ustanovenie o ochranných opatreniach, ktoré sa môžu použiť dokonca v širšom rozsahu prípadov ako podľa Dohody o ochranných opatreniach, keďže sa nevyžaduje preukázanie aspoň hrozacej ujmy. Vyvážajúci členovia, proti ktorým bolo uplatnené ochranné opatrenie, však môžu pozastaviť koncesie danému členovi v rovnakej obchodnej hodnote, ktoré tento musí strpieť.⁴²

2.4.2 Dohoda o postupoch pri dovoznom licencovaní

Ďalšia dôležitá dohoda pre správu obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami je Dohoda o postupoch pri dovoznom licencovaní (Agreement on Import Licencing Procedures). Ide najmä o úpravu správy colných kvót, ktorá je rozvedená nižšie.

2.4.3 Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytozsanitárnych opatrení

Dohoda o uplatňovaní sanitárnych a fytozsanitárnych opatrení (SPS Agreement) je v Dohode o poľnohospodárstve priamo spomenutá.⁴³ SPS Agreement upravuje ochranu kvality a určité zdravotné a bezpečnostné štandardy produktov. Vzhľadom k dôležitosti potravín pre každodenný život človeka sa jednotlivé štáty snažia zabezpečiť, aby boli zdraviu prospešné a neohrozovali obyvateľstvo. SPS Agreement uznáva rozdiely v náhľade každého člena na to, čo považuje za dostatočnú úroveň kvality potravín a nariaďuje akceptovať aj rozdielne štandardy v rôznych štátoch pri rovnakom produkte (zásada rovnocennosti)⁴⁴. Opatrenia členov však budú v súlade s SPS Agreement len v prípade, ak budú vedecky podložené, bude im predchádzať dostatočné zhodnotenie rizika (risk assessment), nebudú prekračovať nevyhnutný rozsah, a ak tieto opatrenia nebudú svojvoľné alebo neoprávnené a nebudú diskriminovať iných členov, u ktorých prevládajú

⁴¹ Čl.5 odst.1 Dohody o ochranných opatreniach

⁴² Čl.XIX odst.3 GATT 1994, čl. 8 odst. 2 Dohody o ochranných opatreniach, UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str .57-58

⁴³ Čl.14 Dohody o poľnohospodárstve: „Členovia súhlasia s nadobudnutím platnosti Dohody o sanitárnych a fytozsanitárnych opatreniach.“

⁴⁴ Rovnocennosť: Čl. 4 odst.1 SPS Agreement: “Členovia budú pokladať sanitárne alebo fytozsanitárne opatrenia ostatných členov za rovnocenné aj vtedy, ak sa tieto opatrenia líšia od ich vlastných alebo od tých, ktoré používajú iní členovia obchodujúci s tým istým výrobkom, ak vyvážajúci člen objektívne dokáže dovážajúcemu členovi, že jeho opatreniami sa dosahuje primeraná úroveň sanitárnej alebo fytozsanitárnej ochrany dovážajúceho člena. Z tohto dôvodu sa dovážajúcemu členovi na požiadanie a v rozumnnej miere umožní vykonať inšpekciu, testovanie a pod.“

rovnaké podmienky, a zároveň takéto opatrenia nesmú byť skrytým obmedzením medzinárodného obchodu.⁴⁵ Znáмым prípadom z tejto oblasti bol EC- Hormones, kde sa síce potvrdilo svojvoľné a neopodstatnené rozlíšenie úrovne ochrany zo strany Európskych spoločenstiev k rastovým hormónom používaným USA a Kanadou v porovnaní s prístupom k chemickým prípravkom používaným EC, avšak nie s cieľom diskriminovať alebo skryto obmedzovať medzinárodný obchod, preto nebolo zistené porušenie čl. 5.5 SPS Agreement.⁴⁶

2.4.4 Dohoda o technických prekážkach obchodu

V istom zmysle podobnú úpravu obsahuje Dohoda o technických prekážkach obchodu (TBT Agreement), avšak jej použitie súčasne s SPS Agreement je vylúčené, keďže majú rozdielne predmety úpravy.⁴⁷ TBT Agreement v preambule uznáva snahu štátov o zefektívnenie výroby pomocou nových noriem a predpisov, tieto však nesmú vytvárať zbytočné prekážky v medzinárodnom obchode. TBT Agreement sa líši od SPS Agreement nielen predmetom úpravy, ale aj možnosťou použiť iné normy ako medzinárodné štandardy z dôvodu technologických ťažkostí, či z geografických dôvodov, pre ktoré by bolo použitie medzinárodných noriem menej vyhovujúce. Zároveň je možné ospravedlniť uvalené technické prekážky nielen zdravím obyvateľstva, živočíchov a rastlín, ale aj napríklad potrebou zabezpečenia národnej bezpečnosti, či zabránenia podvodným praktikám.⁴⁸

2.4.5 Dohoda o antidumpingu

Ďalšou dohodou, ktorá má vplyv na poľnohospodársky obchod je aj Dohoda o implementácii článku VI Všeobecnej dohody o clách a obchode z r. 1994, inak známa ako Dohoda o antidumpingu. Podliehajú jej aj poľnohospodárske produkty. Dumping, teda predaj tovaru na export za cenu nižšiu, než za akú sa predáva na domácom trhu, alebo nižšiu ako výrobné náklady,

⁴⁵ Čl. 2 SPS Agreement, odst.2 a 3: „2.) Členovia zabezpečia, aby sa akékoľvek sanitárne alebo fyto-sanitárne opatrenie uplatňovalo len v rozsahu nevyhnutnom na ochranu života alebo zdravia ľudí, zvierat alebo rastlín, aby sa zakladalo na vedeckých zásadách a aby sa nerealizovalo bez dostatočného vedeckého dôkazu, ak nie je v rozpore s článkom 5 ods. 7. 3.) Členovia zabezpečia, aby ich sanitárne a fyto-sanitárne opatrenia svojvoľne alebo neoprávnene nediskriminovali iných členov, u ktorých prevládajú rovnaké alebo podobné podmienky vrátane ich vlastného územia a územia iných členov. Sanitárne a fyto-sanitárne opatrenia sa nebudú uplatňovať spôsobom, ktorý by vytváral skryté obmedzenie medzinárodného obchodu.“

UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str. 63,64

⁴⁶ European Communities - EC Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones), Report of the Appellate Body, WT/DS26/AB/R, WT/DS48/AB/R, 16 January 1998, odst. 234, 235, 245, 246

⁴⁷ Čl. 1.5 TBT Agreement: „Ustanovenia tejto dohody sa nevzťahujú na sanitárne a fyto-sanitárne opatrenia tak, ako sú definované v prílohe A Dohody o sanitárnych a fyto-sanitárnych opatreniach.“

⁴⁸ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str. 65, Čl. 2.2 TBT Agreement

nie je sám o sebe zakázaný. Dohoda o antidumpingu a čl. VI GATT 1994 umožňujú uložiť clá zvýšené o rozdiel medzi „normálnou“ cenou a cenou, za ktorú sa produkt predáva. Tým má zabrániť umelo zvýhodnenému predaju daného produktu. Vyvážajúci štát však nemá povinnosť zabrániť dumpingu zo strany svojich výrobcov.⁴⁹

2.4.6 Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach

Špeciálny vzťah je medzi Dohodou o poľnohospodárstve a Dohodou o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach (SCM Agreement). Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach definuje pojem subvencie (čl.1 SCM Agreement⁵⁰), zakázaných subvencií (čl.3 SCM Agreement) a napadnuteľných subvencií (čl. 5 SCM Agreement), postup pri konzultáciách (súčasť viacerých článkov) a upravuje možnosti uvalenia vyrovnávacích opatrení (časť V SCM Agreement).

Pri vzniku WTO bola platná tzv. Peace Clause, t.j. čl. 13 Dohody o poľnohospodárstve. Článok 13 dal poľnohospodárskym subvenciám výhody, ktoré ich chránili pred sporom pred Panelmi, alebo pred uvalením vyrovnávacích opatrení zo strany poškodeného štátu. Článku 13 vypršala platnosť v r. 2000 pre rozvinuté krajiny a v r. 2004 pre rozvojové krajiny.⁵¹

Dohoda o subvenciách sama však aj teraz umožňuje výnimky pre subvencie inak zakázané, ak ich povoľuje Dohoda o poľnohospodárstve.⁵² Odvolací orgán potvrdil úvahu Panelu v prípade US - Upland Cotton, ktorý definoval niekoľko prípadov, kedy úprava v AoA bude mať prednosť pred úpravou v SCM Agreement, avšak zároveň uviedol, že sa môžu vyskytnúť aj iné situácie, kedy sa primárne použije AoA. Je to prípad, kedy by existovala explicitná výnimka zo subvencií, ktoré sú

⁴⁹ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str. 67-68, Čl. VI GATT 1994

⁵⁰ Čl.1.1 SCM Agreement “a)1)...finančný príspevok vlády alebo akejkoľvek verejnej právnej inštitúcie na území člena ...a)2)alebo ľubovoľná forma príjmovej alebo cenovej podpory v zmysle článku XVI GATT 1994 a b) je tak poskytnutá výhoda.”

Čl.1.2 SCM Agreement “Subvencia definovaná v odseku 1 podlieha ustanoveniam časti II alebo ustanoveniam časti III, alebo V len vtedy, ak je takáto subvencia špecifická...”

⁵¹ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str. 39-40, 68-70

⁵² Časť II – Zakázané subvencie Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach, čl. 3–Zákaz, odst. 1

“3.1 S výnimkou tých, ktorých sa týkajú ustanovenia Dohody o poľnohospodárstve, sú v zmysle článku 1 zakázané tieto subvencie:

a) subvencie závislé právne alebo fakticky, či už samotné, alebo ako jedna z niekoľkých ďalších podmienok, od výsledkov vývozu vrátane tých, ktoré sú uvedené v prílohe I,

b) subvencie závislé, či už samotné, alebo ako jedna z niekoľkých ďalších podmienok, od prednostného použitia domáceho tovaru pred dovážaným tovarom.

3.2 Člen nesmie poskytovať ani udržiavať subvencie uvedené v odseku 1.”

Ďalej čl. 5, 6.9, 7.1, 10 Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_02_e.htm#article21B

inak zakázané (čl. 3 SCM Agreement) v texte AoA, kedy by nebolo možné splniť záväzky z AoA a zároveň zákaz čl. 3 SCM Agreement, alebo v prípade výslovnej autorizácie v texte AoA na použitie inak zakázanej subvencie.⁵³ Vec, o ktorú ide, však musí byť v AoA špecificky upravená, a musí ísť o rovnaký typ subvencie, o akom sa hovorí v čl.3 SCM Agreement. V prípade US-Upland Cotton to tak nebolo, preto sa použila všeobecná úprava SCM Agreement.⁵⁴

2.5 Vzťah k Všeobecnej dohode o obchode so službami

Všeobecná dohoda o obchode so službami môže mať tiež vplyv na obchod s poľnohospodárskymi produktmi. Vzťah tejto dohody a GATT bol rozobratý Panelom a Odvolacím orgánom v prípade Banana Case, ktorý je uvedený nižšie.

2.6 Vzťah k Dohode o obchodných aspektoch duševného vlastníctva

Dohoda o obchodných aspektoch duševného vlastníctva (TRIPS) je pre poľnohospodárstvo dôležitá predovšetkým svojou úpravou ochrany zemepisných označení produktov (čl. 22-24) so špeciálnou ochranou poskytnutou zemepisnému označeniu vína a liehovín (čl. 23), úpravou patentovej ochrany pre poľnohospodárske chemické produkty (čl. 70.8, 70.9) a ochranou pre odrody rastlín (čl. 27.3 b.).⁵⁵

2.7 Modalities Agreement

Súčasťou právnej úpravy poľnohospodárstva v Svetovej obchodnej organizácii je aj Modalities Agreement- Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments Under the Reform Programme. Obsahuje zvláštne záväzky štátov v oblastiach prístupu na trh, domácich podpôr a vývozných súťaží vo vzťahu k poľnohospodárskym produktom.⁵⁶ Na Modalities Agreement však Dohoda o poľnohospodárstve neodkazuje, porušenie záväzkov v ňom uvedených nesmie byť

⁵³ United States – Subsidies on Upland Cotton, Report of the Appellate Body, WT/DS267/AB/R, 3 March 2005, odst.532

⁵⁴ United States – Subsidies on Upland Cotton, Report of the Appellate Body, WT/DS267/AB/R, 3 March 2005, odst. 545: " Article 6.3 does not authorize subsidies that are contingent on the use of domestic over imported goods. It only provides that a WTO Member shall be considered to be in compliance with its domestic support reduction commitments if its Current Total AMS does not exceed that Member's annual or final bound commitment level specified in its Schedule.

546. For these reasons, we find that paragraph 7 of Annex 3 and Article 6.3 of the Agreement on Agriculture do not deal specifically with the same matter as Article 3.1(b) of the SCM Agreement, that is, subsidies contingent upon the use of domestic over imported goods. "

⁵⁵ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations, 2003, str. 70-72

⁵⁶ Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, čl. 1, 2

predmetom konania pred Orgánom pre urovnávanie sporov⁵⁷ a v prípade konfliktu medzi pravidlami GATT a Modalities Agreement, uplatnia sa prednostne pravidlá GATT.⁵⁸

2.8 Listiny koncesíí a záväzkov

Listiny koncesíí a záväzkov obsahujú konkrétne záväzky jednotlivých krajín, ku ktorým sa zaviazali počas implementačného obdobia na základe rôznych dohôd patriacich pod právo WTO. Listiny koncesíí sa považujú za súčasť Všeobecnej dohody o clách a obchode.⁵⁹ Členovia môžu začleniť do svojich Listín koncesíí práva v súlade so Všeobecnou dohodou o clách a obchode, avšak nie ustanovenia, ktoré by skracovali ich záväzky vyplývajúce zo Všeobecnej dohody o clách a obchode.⁶⁰

Kapitola 3: Prístup na trh

Prístup na trh je jedným z troch základných pilierov Dohody o poľnohospodárstve. Jeho základná úprava sa nachádza v časti III čl. 4 a 5 a v prílohe 5, ako aj v dodatku k prílohe 5, ktoré obe upravujú prípady zvláštneho zaobchádzania pri prístupe na trh. Konkrétnosť celej úprave dodáva Modalities Agreement.

Cieľom úpravy prístupu na trh je predovšetkým zabezpečiť väčšiu priehľadnosť pri bránení vstupu na trh a to prostredníctvom procesu tzv. tarifkácie. Všetky necolné bariéry obchodu sa podľa čl.4.2 Dohody o poľnohospodárstve mali previesť na bežné colné poplatky, ktorých výšku a eventuálny dopad na medzinárodný obchod je možné lepšie sledovať, kontrolovať a predvídať a tak zabrániť jeho nežiadúcim skresleniam. Následne vzniká členom povinnosť tieto bežné colné poplatky – ako pôvodné, tak aj tie, ktoré vznikli v procese tarifkácie necolných bariér - postupne znižovať a to tak,

⁵⁷ „The revised text is being re-issued on the understanding of participants in the Uruguay Round that these negotiating modalities shall not be used as a basis for dispute settlement proceedings under the MTO Agreement.“

Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, Note by the Chairman of the Market Access Group, odst.4

MTO Agreement – Agreement on Multilateral Trade Organization- predpokladaný názov novej organizácie, ktorá neskôr dostala názov World Trade Organization, používaný počas Uruguajského kola rokovaní, www.wto.org

⁵⁸ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.33

⁵⁹ European Communities–Classification of Certain Computer Equipment, WT/DS62/AB/R, WT/DS67/AB/R a WT/DS68/AB/R, 5 June 1998, Report of the Appellate Body, odst 84: „schedules are an integral part of a member’s commitments under the WTO Agreements“

⁶⁰ United States — Restrictions on Imports of Sugar (BISD 36S/331) odst. 5.2 posl.veta : „This also suggests in the view of the Panel that Article II [of GATT] permits contracting parties to incorporate into their Schedules acts yielding rights under the General Agreement but not acts diminishing obligations under that Agreement.“

ako je stanovené v ich jednotlivých Listinách koncesii a záväzkov (Schedules of Commitments). Členovia, ktorí pri určitých poľnohospodárskych produktoch - obchod s ktorými prešiel procesom tarifkácie a sú v ich Listine koncesii a záväzkov - uvedú symbol SSG (special safeguard measure) majú právo na zvláštnu ochranu pred príliš vysokým dovozom (čl. 5.1 písm.a.)), alebo pred tovarom, ktorého cena klesla pod určitú cenu (čl.5.1 písm. b.)).⁶¹ Modalities Agreement obsahuje ochranu pred možnými negatívnymi efektmi tarifkácie a zabezpečuje minimálnu úroveň prístupu na trh, stabilizovanie súčasnej úrovne a zároveň jej postupné zvyšovanie.

3.1 Článok 4 Dohody o poľnohospodárstve

Článok 4 je považovaný za právny motor konverzie necolných bariér vstupu na trh.⁶²

Článok 4.2 stanoví: „*Členovia nebudú udržiavať, neuchýlia sa, ani sa nevrátia k žiadnym opatreniam, ktoré by mali byť prevedené (orig. which have been required to be converted) na bežné colné poplatky, ak nie je v článku 5 a prílohe 5 stanovené inak.*“⁶³ Zároveň je k článku pripojená poznámka pod čiarou č.1, ktorá uvádza demonštratívny výpočet necolných obmedzení, na ktoré sa článok vzťahuje.⁶⁴ Sú medzi nimi „*kvantitatívne dovozné obmedzenia, minimálne dovozné ceny, neautomatické dovozné licencie*“ a ďalšie, rovnako ako „*iné opatrenia na hranici, iné ako bežné colné poplatky.*“ Vylúčené z procesu tarifkácie sú opatrenia udržiavané podľa ustanovení o platobnej bilancii obsiahnutých vo všeobecných, poľnohospodárstva špecificky sa netýkajúcich, ustanoveniach GATT 1994 alebo iných pravidlách v prílohe 1A Marakéšskej Dohody o založení WTO.⁶⁵

⁶¹ Dohoda o poľnohospodárstve

⁶² Chile - Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst. 200–201

⁶³ Čl. 4.2. Dohody o poľnohospodárstve: *Members shall not maintain, resort to, or revert to any measures of the kind which have been required to be converted into ordinary customs duties(1), except as otherwise provided for in Article 5 and Annex 5.*

⁶⁴ Chile- Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst. 209

⁶⁵ Poznámka pod čiarou 1 k Čl.4.2 Dohody o poľnohospodárstve: *These measures include quantitative import restrictions, variable import levies, minimum import prices, discretionary import licensing, non-tariff measures maintained through state-trading enterprises, voluntary export restraints, and similar border measures other than ordinary customs duties, whether or not the measures are maintained under country-specific derogations from the provisions of GATT 1947, but not measures maintained under balance-of-payments provisions or under other general, non-agriculture-specific provisions of GATT 1994 or of the other Multilateral Trade Agreements in Annex 1A to the WTO Agreement.* Smith, Fiona; Agriculture and the WTO, Towards a New Theory of International Agricultural Trade Regulation, Edward Elgar Publishing, 2009, str.151

Výsledné bežné colné poplatky majú byť viazané a majú sa následne znižovať. Rozvinuté krajiny majú povinnosť znížiť clá o priemerne 36% počas 6-ročného implementačného obdobia, počínajúc rokom 1995, pričom každá colná línia (tariff line) musí byť znížená aspoň o 15%.⁶⁶ Rozvojové krajiny musia znížiť svoje colné poplatky priemerne o minimálne 24% počas 10-ročného obdobia. Najmenej rozvinuté krajiny sú vyňaté z povinnosti zníženia ciel.⁶⁷ Tento spôsob znižovania ciel umožnil členom znížiť vysoké clá chrániace citlivé produkty oveľa menším percentom pri súčasnom zvýšení nízkych ciel na menej citlivé produkty.⁶⁸ Ako stanoví čl. 4.1 AoA, viazanie a znižovanie ciel a ostatných záväzkov na prístup na trh, je obsiahnuté v Listinách koncesii jednotlivých členov.

3.1.1 Chile-Price Band System a zakázané opatrenia na hranici

Asi najznámejší prípad, týkajúci sa ustanovení o prístupe na trh, je Chile-Price Band System.

V rozhodnutí Odvolacieho orgánu v prípade Chile-Price Band System odvolací orgán vyložil čl. 4.2 podľa jeho anglickej-originálnej verzie. Vychádzal z kľúčového významu použitia present perfect tense vo fráze. „*Members shall not maintain, resort to, or revert to any measures of the kind which have been required to be converted into ordinary customs duties...*“ a na záver rozhodol, že práve použitie present perfect tense znamená, že sa vzťahuje na všetky opatrenia, ktoré nielen v minulosti boli premenené, alebo mali byť premenené na clá, ale aj na tie, ktoré by v súčasnosti boli museli byť premenené na clá. Štáty však mali novovytvorené colné bariéry, ktoré nahradili pôvodné necolné, zapísať do svojich Listín koncesii a tieto mali byť overené pred 15. aprílom 1994, kedy bola podpísaná Dohoda o založení WTO. Po tomto dátume už nebolo možné nahradiť opatrenia, ktoré spadajú pod čl. 4.2 AoA bežnými colnými opatreniami nad hranicu viazaných ciel v Listinách koncesii. Takéto opatrenia teda už členovia nesmú „*udržiavať, ani sa k nim uchýľovať, ani sa nim vracat*“.⁶⁹

⁶⁶ Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, odst.5

⁶⁷ Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, odst. 15, 16

⁶⁸ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006 str. 30, pozn. pod čiarou 21

⁶⁹ „...ordinary customs duties that were to "compensate" for and replace converted border measures were to be recorded in Members' draft WTO Schedules by the conclusion of those negotiations. These draft Schedules, in turn, had to be verified before the signing of the WTO Agreement on 15 April 1994. Thereafter, there was no longer an option to replace measures covered by Article 4.2 with ordinary customs duties in excess of the levels of previously

Zároveň Chile- Price Band System poukázal na fakt, že výnimku z procesu tarifikácie požívajú aj opatrenia podľa čl. II odst.2 GATT, t.j. napríklad antidumpingové a vyrovnávacie opatrenia, uložené v súlade s čl. VI GATT.⁷⁰

Chile – Price Band System poskytol výklad k niekoľkým ďalším pojmom. V prípade sa totiž jednalo o nové čílske opatrenie na hranici, na základe ktorého sa stanovovala výška cla pre určitý dovážaný produkt. Vláda v nariadení určila cenové pásmo, v ktorom sa musí nachádzať výsledná cena tovaru po prístupe na trh – po prechode colným územím. V prípade, že cena dovážaného tovaru je pod hranicou cenového pásma, musí byť pripatené špeciálne ad valorem clo určené podľa doložky najvyšších výhod. Naopak v prípade, že cena tovaru sa nachádza nad hranicou cenového pásma, clo určené podľa doložky najvyšších výhod bude znížené.⁷¹

Dôležitým pre rozriešenie prípadu bolo teda posúdiť, či systém cenového pásma je bežným colným poplatkom, ako tvrdilo Čile, alebo naopak, ako tvrdila Argentína, je opatrením, ktoré - keďže nebolo prevedené na bežné colné poplatky v minulosti - je zakázané. Špecifické definície jednotlivých zakázaných opatrení sa v Dohode o poľnohospodárstve nenachádzajú, preto sa Odvolací orgán vo svojej analýze dotkol aj niektorých typických charakteristík, ktoré sú spoločné zakázaným opatreniam podľa čl. 4.2 Dohody o poľnohospodárstve a zároveň venoval pozornosť aj jednotlivým charakteristikám vyrovnávacích dovozných dávok a minimálnych dovozných cien. Iné opatrenie boli definované v iných prípadoch.

Všetky zakázané opatrenia na hranici majú, podľa Odvolacieho orgánu, predovšetkým rovnaký dôsledok a to skreslenie cien a obmedzenie objemu obchodu s poľnohospodárskymi produktmi iným spôsobom ako sa stane v prípade použitia bežných colných poplatkov, zároveň rušia závislosť domácich cien od vývoja medzinárodných cien a tak bránia prenosu cien na svetových trhoch do domáceho trhu.⁷²

bound tariff rates. Moreover, as of the date of entry into force of the WTO Agreement on 1 January 1995, Members are required not to "maintain, revert to, or resort to" measures covered by Article 4.2 of the Agreement on Agriculture." Chile- Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst. 206, www.wto.org, Čl.4.2 AoA

⁷⁰Chile- Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst.276, www.wto.org

⁷¹ Ibid, www.wto.org

⁷² „Before looking at these categories of measures, we note that all of the border measures listed in footnote 1 have in common the object and effect of restricting the volumes, and distorting the prices, of imports of agricultural

Odvolačný orgán nakoniec po dôkladnej analýze potvrdil, že Price Band System bolo opatrenie na hranici podobné minimálnym dovozným cenám a vyrovnávacím dovozným dávkam.⁷³

Odvolačný orgán začal definíciou znakov vyrovnávacích dovozných dávok (variable import levies). Musí ísť podľa neho o dávku, ktorá existuje na nejakom právnom základe, je viazaná na dovoz a mení sa (variable). Aj bežné dovozné poplatky sa môžu časom meniť, ale na nejakom novom právnom základe, kdežto pri vyrovnávacích dovozných dávkach je ich premenlivosť založená už samotným opatrením, ktorým vznikli. Výška vyrovnávacích dovozných dávok bude vďaka nemu kontinuálne a automaticky kolísať. Ďalšími nutnými znakmi zakázaných vyrovnávacích dovozných dávok je nedostatok transparentnosti a predvídateľnosti (predictability). To má za následok obmedzenie objemu dovozov a skreslenie cien.⁷⁴

Minimálne dovozné ceny Odvolačný orgán a Panel charakterizoval ako najnižšie ceny, pri ktorých určitý dovezený produkt môže vstúpiť na domáci trh. Ak je obchodná hodnota dovážaného produktu (transactional value) nižšia, bude naň uvalený poplatok vo výške rozdielu. Rozdiel medzi vyrovnávacími dovoznými dávkami a minimálnymi dovoznými cenami je v tom, že vyrovnávacie dovozné dávky sa zakladajú na rozdiely medzi vládou stanoveným cenovým prahom a najnižšou cenou na svetových trhoch a minimálna dovozná cena vyplýva zo skutočnej obchodnej hodnoty dovozu.⁷⁵

Nedostatok transparentnosti a predvídateľnosti sú hlavnou charakteristikou aj kvantitatívnych dovozných obmedzení. Tie boli definované v prípade Turkey - Rice, kde udeľovanie certifikátov kontroly ryže dovezenej nad colnú kvótu (tariff rate quota) bolo postihnuté takým nedostatkom priehľadnosti a predvídateľnosti, že „aj bez systematického úmyslu obmedziť dovoz, bude objem dovozu obmedzený podobným spôsobom.“⁷⁶

products in ways different from the ways that ordinary customs duties do. Moreover, all of these measures have in common also that they disconnect domestic prices from international price developments, and thus impede the transmission of world market prices to the domestic market.“ Chile- Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst.227

⁷³ Chile- Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002, odst.261,262

⁷⁴ Znemožnením prenosu medzinárodných cien na domáci trh. Ibid. odst.232-234

⁷⁵ Ibid. odst. 236, 237, www.wto.org

⁷⁶ Turkey -Rice (Turkey – Measures Affecting the Importation of Rice), Panel Report, WT/DS334/R, 21 September 2007, odst. 7.120 „Even without any systematic intention to restrict the importation of rice at a certain level, the lack

Neautomatické dovozné licencie sú definované v správe Panelu v prípade Turkey-Rice pomocou Dohody o postupoch pri dovoznom licencovaní, kde licencovanie je správnym konaním podľa čl. 1 odst.1 Dohody, ale zároveň podľa poznámky pod čiarou, sú ním aj všetky ostatné podobné správne konania.⁷⁷ Neautomatické dovozné licencie sú zakázané, pretože umožňujú správnym orgánom udeliť alebo neudeliť licenciu nutnú k dovozu tovaru len podľa vlastného uváženia, čím sa stávajú nástrojom správy medzinárodného obchodu, ktorý je nepriehľadný a nepredvídateľný a ako taký je spôsobilý obmedziť dovoz tovaru.⁷⁸

Dobrovoľným vývozným obmedzením štát obmedzí svoj vývoz do iného štátu na dohodnuté maximum na určitú dobu.⁷⁹

Polnohospodárske štátne obchodné podniky sú podniky, ktorým boli udelené výlučné alebo špeciálne práva alebo výsady, ktoré nie sú prístupné komerčným firmám. Tým je skreslené obchodovanie na súťažnom trhu.⁸⁰

Medzi zakázané opatrenia patria aj tzv. podobné opatrenia na hranici. Podobnosť podľa Odvolacieho orgánu existuje, ak je opatrenie rovnakej povahy alebo druhu ako aspoň jedno zvlášť vymenované opatrenie v poznámke pod čiarou patriacej k čl. 4.2.⁸¹

3.2 Spôsob výpočtu bežných colných poplatkov

Spôsob výpočtu bežných colných poplatkov (price gap methodology) je obsiahnutý v prílohe 3 k Modalities Agreement a zároveň aj v prílohe 5 k Dohode o poľnohospodárstve. Použije sa ako pre výpočet *ad valorem* ciel, tak pre výpočet ciel špecifických. Je založený na rozdiel medzi

of transparency and of predictability of Turkey's issuance of Certificates of Control to import rice is similarly liable to restrict the volume of imports.", www.wto.org

⁷⁷ Dohoda o postupoch pri dovoznom licencovaní, čl.1 odst.1: *For the purpose of this Agreement, import licensing is defined as administrative procedures(I) used for the operation of import licensing regimes requiring the submission of an application or other documentation (other than that required for customs purposes) to the relevant administrative body as a prior condition for importation into the customs territory of the importing Member.(footnote original) I Those procedures referred to as "licensing" as well as other similar administrative procedures.*

⁷⁸ Turkey –Rice, Panel Report, WT/DS334/R, 21 September 2007odst. 7.132-7.133

⁷⁹ „Through voluntary export restraints, a country agrees to limit its exports to another country to an agreed maximum within a certain period.“ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations, 2003, str.12

⁸⁰ „Agricultural state trading enterprises are enterprises which have been granted exclusive or special rights, or privileges that are not available to commercial firms, thus distorting trade in a competitive market.“ Ibid.

⁸¹ “To be "similar", Chile's price band system—in its specific factual configuration—must have, to recall the dictionary definitions we mentioned, sufficient "resemblance or likeness to", or be "of the same nature or kind" as, at least one of the specific categories of measures listed in footnote 1.”Chile-Price Band System, AB Report, WT/DS207/AB/R,23 September 2002, odst. 227

zahraničnými cenami - reprezentovanými skutočnými (alebo ak nie sú k dispozícii, primeranými) priemernými CIF cenami - a domácimi cenami, ktorými sú reprezentatívne veľkoobchodné ceny prevládajúce na domácom trhu. Spôsobom výpočtu sa rozsiahle venovali arbitrážne správy týkajúce sa prípadu EC-Bananas III, v ktorom malo EC povinnosť zmeniť dovtedajší colný systém aplikovaný na dovoz banánov.⁸² EC sa po uzavretí dohody s krajinami ACP- na základe ktorej mali krajiny ACP preferenčné postavenie v dovoze banánov na európsky trh – stalo terčom sporu s ostatnými členmi WTO (nečlenmi ACP). Tí vyžadovali zmenu colných poplatkov tak, aby zabezpečili aspoň doterajší prístup na európsky trh pre banány z krajín, ktoré mali prístup len na základe doložky najvyšších výhod (MFN treatment). Prípad bude však rozvinutý nižšie.

3.3 Príloha 5 – Výnimky z čl. 4.2

Úpravu vstupu na trh pre poľnohospodárske produkty dotvára príloha 5 k Dohode o poľnohospodárstve spolu s Dodatkom k nej. Príloha 5 umožňuje výnimky z čl. 4.2 Dohody pre primárne poľnohospodárske produkty, či výrobky z nich, ktoré splnia podmienky v ňom stanovené, ako napríklad, že im nie sú poskytované subvencie, ide len o minimálne dovozy, či sa uplatňujú opatrenia na obmedzenie ich výroby (sekcia A). Ďalšie výnimky poskytuje sekcia B a to pre produkty, ktoré sú prevládajúcou plodinou v tradičnej strave členskej rozvojovej krajiny a splnia v sekcii stanovené podmienky. Jediným členom, ktorý v súčasnosti požíva výhody z tejto prílohy je Kórea vo vzťahu k ryži a výrobkom z ryže a to až do roku 2014 (podľa sekcie B, odst.7).⁸³ Dodatok k tejto prílohe určuje spôsob výpočtu ciel vo vzťahu k produktom podliehajúcim zvláštnemu zaobchádzaniu.

3.4 Minimálne a súčasné možnosti prístupu na trh

V procese premeny kvót a iných necolných bariér na clá by mohlo však dôjsť aj k zhoršeniu prístupu na trh, a to tam, kde pôvodné kvóty boli nízke a preto ich premenou došlo k vzniku vysokých ciel. Aby sa zabránilo tomuto efektu, členovia vo svojich Listinách koncesíí boli povinní stanoviť aj svoje minimálne a súčasné možnosti prístupu na trh vo vzťahu k všetkým tarifikovaným produktom v Listinách.

⁸² McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.44

⁸³ www.wto.org - http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_02_e.htm#fnt288, Korea- Modification of Schedule, G/MA/TAR/RS/98, január 2005

Minimálny prístup na trh musel byť dohodnutý u produktov, ktorých dovoz doteraz predstavoval menej ako 5% domácej produkcie. V prvom roku implementačného obdobia musel byť umožnený vstup na trh produktom v objeme aspoň 3% domácej produkcie (ako bola zistená počas základného obdobia v r. 1986-88)⁸⁴ a na konci implementačného obdobia mal vzrásť až na 5%. Tam, kde vstup na trh bol umožnený už pred procesom tarifkácie produktom aspoň v objeme 5%, mali byť tieto dovozy udržané v danej výške a postupne zvyšované.⁸⁵

3.5 Colné kvóty

Každý štát má určitú colnú kvótu, či už vyplývajúcu z povinnosti udržania súčasného prístupu na trh alebo vytvorenia aspoň minimálneho prístupu. Colná kvóta je tzv. dvojúrovňové clo. V rámci určitého množstva dovezeného tovaru - colnej kvóty - je stanovené clo, ktoré je nižšie ako colná povinnosť dopadajúca na produkty, ktoré sa nevmestia do kvóty. Clo však nikdy nesmie presiahnuť hranicu stanovenú v Listinách koncesii. V prípade minimálneho prístupu sa vyžadovalo stanovenie minimálneho cla, alebo aspoň nízkeho, v porovnaní s bežnými colnými poplatkami pre produkty nespádajúce do colnej kvóty.⁸⁶

Colné kvóty by teoreticky na rozdiel od kvantitatívnych obmedzení nemali limitovať množstvo dovozu, keďže je povolený dovoz aj po prekročení colnej kvóty. Clo spadajúce na produkty po prekročení kvóty je však omnoho vyššie ako clo v rámci kvóty, a často spôsobuje, že dovoz mimo kvóty by nebol pre dovozcov ziskový. V takom prípade sa kvóta stáva prakticky kvantitatívnym dovozným obmedzením, ktoré bolo však Dohodou o poľnohospodárstve zakázané.⁸⁷

Existencia colných kvót obyčajne spôsobí vyššiu cenu na domácom trhu (aj po odpočítaní dovozného cla) ako na trhu svetovom a teda pre dovozcov väčší zisk. Tento dodatočný dôchodok, ktorý získajú dovozcovia sa nazýva „quota rent“. Práve on je dôvodom veľkého záujmu o možnosť dovážať za clá vo vnútri kvóty a keďže tento záujem poväčšine presahuje možnosti kvóty, je nutné

⁸⁴ Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, príloha 3, časť A, odst.2

⁸⁵ Ibid., odst. 5, 6

⁸⁶ www.wto.org, http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_intro02_access_e.htm

⁸⁷ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893, str.1

kvóty spravovať, t.j. určitým spôsobom rozdeliť ponuku medzi dodávajúce štáty a udeliť licencie obchodníkom, ktorí kvótu naplnia. Títo si medzi sebou rozdelia dodatočný zisk z kvóty.⁸⁸

Existujú dve skupiny pravidiel, ktoré upravujú správu kvót. Prvá skupina pravidiel sa zaoberá vonkajšou správou- rozhodujú o obmedzeniach dovozu a umiestnení kvót pre jednotlivé štáty. Tieto pravidlá sú obsiahnuté v čl. XIII GATT 1994.⁸⁹ Druhou skupinou pravidiel sú pravidlá upravujúce vnútornú správu, čiže udeľovanie licencií na import jednotlivým obchodníkom. Vnútorná správa je upravená v Dohode o postupoch pri dovoznom licencovaní.⁹⁰ Na správe kvót záleží, kto bude mať prístup na trh v danej krajine za nízke clá, preto je predmetom rozsiahlych rokovaní.

Používajú sa rôzne formy správy kvót, niektoré však pre nedostatok transparentnosti a predpovedateľnosti predmetom pochyb o ich súlade s právom WTO.⁹¹ Doteraz sa nedospelo ku konsenzu ohľadne toho, ktorý systém správy colných kvót by najmenej deformoval obchod. Z článku XIII GATT 1994 „Nediskriminačná správa kvantitatívnych obmedzení“ a ďalších dokumentov vyplýva, že riadna správa colných kvót je tá, ktorá zároveň zabezpečuje naplnenie kvóty a ktorá so štátmi, ktoré majú záujem dovážať, zaobchádza rovnako, bez diskriminácie. Ak kvóta nie je naplnená - a dôvodom nenaplnenia nie je nedostatok dopytu ani príliš vysoké transakčné náklady – kvóta nie je spravovaná riadne a jej správa bráni medzištátnemu obchodu.⁹²

Ministerská konferencia na Bali dosiahla čiastočný úspech ohľadne riešenia chronicky nenaplnených colných kvót. Dohoda nariaďuje členom v prípade nenaplnenia kvóty nastavenie v dohode určenej formy správy kvóty (buď first come first served, alebo automatickým udelením licencie každej žiadosti) až kým kvóta nebude naplnená. Z tejto povinnosti sú vyňaté rozvojové krajiny a USA, ktoré využilo možnosť tieto ustanovenia neaplikovať. Po 6 rokoch od

⁸⁸ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.15

⁸⁹ Čl.XIII odst.5 GATT: *“The provisions of this Article shall apply to any tariff quota instituted or maintained by any contracting party...”*

⁹⁰ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.15

⁹¹ *“The most important ones are the following: applied tariffs, first-come, first-served, licences on demand, auctioning, historical importers, imports undertaken by state trading entities. These “principal” methods have sometimes been supplemented by “additional” conditions which included domestic purchase requirements, limits on tariff quota shares per allocation, export certificates, and past trading performance....some of these methods...could, arguably, even be challenged for their WTO compatibility. The lack of transparency and predictability surrounding their application in many member countries has further exacerbated the problem.”* Desta, Melaku G.; Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str.1

⁹² Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893, str.4, 12

začatia účinnosti ustanovení ich platnosť uplynie, ak nebudú zmenené alebo ich platnosť predĺžená, avšak tí, ktorí nimi boli viazaní aj predtým, ich budú musieť dodržiavať naďalej.⁹³

Ďalšie pravidlá ohľadne správy colných kvót obsahujú aj Modality. Rozdeľujú spôsob správy kvót ak ide o colné kvóty, ktoré vznikli ako následok nutnosti zabezpečiť minimálny prístup a tie, ktoré zabezpečujú súčasný prístup.⁹⁴

3.5.1 Typy správy colných kvót a dodatočné podmienky ich doplňujúce

Pravidlá správy colných kvót obsahuje Dohoda o postupoch pri dovoznom licencovaní. Existuje niekoľko základných spôsobov správy kvót. Niektoré metódy správy predstavujú väčšie riziko nesúladu s právom WTO (a diskriminácie) ako iné. Často sa k metóde správy ciel pridávajú aj dodatočné podmienky pre výber obchodníka, WTO pozná 4 typy.⁹⁵

3.5.1.1 Typy správy

Ohlásené colné kvóty môžu byť spravované formou tzv. aplikovaných ciel (applied tariff). Prakticky nejde o colnú kvótu, keďže produkty sú na domáci trh dovážané z ktoréhokoľvek štátu v neobmedzených množstvách. Aplikované tarify však člen môže kedykoľvek začať vynucovať.⁹⁶ 47% colných kvót sú aplikované tarify. Z vynucovaných ciel patrí 1/3 rozvinutým krajinám s historicky protekcionistickými poľnohospodárskymi politikami – EÚ, USA a Južnej Kórey.⁹⁷

Ďalším najrozšírenejším typom správy je udeľovanie licencií na žiadosť (licence on demand). Licencie sa udeľujú tradične vopred. V prípade malého záujmu sa dostanú tým, ktorí záujem prejavia skôr, v prípade nadmerného záujmu sa objem licencií proporcionálne zníži tak, aby sa dostalo na každého záujemcu.⁹⁸

⁹³ http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_agneg_e.htm#generalservices

⁹⁴ Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, Annex 3, Sekcia B, C

⁹⁵ Skully, David W.; Liberalizing Tariff-Rate Quotas, Economic Research Service/USDA, Agricultural Policy Reform—The Road Ahead/AER 802, str.64

⁹⁶ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893, str.4

⁹⁷ Skully, David W.; Liberalizing Tariff-Rate Quotas, Economic Research Service/USDA, Agricultural Policy Reform—The Road Ahead/AER 802 str. 62

⁹⁸ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.61, Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893, str.4

Ďalším spôsobom správy colných kvót je prípad, kedy clá v zníženej výške v rámci kvóty budú platiť tí, ktorí svoje produkty preclia ako prví (first come, first served). Akonáhle sa kvóta naplní, všetci ďalší dovozcovi platia zvýšené clo.⁹⁹

Umožnené je aj udeľovanie licencií na dovoz pre tradičných dodávateľov (historical allocation). To znamená, že dovážať budú môcť len dodávatelia, ktorí dodávali na domáci trh v určenom základnom období a to podľa vtedajšieho pomeru dodávaného objemu. Toto základné obdobie sa nemení každoročne, naopak môže ostať nezmenené mnoho rokov. Kvóty sú udeľované jednotlivým štátom, ktoré ich následne rozdelia medzi obchodníkov.¹⁰⁰ Právny podklad pre dovoz od tradičných dodávateľov tvorí čl. XIII GATT ods.2 písm. d). Tu sa píše, že v prípade, ak nie je zrealizovateľné umožniť dovoz všetkým dovozcom, ktorí prejavili záujem, umožní sa dovoz dovozcom, ktorí prejavili záujem, podľa objemu, v akom dovážali v reprezentatívnom období a samozrejme berúc do úvahy špeciálne faktory, ktoré mohli - alebo by mohli - ovplyvniť obchod s daným produktom.¹⁰¹ Termín špeciálne faktory bol pôvodne vysvetlený v prílohe P k návrhu Havanskej Charty Medzinárodnej obchodnej organizácie. Vo vysvetľujúcej poznámke je uvedené, že špeciálne faktory sú faktory *"zahŕňa zmeny, ktoré nastali medzi rôznymi zahraničnými producentmi od základného obdobia a to 1) zmeny v relatívnej produktivite výroby, 2) vznik novej alebo prídavnej možnosti produkcie alebo naopak 3) znížená možnosť produkcie."*¹⁰² Obsah vysvetľujúcej poznámky k textu Havanskej Charty nebol prevzatý do textu GATT 1947. Špeciálne faktory sú interpretované všeobecnejšie v Prílohe 1 k GATT 1994 v

⁹⁹ UNCTAD, Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.61

¹⁰⁰ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893, str.12

¹⁰¹ Článok XIII ods.2 písm.d) GATT 1994"*In cases in which a quota is allocated among supplying countries the contracting party applying the restrictions may seek agreement with respect to the allocation of shares in the quota with all other contracting parties having a substantial interest in supplying the product concerned. In cases in which this method is not reasonably practicable, the contracting party concerned shall allot to contracting parties having a substantial interest in supplying the product shares based upon the proportions, supplied by such contracting parties during a previous representative period, of the total quantity or value of imports of the product, due account being taken of any special factors which may have affected or may be affecting the trade in the product. No conditions or formalities shall be imposed which would prevent any contracting party from utilizing fully the share of any such total quantity or value which has been allotted to it, subject to importation being made within any prescribed period to which the quota may relate.*" Koncová poznámka ku GATT hovorí ešte o potrebe brať do úvahy komerčné hľadiská, ak je to možné.

¹⁰²Havanská Charte - Havana Charter, Annex P, Interpretative note to Article 22 Paragraph 2 (d) and 4 :"*The term "special factors" as used in Article 22 includes among other factors the following changes, as between the various foreign producers, which may have occurred since the representative period:*

1. changes in relative productive efficiency;
2. the existence of new or additional ability to export; and
3. reduced ability to export."

poznámke k čl. XIII odst.4 GATT 1994 v spojení s poznámkou k čl. XI k poslednému pododstavcu odst. 2.¹⁰³ Napriek tomu sa Panel odvolal aj v napr. v prípade z r. 1980 (EEC - Restrictions on Imports of Apples from Chile) práve na interpretáciu špeciálnych faktorov podľa Havanskej Charty. Faktom zostáva, že ak sa aj zistí zmena v schopnosti dodávať, producenti sa len veľmi neradi vzdávajú už získaných práv v prospech konkurentov. V prípade, že sa rozdelenie kvóty nezmení, môže takto ľahko dôjsť k nenaplneniu udelenej kvóty.¹⁰⁴ Najväčším negatívom historickej alokácie je teda nereflektovanie skutočného a súčasného stavu rozdelenia síl na trhu a veľmi sťažené postavenie pre nových producentov, keďže tí sú nútení na začiatku dovážať platiac vysoké clá mimo kvóty.¹⁰⁵

Ďalším spôsobom rozdelenia práv na import je aukcia (auctioning). Jej výhoda spočíva v účinnom výbere najefektívnejších importérov a v znížení nimi získanej renty, na druhej strane však požaduje náklady na svoju organizáciu a dostatok záujemcov, aby fungoval jej mechanizmus.¹⁰⁶

Nasledujúcim spôsobom správy kvót je ponechanie rozdelenia oprávnení dovážať určitý produkt iba alebo najmä na uvážení štátnych obchodných spoločností (administering through state trading enterprises) alebo skupín producentov, ktorí sa zaoberajú výrobou daného produktu. V malom percente existujú aj spôsoby, ktoré spájajú niekoľko charakteristík viacerých tradičných metód správy, alebo aj úplne iné postupy správ colných kvót.¹⁰⁷

¹⁰³ Interpretative Note to paragraph 4 of Article XIII GATT 1994, which refers to the Note relating to 'special factors' in connection with the last sub-paragraph of Article XI:2 GATT 1994: *"The term "special factors" includes changes in relative productive efficiency as between domestic and foreign producers, or as between different foreign producers, but not changes artificially brought about by means not permitted under the Agreement."*

¹⁰⁴ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893, str.12,13, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/art13_e.pdf

¹⁰⁵ Hermann, Roland; Kramb, Marc; Mönnich, Christina; Tariff Rate Quotas and the Economic Impact of Agricultural Trade Liberalization in the World Trade Organization, International Advances in Economic Research, February 2001, Volume 7, Issue 1, str.5

¹⁰⁶ Hermann, Roland; Kramb, Marc; Mönnich, Christina; Tariff Rate Quotas and the Economic Impact of Agricultural Trade Liberalization in the World Trade Organization, International Advances in Economic Research, February 2001, Volume 7, Issue 1, str.6

¹⁰⁷ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893., str.4

3.5.1.2 Dodatočné podmienky správy colných kvót

Používajú sa 4 typy dodatočných podmienok pre správu kvót. Väčšinou sa používa pri určitom type správy jedna dodatočná podmienka, ale nie je vylúčené ani súčasné použitie viacerých.

Najčastejšou podmienkou je obmedzenie trhového podielu colných kvót (limiting the market share of TRQ), ku ktorým môže mať jednotlivý obchodník (alebo vyvážajúci štát) prístup. Zabraňuje to monopolizácii trhu jedným dodávateľom.

V niektorých prípadoch sa vyžaduje prezentácia minulých obchodných aktivít (past trading performance), aby sa zabezpečilo, že pridelené kvóty budú ozaj vykonané.

Ďalšie doplnujúce pravidlá môžu napríklad vyžadovať, aby sa exportným certifikátom potvrdilo, že produkt naozaj pochádza z danej krajiny (export certificate) alebo môžu podmieniť udelenie kvóty aj kúpou istého množstva domáceho produktu rovnakého typu (domestic purchase).¹⁰⁸

3.5.2 Banana Case

Článok XIII GATT 1994 je sám o sebe veľmi problematický. Existuje ako pozostatok článku 22 Havanskej Charty s výnimkou definície vyššie uvedených „špeciálnych faktorov“. Vznikol, pretože štáty ešte pred druhou svetovou vojnou zaviedli množstvo tzv. diskriminačných obchodných preferencií, ktorými zťažovali vstup na svoje trhy všetkým s výnimkou pár spojencov. Signatári nemali záujem meniť takéto usporiadanie obchodných vzťahov, ale keďže je v silnom rozpore s pravidlami GATT, potrebovali vytvoriť článok, ktorý by tieto očividné porušenia princípu nediskriminácie zlegalizoval. Článok XIII tak na jednej strane obhajuje princípy voľného medzinárodného obchodu, keď hovorí, že obchodné podiely by mali byť svojou veľkosťou čo najbližšie tým, ktoré by nastali v prípade, že by neexistovali obmedzenia,¹⁰⁹ a na druhej strane v pododstavcoch popisuje obmedzenia obchodu, ktoré majú viditeľne diskriminačný charakter alebo/a nezodpovedajú súčasnému stavu na trhu. Pri implementácii čl. XIII sa objavujú ďalšie problémy, napríklad ako zistiť, aký záujem je dostatočne podstatný

¹⁰⁸ Skully, David W.; Liberalizing Tariff-Rate Quotas, Economic Research Service/USDA, Agricultural Policy Reform—The Road Ahead/AER 802, str.64

¹⁰⁹ Čl.XIII odst.2 chapeau: “*In applying import restrictions to any product, contracting parties shall aim at a distribution of trade in such product approaching as closely as possible the shares which the various contracting parties might be expected to obtain in the absence of such restrictions and to this end shall observe the following provisions:*”

(substantial), alebo ktoré obdobie by malo byť to základné.¹¹⁰ Článok XIII bol preto predmetom niekoľkých sporov a býva pre svoju vnútornú deformáciu nazývaný aj „chorľavé dieťa“ (sickly child).¹¹¹

Jedným z najznámejších prípadov jurisdikcie WTO vôbec je prípad týkajúci sa dovozného režimu banánov.¹¹²

Európske krajiny si chceli po druhej svetovej vojne, strácajú postupne svoje bývalé kolónie, udržať zdroje lacných nespracovaných produktov z týchto kolónií pochádzajúcich, ako aj istý neustály vplyv nad dianie v nich. Zároveň snád' cítili vzhľadom k dlhoročnej spoločnej histórii istú zodpovednosť za ich rozvoj. Vznikol teda Dohovor z Lomé, ktorý zaručoval týmto bývalým európskym kolóniám v Afrike, Karibskej oblasti a Pacifiku (ACP) preferenčné postavenie, ktoré im umožňovalo ľahší vstup na európske trhy. Postupne vznikli 4 Dohody z Lomé, posledná v r. 1990 s účinnosťou 10 rokov.¹¹³ Dohody z Lomé však od počiatku neboli v súlade s pravidlami GATT. Po prvé, Lomé bolo v rozpore s čl.I GATT - doložkou najvyšších výhod¹¹⁴ - keďže poskytovalo krajinám ACP výhody, ktoré iné krajiny od Európskych spoločenstiev nemali. Po druhé, Lomé preferovalo krajiny ACP pred inými rozvojovými krajinami, čím znemožnilo jeho legalizáciu prostredníctvom Dohody o zvláštnom a priaznivejšom zaobchádzaní, reciprocite a lepšej účasti rozvojových krajín (Differential and more favourable treatment reciprocity and fuller participation of developing countries) - tzv. Enabling clause. Enabling clause totiž umožňuje zvláštne - priaznivejšie zaobchádzanie s rozvojovými krajinami zo strany krajín rozvinutých a zbavuje za tým účelom rozvinuté krajiny povinností podľa čl.I GATT. Muselo by

¹¹⁰ Hermann, Roland; Kramb, Marc; Mönnich, Christina; Tariff Rate Quotas and the Economic Impact of Agricultural Trade Liberalization in the World Trade Organization, International Advances in Economic Research, February 2001, Volume 7, Issue 1, str.9

¹¹¹ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893., str.12,15

¹¹² Ďalším je prípad EC- Poultry, v ktorom Brazília podala sťažnosť na EC z dôvodu udelenia colnej kvóty na dovoz mrazenej hydiny aj iným štátom ako Brazílii. Brazília tvrdila, že otvorenie colnej kvóty zo strany EC bolo kompenzáciou za pochybenie EC proti Brazílii v inom prípade a preto má na celú colnú kvótu výlučné právo. Odvolací orgán potvrdil rozhodnutie Panelu, že EC nepochybilo, keď colnú kvótu rozdelilo aj medzi iných záujemcov, nielen Brazíliu, a dokonca aj medzi nečlenov WTO. Odvolací orgán sa vyjadril, že napriek kompenzačnému charakteru colnej kvóty, táto musí byť stále v súlade s nediskriminačnými pravidlami čl. XIII. European Communities – Measures Affecting the Importation of Certain Poultry Products, DS69, summary, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds69_e.htm

¹¹³ Marinberg, Daniel; Note: GATT/WTO Waivers: „Exceptional Circumstances“ As Applied To the Lome Waiver, Boston University International Law Journal, 2001, 19 B.U. Int'l L.J. 129, str.1

¹¹⁴ Čl.I GATT: *“...any advantage, favour, privilege or immunity granted by any contracting party to any product originating in or destined for any other country shall be accorded immediately and unconditionally to the like product originating in or destined for the territories of all other contracting parties“*

však ísť o výhody smerujúce všetkým rozvojovým krajinám bez výnimky, čo Dohoda z Lomé nespĺňala.¹¹⁵ Európske spoločenstvo preto požiadalo o výnimku, ktorú následne dostalo v r. 1994 (Lomé waiver).

Pred vznikom jednotnej organizácie spoločného trhu pre banány mal každý štát vlastný režim dovozu banánov.¹¹⁶ Niektoré z týchto režimov boli predmetom kritiky zo strany najmä latinskoamerických štátov (Kostarika, Guatemala, Nikaragua, Venezuela a Kolumbia). Tieto si vynútili vytvorenie Panelu, ktorý vytvoril správu prehlasujúcu niektoré národné režimy za nesúladne s právom GATT. Táto správa však nikdy nebola prijatá (Bananas I).

Následne v júli 1993 vznikla jednotná organizácia spoločného trhu pre banány (common market organization for bananas), ktorá podriadila preferenčnému režimu pre bývalé európske kolónie aj Nemecko a ďalšie štáty s dovedy relatívne voľným vstupom na trh. Vyššie uvedené latinskoamerické štáty podali ďalšiu sťažnosť a otvorili proces, ktorého výsledkom bola ďalšia správa Panelu. Aj tento prehlásil pravidlá Európskych spoločenstiev upravujúce dovoz banánov za nezhodujúci sa s právom GATT, ale aj prijatie tejto správy bolo zablokované Spoločenstvom (Bananas II).

Európske spoločenstvo však zmenilo taktiku a ponúklo týmto piatim latinskoamerickým štátom takzvanú Rámcovú banánovú dohodu (Banana Framework Agreement-BFA). BFA im umožňovala špecificky určené percento prístupu na európsky trh pre každý jeden z týchto štátov výmenou za nepokračovanie v sporoch a nepokračovanie v snahe o prijatie Bananas II. BFA podpísali 4 krajiny, nepodpísala jedine Guatemala, ktorá sa neúspešne usilovala o jeho prijatie.¹¹⁷

Samotná európska banánová politika nebola priamym dôvodom sporu. Vstup banánov na európsky trh bol blokovaný jedine clami, ktoré však boli už pred vznikom WTO viazané

¹¹⁵ Tangermann, Stefan; The Future of Preferential Trade Arrangements for Developing Countries and the Current Round of WTO Negotiations on Agriculture, Kapitola 6: The Status of Trade Preferences in WTO, FAO 2002, Decision of 28 November 1979 (L/4903)

¹¹⁶ Francúzsko a Veľká Británia preferovali dovoz zo svojich bývalých kolónii, Taliansko zo Somálska, španielsky trh bol prakticky uzavretý dovozom. Jedine Belgicko, Holandsko, Dánsko, Írsko a Nemecko mali otvorený dovozný režim, v prípade Nemecka založený na jednotnom cle, ktorý umožňoval vstup na trh dovozom z ktorejkoľvek krajiny- predovšetkým však z Latinskej Ameriky. Josling, T.E.; Bananas and the WTO Testing the New Dispute Settlement Process;; Kapitola 9 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003, str.174. Nemecko s následnou úpravou režimu dovozu banánov otvorene nesúhlasilo. Idem, Tangermann, Stefan; The European Common Banana Policy, Kapitola 4 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003, str.47,48

¹¹⁷ Josling, T.E.; Bananas and the WTO: Testing the New Dispute Settlement Process; Kapitola 9 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003, str.174, 175

a neprešli teda procesom tarifkácie. Iskou sa stala až BFA, ktorá vo svojej podstate vytvorila tri rozdielne skupiny colných kvót pre rôzne krajiny. BFA bola vpísaná do Listín koncesíí Európskych spoločenstiev, ktoré dúfali, že tak ako mnohé iné záväzky ani tento nebude podrobený dôkladnej analýze a možnej kritike a tým pádom po vzniku WTO bude už nespochybniteľný a považovaný za súladný s právom WTO.

Vznikom BFA boli vytvorené tri skupiny štátov rozdelením pôvodne dvoch colných kvót. Prvá colná kvóta bola špecifická, vytvorená výhradne pre dovoz z krajín ACP a pokrývala cca 9% z celkového množstva udelených kvót. Ďalšia skupina vznikla rozdelením kvóty určenej pôvodne pre ostatné krajiny na základe doložky najvyšších výhod. Približne polovica kvóty pripadla 4 latinskoamerickým štátom, ktoré podpísali BFA, na základe dvojstranných dohôd s každým z týchto štátov. BFA im zaručil výrazne vyšší prístup na európsky trh v porovnaní s ich dovtedajším vývozom do EÚ a zároveň im prenechal právo rozdeliť 70% vývozných certifikátov a tak na seba pretiahnuť veľkú časť tzv. quota rent, ku ktorej mali dovtedy prístup iba európske dovozné spoločnosti. Len zvyšok celkovej kvóty (okolo 46%) zostalo k využitiu na základe doložky najvyšších výhod ostatným štátom- išlo prakticky najmä o tzv. dolárové banány ostatných latinskoamerických štátov.¹¹⁸

Situácia na trhu s banánmi bola o to komplikovanejšia, že licencie na dovoz banánov sa udeľovali pre dovozcov z krajín mimo ACP podľa zdroja obchodovaných banánov na tri skupiny a následne množstvá podľa funkcií, ktoré daní podnikatelia, žiadajúci o licenciu, vykonávali.

Podľa zdroja banánov tak vznikli kategórie operátorov A (obchodovali s dolárovými banánmi z LA), operátorov B (obchodovali s banánmi pochádzajúcimi z krajín EÚ alebo ACP) a kategória operátorov C, ktorí boli na trhu noví. Podľa funkcií sa delili na primárnych dovozcov, sekundárnych dovozcov a tých, ktorí obhospodarovali banány pri dozrievaní.

Vznikol tak veľmi komplikovaný systém medzinárodného obchodu s banánmi, založený na voľnom uvážení a historických kritériách, ktorý v mnohých ohľadoch bol v rozpore s právom WTO.¹¹⁹

¹¹⁸ Tangermann, Stefan; The European Common Banana Policy, Kapitola 4 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003, str.47

¹¹⁹ Hermann, Roland; Kramb, Marc; Mönnich, Christina; Tariff Rate Quotas and the Economic Impact of Agricultural Trade Liberalization in the World Trade Organization, International Advances in Economic Research, February 2001, Volume 7, Issue 1, str.11,12

V máji 1996 vznikol Panel, ktorý mal za úlohu posúdiť súlad jednotnej organizácie spoločného trhu pre banány s právom WTO. Sťažovateľmi boli Guatemala, Honduras a Ekvádor (latinskoamerické štáty, ktoré nemali výhody z BFA), USA (tlačené do sporu obrovskými nadnárodnými spoločnosťami obchodujúcimi s banánmi- Chiquita a Dole, ktorým nová politika zhoršovala prístup na európske trhy) a Mexiko (ktoré tvrdilo, že na účasť v spore za účelom presadenia dodržiavania práva WTO nepotrebuje preukazovať žiadny komerčný záujem).¹²⁰

3.5.2.1 Hlavné právne otázky

Panel a následne Odvolací orgán sa v prvom rade musel vysporiadať s otázkou, či by čl. 4 Dohody o poľnohospodárstve mohol ospravedlniť eventuálne porušenie čl. XIII GATT 1994 (nediskriminačná správa kvantitatívnych obmedzení). Odvolací orgán záveroval, že v Dohode o poľnohospodárstve nie je žiadne podobné ustanovenie a keby tvorcovia tejto Dohody mali v úmysle umožniť výnimku z dodržiavania čl. XIII GATT 1994, boli by tak explicitne stanovili v Dohode.¹²¹

Následne Panel a Odvolací orgán posudzovali súlad BFA s čl. XIII GATT 1994. Najprv bolo treba odpovedať na otázku, či udelenie kvóty na dovoz banánov pre niektoré krajiny, ktoré nemali podstatný záujem na dovoz banánov (Nikaragua, Venezuela...) a jej neudelenie iným, ktoré rovnako nemali podstatný záujem na dovoz banánov (Guatemala) je v súlade s čl. XIII GATT 1994 odst.1.¹²² Odvolací orgán súhlasil s názorom Panelu a rozhodol o diskriminačnom charaktere BFA pretože porušuje základné antidiskriminačné opatrenie obsiahnuté v čl. XIII odst.1 GATT 1994.¹²³ Po druhé, BFA umožňovala prenos nevyužitej kvóty iba na iného člena BFA, čím, ako rozhodol Panel aj Odvolací orgán, BFA tiež porušil čl. XIII odst.1 GATT 1994, keďže možnosť dovozu z krajín mimo BFA bola viac obmedzená ako dovoz z krajín BFA. Okrem toho bol takýto limitovaný prenos nevyužitej kvóty aj v rozpore s čl. XIII GATT 1994

¹²⁰ Josling, T.E.; Bananas and the WTO: Testing the New Dispute Settlement Process; Kapitola 9 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003, str. 176

¹²¹ European Communities – Regime For the Importation, Sale And Distribution of Bananas, WT/DS27/AB/R, Appellate Body Report, 9 September 1997, odst. 157

¹²² Čl. XIII odst.1 GATT 1994: “No prohibition or restriction shall be applied by any contracting party on the importation of any product of the territory of any other contracting ... unless the importation of the like product of all third countries or the exportation of the like product to all third countries is similarly prohibited or restricted.”

¹²³ European Communities – Regime For the Importation, Sale And Distribution of Bananas, WT/DS27/AB/R, Appellate Body Report, 9 September 1997, odst. 159-162

odst.2 chapeau, ktorý požaduje, aby rozdelenie kvót čo možno najviac zodpovedalo situácií, ktorá by bola na trhu, nebyť colných kvót.¹²⁴

Ďalším problémom, ktorý bolo nutné posúdiť, bol rozsah uplatnenia Výnimky z Lomé¹²⁵ (Lomé waiver). Panel argumentuje, že vo Výnimke, ktorá bola vpísaná do Listín koncesíí, je odkaz na Dohovor z Lomé, preto treba vykladať výnimku vo svetle tohto Dohovoru. Výnimka povoľuje konania krajín EC, ktoré napriek svojmu rozporu s čl.I GATT 1994, nebudú potrestané v prípade, že sú vyžadované (...as required by...) ustanoveniami Dohovoru z Lomé.¹²⁶ Panel a následne Odvolací orgán museli nájsť odpovede na viacero otázok. Odvolací orgán posúdil každé jednotlivé opatrenie prijaté EC za požadované Dohovorom z Lomé v prípade, ak bolo nutné na zabezpečenie efektívnej realizácie tohto Dohovoru.¹²⁷ Odvolací orgán tak rozhodol o súlade nulového cla v rámci kvóty pre tradičných dovozcov z krajín ACP, pretože to požadoval Protokol 5, ktorý je súčasťou Dohovoru z Lomé.¹²⁸ Odvolací orgán uznal za nutné aj opatrenia, ktoré zabezpečujú istý podiel kvóty aj pre netradičných dovozcov a zároveň ich preferenčné postavenie v dovozoch mimo kvótu. Vychádzal priamo z textu Dohody a určil, že neexistuje jediný správny spôsob úpravy preferenčného postavenia a Dohoda určuje povinnosť udeliť preferenčné postavenie aj netradičným dovozcom.¹²⁹

Odvolací orgán súhlasil s Panelom aj v prípade rozhodnutia o nesúlade opatrení zabezpečujúcich tradičným dodávateľom z krajín ACP kvótu vyššiu než dovtedajšie maximálne dovozy spred roku 1991. Predpoklad akýchkoľvek očakávaní vyššej produkcie je čisto špekulatívny, okrem toho Odvolací orgán pripomenul aj rozhodnutie ESD¹³⁰, ktoré smeruje k rovnakému záveru

¹²⁴ Ibid., odst 163

¹²⁵ Výnimka z Lomé - Lomé waiver: "Subject to the terms and conditions set out hereunder, the provisions of paragraph 1 of Article I of the General Agreement shall be waived, until 29 February 2000, to the extent necessary to permit the European Communities to provide preferential treatment for products originating in ACP States as required by the relevant provisions of the Fourth Lomé Convention, without being required to extend the same preferential treatment to like products of any other contracting party."

¹²⁶ European Communities – Regime For the Importation, Sale And Distribution of Bananas, WT/DS27/AB/R, Appellate Body Report, 9 September 1997, odst. 164, 167,168

¹²⁷ Ibid, odst. 171

¹²⁸ Ibid, odst.172, Protokol 5, čl.I: "In respect of its banana exports to the Community markets, no ACP State shall be placed as regards access to its traditional markets and its advantages on those markets, in a less favourable situation than in the past or at present."

¹²⁹ Ibid, odst. 173: „the obligation imposed on the European Communities by Article 168(2)(a)(ii) to "take the necessary measures to ensure more favourable treatment" for all ACP bananas "than that granted to third countries benefiting from the most-favoured-nation clause for the same product" does apply.“

¹³⁰ Ibid, odst. 174: "We note here that the European Court of Justice has ruled in its Judgment of 5 October 1994 in Germany v. Council that pursuant to Article 1 of Protocol 5: [... the Community is obliged to permit the access, free

a rozhodol, že udelenie kvóty vyššej než maximálna produkcia nie je opatrením nutným na zaistenie účinnosti Dohovoru z Lomé.

Odvolací orgán potvrdil rozhodnutie Panelu aj čo sa týka špecifických kvót udelených jednotlivým netradičným dovozcom z ACP, ktoré označil za nie nutné pre naplnenie Dohovoru. Rovnako prehlásil, že povinnosť prejsť špeciálnym procesom získania dovozných licencií pre banány nepochádzajúce z krajín tradičných ACP dovozcov poskytuje pre dodávateľov z krajín tradičných ACP neoprávnenú výhodu a nie je potrebný pre naplnenie Dohovoru z Lomé.¹³¹

Odvolací orgán zmenil rozhodnutie Panelu v jedinom prípade a to, keď stanovil, že text Výnimiek je treba vykladať veľmi reštriktívne a preto nepokrýva porušenie čl.XIII GATT 1994. K rozhodnutiu použil čl. XXV odst.5 GATT 1994, ktorý upravuje spôsob udeľovania výnimiek.¹³² Ten stanovuje, že výnimku z povinnosti uloženej GATT je možné udeliť len vo výnimočných situáciách. Zároveň upozorňuje, že aj „čl.IX Dohody o založení WTO a Dohoda týkajúca sa oslobodenia zo záväzkov z GATT 1994 (Understanding in Respect of Waivers of Obligations under the GATT 1994)...zdôrazňujú výnimočný charakter výnimiek a podriaďujú výnimky prísnyim pravidlám.“¹³³

EC bolo podrobené kritike vo vzťahu k tvrdenému rozdeleniu režimu dovozu banánov na dve skupiny (tradičné ACP a ostatné) a uplatňovanie nediskriminácie len v rámci týchto dvoch skupín. Odvolací orgán sa vyjadril, že nediskriminácia znamená, že so všetkými podobnými produktmi musí byť zaobchádzané rovnako, bez ohľadu na ich pôvod. Preto nie je dôležité ako Člen rozdelí dovoz, s dovozmi z ACP aj mimo ACP musí byť zaobchádzané rovnako. Oslobodiť

of customs duty, only of the quantities of bananas actually imported 'at zero duty' in the best year before 1991 from each ACP State which is a traditional supplier.]”

¹³¹ Ibid, odst 177

¹³² GATT 1994, čl. XXV odst. 5 chapeau: “*In exceptional circumstances not elsewhere provided for in this Agreement, the CONTRACTING PARTIES may waive an obligation imposed upon a contracting party by this Agreement; Provided that any such decision shall be approved by a two-thirds majority of the votes cast and that such majority shall comprise more than half of the contracting parties. The CONTRACTING PARTIES may also by such a vote...*”

¹³³ European Communities – Regime For the Importation, Sale And Distribution of Bananas, WT/DS27/AB/R, Appellate Body Report, 9 September 1997, odst.185: “*Although the WTO Agreement does not provide any specific rules on the interpretation of waivers, Article IX of the WTO Agreement and the Understanding in Respect of Waivers of Obligations under the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, which provide requirements for granting and renewing waivers, stress the exceptional nature of waivers and subject waivers to strict disciplines.*”

spod povinnosti nediskriminácie môžu len opatrenia podľa špeciálnych ustanovení, ako napr. čl. XXIV, ktorý upravuje vytvorenie colnej únie a zóny voľného obchodu.¹³⁴

Ďalej bolo rozhodnuté, že nie je zakázané uvaliť odlišné systémy dovozného licencovania na rovnaké produkty pochádzajúce z rozličných krajín, pravidlá ako také nemusia byť neutrálne, ale ako hovorí samotná Dohoda o dovoznom licencovaní, pravidlá musia byť neutrálne v aplikácií a zároveň musia byť spravodlivo a rovnou mierou spravované.¹³⁵

Ďalším problémom bola existencia operátorov a rozdelenie dovozných licencií na základe ich pracovnej náplne - funkcie - pre krajiny, ktoré nepatrili pod tradičné ACP. Rovnako exportné certifikáty, ktoré mohli rozdeľovať len krajiny BFA, neboli v súlade s právom GATT. Odvolací orgán potvrdil rozhodnutie Panelu o porušení čl. I odst.1 GATT oboma týmito opatreniami.¹³⁶

Posledným rozhodnutím vo vzťahu ku GATT bolo rozhodnutie o nesúlade systému, kde určité percento dovozných licencií patriace obchodníkom z krajín iných ako tradičných ACP išlo len tým, ktoré obchodovali s banánmi z tradičných ACP alebo EC (30%). Zároveň aj rozdelenie podľa pracovnej náplne, kde isté percento bez ohľadu na pôvod banánov išlo tým, ktorí sa starali primárne o dozrievanie banánov (teda najpravdepodobnejšie obchodníci na európskom kontinente) nebolo v súlade s právom WTO. Tento systém porušil konkrétne čl. III odst.4 GATT 1994.¹³⁷

Prípád Bananas III je významný okrem iného aj preto, lebo prvýkrát použil novovzniknutú Všeobecnú dohodu o obchode so službami (GATS). Najprv bol definovaný vzťah medzi GATT a GATS. GATS má iný predmet úpravy ako GATT a to upravovať opatrenia Členov ovplyvňujúce obchod so službami. Panel určil, že obchod s banánmi - tak ako ho prevádzkovali operátori - a jeho dovoz je tzv. veľkoobchod so službami, ide teda o službu, ktorá je spojená so špecifickým produktom a spadá ako pod GATT, tak pod GATS.¹³⁸ Odvolací orgán následne

¹³⁴ Ibid, odst. 189-191

¹³⁵ Ibid, odst 196, 197, Čl.1.3 Dohody o postupochoch pri dovoznom licencovaní: "The rules for import licensing procedures shall be neutral in application and administered in a fair and equitable manner." Túto interpretáciu podporuje aj čl. X odst. 3 písm.a): "Each contracting party shall administer in a uniform, impartial and reasonable manner all its laws, regulations, decisions and rulings of the kind described in paragraph 1 of this Article."

¹³⁶ Ibid, odst. 205-207, EC- Bananas III, Summary Of Key Panel/AB Findings, prístupné na: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/1pagesum_e/ds27sum_e.pdf

¹³⁷ Ibid, odst. 211

¹³⁸ Ibid., odst. 217-228

potvrdil rozhodnutie Panelu a prehlásil, že európska banánová politika - tak ako bola nastavená - bola diskriminačná a tým bol porušený čl. II (MFN) a and XVII (NT) GATS.¹³⁹

Po rozhodnutí Odvolacieho orgánu Európske spoločenstvo zmenilo svoj systém spoločnej banánovej politiky, ale neodstránilo jeho hlavné vady. Spor trval až do r. 2012, kedy bolo po vzájomnom súhlase prijaté riešenie a prípad sa uzavrel podľa čl. 3.6 Dohovoru o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov.¹⁴⁰

Prípad poukázal na komplexnosť úpravy colných kvót, na ich komplikovanosť, avšak aj na možné výrazné ovplyvnenie medzinárodného obchodu. Zároveň mal aj istú emocionálnu stránku, keďže vo svojom zárodku išlo o vylepšenie postavenia chudobných štátov ACP oproti veľkým banánovým spoločnostiam, ktoré pôvodnou úpravou podľa EC prišli o časť ziskov z obchodu. Záujmy obyvateľov rozvojových krajín ACP boli zatienené obchodnými záujmami EC a USA podporovaných banánovými obchodnými lobby.¹⁴¹

3.6 Zvláštne ochranné opatrenia (special safeguard measures)

Dohoda o poľnohospodárstve dáva členom možnosť využitia zvláštnych ochranných ustanovení podľa čl. 5. Čl. 5 odst. 1 umožňuje členom uložiť dodatočné clá pri zvýšení objemov dovozu (čl.5 odst.1 písm. a) nad určitú hranicu oproti dovozom v minulosti, alebo pri cene dovozov, ktorá je nižšia ako určitá referenčná cena stanovená na základe cien v minulosti (čl. 5 odst.1 písm. b.). Členovia môžu použiť len jeden z týchto dvoch prostriedkov zvláštnej ochrany.

Zvláštne ochranné opatrenia je možné uplatniť len pre výrobky, obchod s ktorými prešiel procesom tarifkácie - a sú teda chránené len bežnými colnými poplatkami - a zároveň členovia si vyhradili do budúcnosti možnosť použitia zvláštnych ochranných opatrení použitím symbolu

¹³⁹ Ibid., odst. 242-246, išlo o pridelenie 30% licencií na dovoz banánov z krajín mimo tradičných ACP (category A - väčšinou išlo o sťažovateľov) pre operátorov z krajín tradičných ACP a EC (category B), čím boli zvýhodnení dodávatelia služieb/dovozu banánov/ z krajín tradičných ACP a EC. Zároveň išlo o pridelenie licencií podľa funkcií operátorov, čím boli zvýhodnení tí, ktorí mali na starosti dozrievanie (ripeners), t.j. väčšinou podnikatelia na európskom kontinente.

¹⁴⁰ Čl. 3.6 Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov:” *Vzájomne dohodnuté riešenia záležitostí formálne vznesených v súlade s ustanoveniami o konzultáciách a urovnávaní sporov podľa uvedených sa oznámia DSB a príslušným radám a výborom, pred ktorými môžu všetci členovia vzniesť v tejto záležitosti akúkoľvek otázku.*”, www.wto.org: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds27_e.htm

¹⁴¹ OXFAM:http://web.archive.org/web/20070414231254/http://www.oxfam.org.uk/what_we_do/issues/trade/wto_bananas.htm#reform, PBS: The WTO and Global Trade. Challenges for Poorer Nations at the WTO, Liz Harper, PBS Online Newshour, september 2003, http://www.pbs.org/newshour/bb/international/wto/case_study.html

SSG vo svojich Listinách koncesií. Dohoda zakazuje zároveň zaťaženie takýmito dodatočnými clami dovozy, ktoré spadajú do colnej kvóty (čl.5 odst.3).

Zvláštne ochranné opatrenia podľa Dohody o poľnohospodárstve sa však v prvom rade od opatrení podľa Dohody o ochranných opatreniach a ochranných opatrení podľa čl. XIX GATT 1994 líšia tým, že k ich použitiu nie je nutné preukázať ani spôsobenie vážnej ujmy, ani ohrozenie domáceho výrobného odvetvia, ktoré vyrába obdobné alebo priamo konkurenčné výrobky.¹⁴² Čl. 5 odst. 8 Dohody o poľnohospodárstve však členom zakazuje použiť ochranné opatrenia podľa Dohody o poľnohospodárstve súčasne s ochrannými opatreniami podľa XIX GATT 1994 alebo podľa Dohody o ochranných opatreniach.

Špeciálna úprava sa vzťahuje na skazitelné a sezónne výrobky, berúc do úvahy ich zvláštnu povahu (čl.5 odst.6).

Dohoda o poľnohospodárstve požaduje, aby členovia oznámili použitie zvláštnych ochranných opatrení a zároveň umožnili iným členom ohľadne nich konzultácie. V Dohode nie sú stanovené požiadavky na takéto oznámenia, požiadavky sú len v špeciálnom dokumente poľnohospodárskeho výboru.¹⁴³ Členovia nemusia oznamovať očakávaný dopad použitia ich zvláštnych ochranných opatrení, ani na aký objem dovozov sa opatrenie v skutočnosti vzťahlo.¹⁴⁴ Objemové opatrenie môžu členovia použiť až po skutočnom prekročení hranice objemového spúšťača a len do konca roku, v ktorom bolo použité.¹⁴⁵

Ustanovenia ostanú v platnosti počas trvania reformného procesu podľa čl. 20 (čl. 5 odst.9), doteraz však proces nebol ukončený.

Finger vo svojej práci o zvláštnych ochranných opatreniach rozdeľuje výšku ciel do troch typov. Tie, ktoré sú minimálne a aplikujú sa na produkty patriace do colnej kvóty, ďalej bežné colné poplatky, ktorými budú zaťažené produkty mimo kvótu, ktorých objem však ešte nedosiahol

¹⁴² Dohoda o ochranných opatreniach, čl. XIX GATT 1994, čl. 6 Dohoda o textile a odevoch, European Communities – Measures Affecting the Importation of Certain Poultry Products, Appellate Body Report, WT/DS69/AB/R, 13 July 1998, odst. 167

¹⁴³ Committee on Agriculture; Notification Requirements and Formats, Handbook on Notification Requirements Under the Agreement on Agriculture, G/AG/2 (30 June 1995), WTO, May 2010, str.6

¹⁴⁴ Finger, Michael J.; A Special Safeguard Mechanism for Agricultural Imports and the Management of Reform, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2009, str. 47

¹⁴⁵ Committee on Agriculture; Notification Requirements and Formats, Handbook on Notification Requirements Under the Agreement on Agriculture, WTO, May 2010, str.26, čl.5 odst.4 Dohody o poľnohospodárstve

hranicu objemového spúšťača a produkty, ktoré ho presahujú a ich exportéri budú musieť pred vstupom na domáci trh platiť dodatočné clo.¹⁴⁶

3.6.1 Objemový spúšťač

Objemový spúšťač dodatočného cla sa zapne v prípade, že objemy dovozu prekročia počiatočnú úroveň dovozov. Táto je založená na percente spotrebovaných dovezených produktov z celkovej domácej spotreby daného produktu počas troch predchádzajúcich rokov, napríklad ak dovozy v troch predchádzajúcich rokoch sú 10 %, základná počiatočná úroveň dovozov bude 12,5%. V prípade, že objem dovozov teda prekročí 12,5%, na všetky ďalšie dovozy bude môcť byť uvalené dodatočné clo. (čl. 5 odst. 1 a) a odst.4 a)). V prípade, že sa nebude brať do úvahy domáca spotreba, bude sa používať len spúšťač na hranici 125% (pozn. pod čiarou 2) a v praxi sa skoro vždy využíva táto možnosť.¹⁴⁷ Maximálna výška dodatočného cla je jedna tretina bežného colného poplatku (odst.4).

3.6.2 Cenový spúšťač

Druhý typ zvláštneho ochranného opatrenia sa používa v prípade, ak cena dovážaného produktu poklesne pod referenčnú cenu, ktorá mala byť členmi zverejnená hneď pri prvom použití zvláštneho ochranného opatrenia. Referenčná cena je nemenná a vznikla na základe cien z r.1986-88.¹⁴⁸ Cenou dovážaného produktu sa myslí cena CIF¹⁴⁹ bez ciel.¹⁵⁰ Výška dodatočného cla sa vypočíta podľa odst. 5 Dohody o poľnohospodárstve, nie je umožnený alternatívny postup.¹⁵¹ Finger tvrdí, že zvláštne ochranné opatrenie na báze ceny v podstate funguje ako

¹⁴⁶ Finger, Michael J.; A Special Safeguard Mechanism for Agricultural Imports and the Management of Reform, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2009, str.22

¹⁴⁷ *Ibid.*, str. 44

¹⁴⁸ Čl. 5 odst.1 písm.b), poznámka pod čiarou 1 Dohody o poľnohospodárstve.

¹⁴⁹ c.i.f. -cost, insurance, freight (included in the price), according to customary usage in international trade, c.i.f. import price, or simply c.i.f. price, is equal to the price of the product in the exporting country plus additional costs, insurance and freight to the importing country, odst. 146 EC - Poultry, Appellate Body Report, WT/DS69/AB/R, 13 July 1998, pozn. pod čiarou 89

¹⁵⁰ "... the "price at which that product may enter the customs territory" of the importing Member should be construed to mean just that -- the price at which the product may enter the customs territory, not the price at which the product may enter the domestic market of the importing Member. And that price is a price that does not include customs duties and internal charges." Odst. 145, EC - Poultry, Appellate Body Report, WT/DS69/AB/R, 13 July 1998

¹⁵¹ "The chapeau of Article 5.5 clearly states that the schedule in the body of that provision is mandatory. The word used in the chapeau is "shall", not "may". There is no qualifying language, and there is no language that permits any method other than that set out in the schedule in Article 5.5 as a basis for the calculation of additional duties... There

stanovenie minimálnej dovoznej ceny, pretože akonáhle importéri vedia, že pri vstupe na trh im bude vyrubené clo, sami cenu zvýšia do úrovne cenovej hranice zvláštneho ochranného opatrenia. Takto výnos zo zvýšenia cena pôjde im a nie štátu, do ktorého dovážajú.¹⁵²

3.6.3 Možná nová úprava

Posledný prípravný dokument z rokovaní prebiehajúceho kola ponecháva možnosť použitia zvláštnych ochranných opatrení, avšak pre rozvinuté krajiny len vo veľmi obmedzenej miere s predpokladaným ukončením používania do 7 rokov od začiatku implementácie novej Dohody o poľnohospodárstve. Pre rozvojové krajiny sú zvláštne ochranné opatrenia povolené, tiež v zníženej forme, avšak bez konečnej časovej hranice použiteľnosti.¹⁵³

Okrem toho bol uvedený nový „zvláštny ochranný mechanizmus“, ktorý môžu využiť len rozvojové a najmenej rozvinuté krajiny. Tento im umožní dočasne použiť ochranné opatrenie vo forme dodatočných ciel. Tiež používa objemový a cenový spúšťač, ale môžu ho použiť aj štáty, ktorých bežné colné poplatky neprešli procesom tarifikácie a nemohli doteraz umožniť svojmu trhu ochranu cez zvláštne ochranné opatrenia.¹⁵⁴ V prípade najmenej rozvinutých krajín (a diskutuje sa aj o možnosti pre rozvojové krajiny) môže celkové clo po uložení dodatočného cla prekročiť aj najvyššiu hranicu ciel, akú stanovujú rokovania z Dohy.¹⁵⁵ Rôzniace sa názory o možnom alebo zakázanom prekročení tejto hranice boli dôvodom neúspešných rokovaní v júli 2008, čo umocňuje dôležitosť zvláštnych ochranných opatrení pre členov.¹⁵⁶

is no authority in the text of Article 5.5 for a Member to use any alternative to the c.i.f. import price...” Odst. 165, EC - Poultry, Appellate Body Report, WT/DS69/AB/R, 13 July 1998

¹⁵² Finger, Michael J.; A Special Safeguard Mechanism for Agricultural Imports and the Management of Reform, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2009, str. 22

¹⁵³ Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4, odst. 126-128

¹⁵⁴ V prípade produktov podriadených iba neviazaným colným poplatkom sa mohli namiesto procesu tarifikácie, ktorého súčasťou by bolo zníženie ciel, rozvojové štáty rozhodnúť pre ohraničenie týchto colných poplatkov stropom. V tom prípade nemôžu použiť zvláštne ochranné opatrenie, ktorých podmienkou je, že sú výsledkom procesu tarifikácie. Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, MTN.GNG/MA/W/24, odst.4, 14, Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4, odst. 132-146, An Unofficial Guide to Agricultural Safeguards - www.wto.org, http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/guide_agric_safeg_e.htm

¹⁵⁵ Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4, odst.142-145

¹⁵⁶ Finger, Michael J.; A Special Safeguard Mechanism for Agricultural Imports and the Management of Reform, p.iii, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2009. Okrem toho, zvláštny ochranný mechanizmus by mohli používať iba rozvojové krajiny, avšak ich poľnohospodárska produkcia predstavuje približne dve tretiny hodnoty celosvetovej produkcie. Hertel, Thomas W.; Martin, Will; Leister, Amanda M; Potential Implications of a Special Safeguard Mechanism in the World Trade Organization: the Case of Wheat, The World Bank Economic Review, Vol. 24, No.2, 2010, str. 331

Zvláštne ochranné opatrenia boli doteraz využívané iba minimálne, členovia oprávnení k ich využitiu sa k nim uchýlili iba v približne 1% možných prípadov.¹⁵⁷ Medzi členmi oprávnenými k ich použitiu je veľmi málo rozvojových krajín.¹⁵⁸

3.6.4 Výhody a nevýhody používania zvláštnych ochranných opatrení

Existencia zvláštnych ochranných opatrení je odôvodňovaná potrebou chrániť produkciu v chudobných krajinách pred externými šokmi, keďže takéto krajiny sú zraniteľnejšie vo vzťahu k udalostiam na zahraničných poľnohospodárskych trhoch po znížení cien. Externými šokmi môžu byť veľmi znížené ceny spôsobené vysokými podporami bohatých krajín, ktorým chudobní farmári nemôžu konkurovať, alebo napríklad nesúťažné správanie niektorých obchodných firiem, či nestabilita počasia.¹⁵⁹

Na druhej strane oponenti tvrdia, že takéto ochrana je ochranou len zdanlivou. Poukazuje sa na dôležitosť príjmov z vývozu aj pre farmárov z chudobných krajín, pre ktorých by mohlo zvýšené clo predstavovať nemožnosť získania alebo zníženie týchto príjmov.¹⁶⁰ Mnohí poľnohospodári ale sú vo veľkej miere aj konzumentmi potravín a okrem toho je pozorovaná zvyšujúca sa chudoba aj v mestských oblastiach, ktorých obyvatelia sú výlučne konzumentmi. Zvláštne objemové ochranné opatrenie však môže namiesto ochrany pred nestálosťami cien na svetových trhoch takýmto nestálosťami a zvýšeniu cien aj sám napomôcť, keďže izoluje domáci trh pred –

¹⁵⁷ Morrison, J., Sharma R.; Modalities for an SSM: Product Eligibility and Alternative Triggers.” Presentation to the Informal ICTSD Dialog on Special Products and the SSM, November 25, 2005, Geneva, citované v Hertel, Thomas W., Martin, Will, Leister, Amanda M., Potential Implications of a Special Safeguard Mechanism in the World Trade Organization: the Case of Wheat, The World Bank Economic Review, Vol. 24, No.2, 2010, str. 338 “Zároveň dodávajú možné dôvody slabého využitia SSG. Do úvahy prichádzajú už aj tak vysoké clá, ktoré nedávajú veľa priestoru pre nutnosť použiť aj SSG, vedomosť vývozcov o SSG, ktorí tak aktívne zvýšia svoje ceny sami pred vstupom na trh, a obava konzumentov zo zvýšených cien v prípade obmedzenia dovozov, ktoré robia takéto opatrenie politicky neatraktívne.”

¹⁵⁸ „Of the 22 eligible developing countries, only six were SSG users during 1995-2004“ FAO; FAO Trade Policy Technical Notes on Issues Related to the WTO Negotiations on Agriculture- No.9 Special Safeguard Mechanism for Developing Countries, str.2

„Many developing Members tariffied by adopting ceiling bindings and are thus not eligible to apply SSG measures, some who did designate products as SSG-eligible complain that the complexity of the formulas and the data requirements make the SSG system difficult to use.“ Finger, Michael J.; A Special Safeguard Mechanism for Agricultural Imports and the Management of Reform, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2009, str.21

¹⁵⁹ FAO; FAO Trade Policy Technical Notes on Issues Related to the WTO Negotiations on Agriculture- No.9 Special Safeguard Mechanism for Developing Countries, str. 1

¹⁶⁰ An Unofficial Guide to Agricultural Safeguards - www.wto.org, http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/guide_agric_safeg_e.htm

niekedy lacnejšími - dovozmi zo zahraničia. V prípade nedostatku domácej produkcie potravín môže mať preto takéto obmedzenie dovozu aj veľmi negatívne následky.¹⁶¹

Objavujú sa ale aj názory, že je to naopak nemožnosť chrániť malých domácich producentov pred lacnými dovozmi zo zahraničia, ktorá môže mať za následok nedostatok potravín. Dohoda o poľnohospodárstve predpokladá, že poľnohospodársky sektor v každej krajine má istý obchodný základ, avšak v najchudobnejších krajinách je poľnohospodárstvo vykonávané na malých usadlostiach a z dôvodu, že pôdu rodina vlastnila po generácie a nemá iný zdroj obživy. Takíto malí producenti na liberalizácii poľnohospodárstva stratia ako prví, lebo nebudú schopní konkurovať lacnejším (často podporovaným) dovozom zo zahraničia a zaniknú. Mnohé chudobné štáty nemajú zahraničnú menu na zabezpečenie dostatočných dovozov potravín zo zahraničia, ktoré nahradia zánik maloproducentov a preto môže dôjsť v konečnom dôsledku aj k nedostatku potravín.¹⁶²

Každý z vyššie uvedených pohľadov na vec predstavuje časť objektívnej skutočnosti a je ich treba pri rokovaníach o novej Dohode o poľnohospodárstve brať do úvahy.

3.7 Úspechy a neúspechy úpravy prístupu na trh v Dohode o poľnohospodárstve

Dohoda o poľnohospodárstve nie je dokonalá. Jej hlavné nedostatky vo vzťahu k prístupu na trh vyplývajú práve z jej nedostatočného slovného vyjadrenia. Hlavné problémy sa vyskytli pri prechode na bežné colné poplatky, pri ktorých bolo stanovené iba priemerné percento zníženia, preto si členovia mohli dovoliť ponechať vysoké clá u produktov, ktoré považovali za citlivé („tariff peaks“). Bohužiaľ z tohto dôvodu ostali vysoké colné bariéry pri produktoch, pri ktorých pestovaní majú komparatívnu výhodu práve najchudobnejšie štáty (cukor, mäso, obilie, bavlna).¹⁶³

¹⁶¹ Hertel, Thomas W.; Martin, Will; Leister, Amanda M; Potential Implications of a Special Safeguard Mechanism in the World Trade Organization: the Case of Wheat, The World Bank Economic Review, Vol. 24, No.2, 2010, str. 352, 353

¹⁶² Khor, Martin; The WTO Agriculture Agreement: Features, Effects, Negotiations and What is At Stake, Third World Network, 2003, str. 4,12

¹⁶³ Khor, Martin; The WTO Agriculture Agreement: Features, Effects, Negotiations and What is At Stake, Martin Khor, Third World Network, 2003, str.4

Metodológia premeny hraničných bariér na clá neobsahovala dostatočne presnú definíciu pojmov (ako napríklad príliš časté použitie slova „primerane“ bez charakteristiky, čo sa považuje za primerané v kontexte, v ktorom je toto slovo použité).¹⁶⁴

Právny problém je aj v samotnom fakte, že existujúca metodológia (pre produkty, ktoré nepodliehajú zvláštnemu zaobchádzaniu) je obsiahnutá iba v tzv. Modalities Agreement, ktorý však sám seba označuje len za dokument slúžiaci iba k vytvoreniu Listín koncesíí a členovia sa zaväzujú nepoužiť ho ako základ budúceho sporu (po skončení Uruguayského kola nie je teda právne záväzný).¹⁶⁵

Ďalší problém predstavoval určenie samotného procesu tarififikácie. Za základné obdobie bolo vybrané obdobie rokov 1986-1988, v ktorých boli svetové ceny potravín nízke. Keďže sa clá vypočítavali ako rozdiel medzi domácimi a svetovými cenami v základnom období, stali sa výsledné clá vyššie ako bola hodnota skutočných bariér v čase prechodu na clá.¹⁶⁶

Určenie takto novovytvorených cieľ bolo ponechané na členoch samotných a často tak vychádzalo z umelo zvýšenej domácej ceny a zároveň umelo zníženej zahraničnej ceny, čo spôsobilo nepravdivo vysoké výsledné clá (tzv. dirty tariffication)¹⁶⁷. Oznamenie výsledných cieľ sa mnohokrát udialo tesne pred skončením Uruguayského kola a je možné, že aj v prípade skorého zistenia nepravdivých cieľ iných členov mohli vyjednávači dať prednosť potrebe ukončiť Uruguayské kolo po rokoch rokování, pred ďalším naťahovaním jednaní.¹⁶⁸ Keďže však v Dohode nebol definovaný presným spôsobom výpočet cieľ, niekedy ani nebolo možné zistiť, či výpočty členov boli skutočne správne.

Členovia teda určitým spôsobom sami stanovili svoje záväzky a vložili ich do Listín koncesíí, ale v prípade, ak neboli inými členmi napadnuté pre nesprávnosť do skončenia Uruguayského kola,

¹⁶⁴ Modalities Agreement, MTN.GNG/MA/W/24, Note By the Chairman Of the Market Access Group, príloha 3, odst. 4,5

¹⁶⁵ Modalities Agreement, MTN.GNG/MA/W/24, Note By the Chairman Of the Market Access Group, odst.1,4

¹⁶⁶ Swinbank, Alan; Dirty Tariffication Revisited: The EU and Sugar, The Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, Volume5 Number 1 2004, str. 57

¹⁶⁷ UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.8, Desta, Melaku Geboye: Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str.9

¹⁶⁸ “...the notification of tariff equivalents to the WTO was made at the last minute before closing the UR. After many years of frustrating talks, negotiators were tired and wanted to end and close the round in spite of the fact that they sensed an outcome that was unbalanced against developing countries”. Nogués, Julio J.; Agricultural exporters in a protectionist world: Assessing trade strategies for MERCOSUR. (2003), Mimeo, March 2003 citovaný v Swinbank, Alan; Dirty Tariffication Revisited: The EU and Sugar, The Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, Volume 5 Number 1 2004, str. 60

považujú sa za platné a nemenné. Listiny koncesí sa týmto stali dôležitejšími ako samotná Dohoda, ktorej sú len súčasťou.¹⁶⁹

Ďalším problematickým bodom Dohody, ktorý sa týka zle nastaveného procesu tarifkácie je tzv. tariff escalation. Je to prípad, kedy členovia - ide najmä o priemyselné krajiny - uvalia vysoké clá na spracované alebo dokončené poľnohospodárske produkty. Chránia tak domáci spracovateľský priemysel a zároveň znížením ciel na prvotné produkty, znižujú jeho náklady.¹⁷⁰ Spracovaným produktom je tak zabránený prístup na trh a spolu s tým je aj znemožnený rozvoj spracovateľského priemyslu vo vyvážajúcej krajine. Spracovateľský priemysel by však dodal produktom pridanú hodnotu, zvýšil zamestnanosť a zvýšil zisky z obchodu. Popísaná praktika tak „viditeľne bráni potenciálnemu rozvoju poľnohospodárskych oblastí a dáva spracovateľským podnikom v bohatých krajinách neférovú výhodu.“¹⁷¹ Problém by bolo možné riešiť diferenciálnymi vývoznými daňami, ktoré by zaťažovali viac nespracované produkty a čím by bola pridaná hodnota z krajiny pôvodu produktu vyššia, tým nižšia by bola vývozná daň. Členovia však ešte nedosiahli konsenzus ohľadne použitia diferenciálnych exportných daní v novej Dohode o poľnohospodárstve.¹⁷²

Správa colných kvót, ktoré vznikli pri zabezpečení minimálneho a súčasného prístupu na trh, sa ukázala byť nemenej zložitá. Objavili sa tri nedostatky. V mnohých prípadoch je kvóta príliš malá, mnohokrát aj tieto nedostatočné kvóty ostávajú nenaplnené¹⁷³ a za nemožnosťou kvóty naplniť často stojí ich nevhodná správa, ktorej metódy sú na hranici súladu s právom Dohody o poľnohospodárstve. Zároveň je clo spadajúce na produkty nespádajúce do kvóty mnohokrát tak vysoké, že colné kvóty fungujú ako obyčajné – Dohodou zakázané - kvantitatívne dovozné obmedzenia.¹⁷⁴

¹⁶⁹O'Connor, Bernard; 'A Note on the Need for More Clarity in the WTO Agreement on Agriculture' (2003) 37 Journal of World Trade, Issue 5, str. 843

¹⁷⁰ UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.8

¹⁷¹ Binswanger, Hans; Lutz, Ernst; Agricultural Trade Barriers, Trade Negotiations, and the Interests of Developing Countries, Hans Binswanger and Ernst Lutz, 2000, str. 11, 12

¹⁷² https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm

¹⁷³“Average TRQ fill rate for the six-year implementation period varied between 66% for 1995 and 60% for 2000” WTO Secretariat; Tariff Quota Administration Methods and Tariff Quota Fill: Background Paper (WTO doc. TN/AG/S/6) 22 March 2002, odst. 17, Table 5 citované v Desta, Melaku G.; Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str. 15

¹⁷⁴ Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893., str.1

Najmä vďaka vyššie uvedeným nedokonalostiam Dohody, nemohla táto viesť k výraznejšej liberalizácii poľnohospodárskeho obchodu, čo sa týka zlepšenia vstupov na zahraničné trhy. Dôležité je však, že založila pravidlá, ktoré v dlhodobejšom horizonte majú potenciál viesť k lepším výsledkom v medzinárodnom poľnohospodárskom obchode.¹⁷⁵ Rokovania v rámci Rozvojového kola z Dohy sa snažia zosúladiť názory jednotlivých členov na problémy Dohody, rovnako ako ich často rozporné záujmy, a zároveň odstrániť trhliny v Dohode. Najčerstvejším výsledkom rokovaní je Návrh zmien z decembra 2008.

V poslednom Návrhu zmien (Draft Modalities) z decembra 2008 sa navrhuje pokračovať v znižovaní ciel so súčasou premenou väčšiny alebo všetkých ciel na ad valorem clá s cieľom ich správu a kontrolu čo najviac zjednodušiť. Znižovanie ciel má prebehnúť tak, že vyššie clá budú znižované radikálnejšie. Keďže sa však znižovanie ciel vzťahuje k oficiálnym maximálnym clám uvedeným v Listinách koncesii, je možné, že aj po ich znížení skutočne aplikované clá zostanú rovnaké, alebo ostane ešte stále priestor na ich zvýšenie. Vznikla nová kategória citlivých produktov, ktorá umožňuje aj rozvinutým krajinám chrániť určité percento svojich produktov menším znížením cla. Špeciálne produkty sú zase produkty rozvojových krajín, ktoré sa určia vo vzťahu k zabezpečeniu dostatku potravín, živobytia a rozvoja vidieka. Samostatné pravidlá platia pre novo pristúpené krajiny (recently acceded members) a malé zraniteľné ekonomiky (small vulnerable economies). Použitelnosť zvláštnych ochranných opatrení je pre rozvinuté krajiny časovo ohraničená a nahradená zvláštnym ochranným mechanizmom, ku ktorému majú prístup však už len rozvojové krajiny. Návrh novej Dohody o poľnohospodárstve sa dotýka aj problému tzv. tariff escalation a presne upravuje stanovenie ciel pre spracované produkty. Colné kvóty podľa návrhu majú byť rozšírené, clá vo vnútri colných kvót znížené a kvóty spravované na základe dovozného licencovania podľa Dohody o postupoch pri dovoznom licencovaní. V prípade nenaplnenia colných kvót majú členovia povinnosť znížiť clá vo vnútri kvóty a požadovať od majiteľov licencií ich naplnenie. Zachované je špeciálne zaobchádzanie pre rozvojové a najmenej rozvinuté krajiny.¹⁷⁶

¹⁷⁵ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.62

¹⁷⁶ Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4, http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm

Kapitola 4: Domáce podpory

Domáce podpory produkcie sú prenosy hodnoty od vlády producentom poľnohospodárskych výrobkov bez ohľadu na následné miesto predaja produktu (na rozdiel od vývozných subvencií, ktoré sú poskytované za účelom ich ponúknutia k predaju v zahraničí). Medzi subvencie patria ako priame podpory producentom, nepriame podpory (podpory kupujúcich), tak domáce podpory ceny. Subvencie boli teoreticky zakázané už samotným ustanovením čl. III GATT 1947 o národnom zaobchádzaní, pretože poskytnutím subvencie domácemu produktu sa mu zároveň poskytuje zvýhodnené postavenie. Čl. III odst. 8 písm. b) síce povoľoval priame subvencie producentom, ale nikde neboli povolené subvencie nepriame. Okrem toho čl. VI umožňuje použiť vyrovnávacie opatrenia v prípade, že by subvencované dovozy spôsobili materiálnu škodu. V rámci GATT-u však tieto spôsoby ochrany pred nepovolenými podporami nikdy neboli využité. Tzv. Subsidies Code, výsledok rokovaní Tokijského kola z r. 1979, rozširoval ochranu aj pre beneficentov výhod, ktorá im náležali na základe GATT, v prípade, že daná subvencia by výhody, ktoré získali „vynulovala alebo znehodnocovala“ (nullification or impairment).¹⁷⁷ Subsidies Code bol využitý iba dvakrát. Napriek tomu, že poľnohospodárske produkty v tej dobe boli podriadené rovnakým - slabým - pravidlám brániacim subvencovaniu ako priemyselné, priemyselné subvencie boli aktívne znižované a obchodné bariéry búrané. Dá sa teda predpokladať, že išlo predovšetkým o nedostatok politickej vôle, ktorý chránil vysokú úroveň podpôr v poľnohospodárstve aj v minulosti.¹⁷⁸

V mnohom sa však súčasnosť od minulosti neodlišuje. Subvencie sú poskytované producentom predovšetkým so silnými politickými lobby, v ostrom kontraste so stále marginálnejším postavením poľnohospodárstva v rámci národného hospodárstva vyspelých ekonomík. Poľnohospodárstvo má však určité charakteristiky (komplikovanosť poľnohospodárskych politík, malý okruh ľudí zdieľajúcich ale rovnaké názory, ktorí sú preto schopní účinnej spolupráce), ktoré ho izolujú pred veľkými zmenami zo strany domáceho politického vedenia. Zmeny bývajú pomalé, alebo náhodné, vyprovokované vonkajšími šokmi. Ministerstvá poľnohospodárstva

¹⁷⁷ Čl. 8 odst. 3 písm. b) Subsidies Code 1979, čl. 8 odst.3: *Signatories further agree that they shall seek to avoid causing, through the use of any subsidy*

(a)injury to the domestic industry of another signatory

(b)nullification or impairment of the benefits accruing directly or indirectly to another signatory under the General Agreement

(c)serious prejudice to the interests of another signatory.

¹⁷⁸ Hudec, Robert E.; Does the Agreement on Agriculture Work? Agricultural Disputes After the Uruguay Round, 1998, str. 20-22

chráni záujmy svojich klientov - farmárov - a mnohokrát sledujú vlastnú zahraničnú politiku, samostatne od úradov na ňu zameraných.¹⁷⁹ Záujmy poľnohospodárov v rozvinutých krajinách spočívajú predovšetkým na udržaní si životného štandardu. Tento napríklad v Európe začal byť garantovaný štátom po druhej svetovej vojne za účelom zabezpečenie dostatku potravín v budúcnosti prostredníctvom vytvorenia väčšej potravinovej sebestačnosti Európy. Pôvodný cieľ poľnohospodárskej politiky zakonzervoval poskytovanie subvencií, ktoré podporovali produkciu. Následkom podpôr však môže dochádzať aj k nadprodukcii.

Jedným z najcharakteristickejších príkladov a zároveň najkontroverznejších opatrení je podpora výroby cukru v Európe. Po prekročení kvóty výrobcovia musia predať cukor na svetových trhoch, kde je jeho cena niekoľkonásobne nižšia ako v Európe, z dôvodu podpory jeho výroby je však takto predávaného cukru veľa a znižujú svetové ceny. Ak by produkcia cukru v Európe subvencovaná nebola, ceny by niekoľkonásobne stúpili a lacný dovoz z rozvojových krajín by ľahko konkuroval európskym výrobcom. Producenti v rozvojových krajinách tak strácajú na ziskoch každoročne približne tú istú sumu akú poskytuje Európa na účel rozvojovej pomoci.¹⁸⁰

Ďalším problémom spojeným s vysokými cenami subvencovaných produktov na domácich trhoch môže byť snaha zahraničných producentov o dovoz na takto lukratívne trhy, preto nie je výnimkou, že domáce podpory sú spojené s bariérami vstupu na trh.¹⁸¹ Spory ohľadne subvencií a boja o ich odstránenie zo strany rozvojových krajín sa vedú prevažne na pôde WTO a práve pre komplikovanosť a vysokú politickú citlivosť boli práve oni hlavným dôvodom zdĺhavých rokovaní.

Snaha o znižovanie a reguláciu podpôr pre poľnohospodárov je druhým pilierom Dohody o poľnohospodárstve. Ide o odchýlku od úpravy Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach, ktorú táto sama predpokladá, ako už bolo vyššie v práci uvedené. V rámci Dohody o poľnohospodárstve sa subvencií týka predovšetkým časť IV (čl. 6 a 7), príloha 2 Dohody, ktorej obsahom je úprava tzv. Green Box subvencií, t.j. subvencií vyňatých z povinnosti znižovania, a následne príloha 3 Dohody, ktorá obligatórne popisuje výpočet celkovej miery

¹⁷⁹ Grant, Wyn; *The Politics of Agricultural Trade*, Kapitola 3 v Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; *Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO*, CABI Publishing, 2003, str. 49-51

¹⁸⁰ *The Wall Street Journal*; *Addiction to Sugar Subsidies Chokes Poor Nations' Exports*, Roger Thurow a Geoff Winestock, Sept. 16, 2002, <http://online.wsj.com/news/articles/SB1032128964707805675>

¹⁸¹ Desta, Melaku G.; *Legal Issues In International Agricultural Trade*, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str.23

podpôr (tzv. Aggregate Measurement of Support-AMS) a príloha 4 Dohody, ktorá sa zase zameriava na výpočet ekvivalentnej miery podpôr (tzv. Equivalent Measurement of Support-EMS). Spôsob výpočtu AMS a EMS sa opakuje v tzv. Modalities Agreement v jeho prílohách 5 a 6. Závazky každého člena, ktoré sa vzťahujú na zníženie domácich podpôr sú obsiahnuté v Listinách koncesíí.¹⁸² Modalities Agreement zároveň špecifikuje povinnosti jednotlivých členov ohľadne domácich subvencií tým, že stanovuje povinné percento zníženia podpôr ako pre rozvinuté, tak rozvojové krajiny. Vzťah Modalities Agreement k Dohode o poľnohospodárstve bol už tiež priblížený vyššie v texte práce.¹⁸³

4.1. Traffic lights approach

Ustanovenia týkajúce sa domácich podpôr rozdelili tieto subvencie podľa ich účinkov na medzinárodný obchod. Obmedzené boli tie, ktoré sú považované za najviac deformujúce toky medzinárodného obchodu.¹⁸⁴ Tento prístup bol navrhnutý už Spojenými štátmi v rokovaníach, ktoré predchádzali vzniku WTO. Neprávnickým slovníkom sa mu hovorí „traffic lights approach“, čiže prístup, kde sú subvencie rozdelené do skupín ako svetlá na križovatkách.¹⁸⁵ Subvencie, ktoré ovplyvňujú produkciu a tým aj postavenie predajcu a zároveň príjemcu subvencie v medzinárodnom obchode, patria do tzv. Amber Box – jantárovej skrinky. Tieto síce nie sú zakázané automaticky, ale členovia, ktorí ich pri vzniku Dohody priznali, sú viazaní ich postupne znižovať. Tí, ktorí nepriznali žiadne subvencie patriace do tejto skupiny, ich môžu poskytovať len v minimálnej miere. Ďalšou skupinou je tzv. Blue Box. Táto Modrá skrinka bola totiž pridaná k čl.6 Dohody o poľnohospodárstve ako podmienka Dohody z Blair House medzi USA a Európskym spoločenstvom.¹⁸⁶ Modrá skrinka je jedna z najkontroverznejších oblastí Dohody o poľnohospodárstve a jej budúcnosť v nasledujúcich rokoch je značne neistá. Ide totiž o subvencie, ktoré síce sú viazané na produkciu a ovplyvňujú teda medzinárodný obchod, ale zároveň podmienkou ich poskytovania je postupné a kontinuálne znižovanie produkcie. Poslednou skupinou vytvorenou v rámci tzv. traffic lights approach je tzv. Green box- zelená

¹⁸² Čl. 6 odst. 1 Dohody o poľnohospodárstve

¹⁸³ V minulosti bol prameňom práva ohľadne domácich podpôr a ich napaďnuteľnosti zo strany dotknutých štátov aj čl. 13 Dohody o poľnohospodárstve- tzv. Peace clause. Jej platnosť však uplynula k 1.1.2005 aj pre rozvojové krajiny.

¹⁸⁴ Beghin, John C.; Hart, Chad E.; Rethinking Agricultural Domestic Support Under the World Trade Organization, Kapitola 8 v Anderson, Kym; Martin, Will; Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda, spoločná publikácia The World Bank a Palgrave Macmillan, 2006, str.221

¹⁸⁵ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.64

¹⁸⁶ Ibid., str.14, 67

skrinka, ktorej farba akiste napovedá, že tieto subvencie sú povolené, pretože nie sú - aspoň na prvý pohľad - viazané na produkciu a nemali by ju svojou existenciou umelo zvyšovať. Ide o viacero typov podpôr, ktoré budú popísané v texte nižšie. Záverom je treba pripomenúť, že neexistuje nijaká „Red Box“, alebo červená skrinka, ktorá by obsahovala podpory zakázané v akomkoľvek množstve.¹⁸⁷

4.2 Amber Box - Jantárová skrinka

Domáce podpory, ktoré patria do Amber Box a členovia majú povinnosť ich dlhodobo znižovať sú obsahom tzv. agregovanej miery podpôr. Agregovaná miera podpôr je v Dohode o poľnohospodárstve definovaná ako ročná úroveň podpory pre poľnohospodársky výrobok, alebo výrobkovo nešpecifikovaná podpora v prospech poľnohospodárskych výrobkov všeobecne, iná ako podpora, ktorá je vyňatá zo záväzku znižovania podľa prílohy 2 AoA (Green Box - zelená skrinka).¹⁸⁸ Ekvivalentná miera podpôr sa používa v prípade, kedy nie je možné vypočítať úroveň podpôr podľa AMS.¹⁸⁹ Celková agregovaná miera podpôr je súčet výrobkovo špecifických aj nešpecifických AMS a EMS. V Listinách koncesii sú vpísané základné celkové miery podpôr tak ako ich členovia poskytovali v období 1986-1988, ako aj jednotlivé maximálne ročné viazané úrovne záväzkov, ktoré sa postupne každým rokom znižujú a konečná úroveň záväzkov, ku ktorej sa každý člen zaviazal na konci implementačného obdobia. Zároveň sa používa pojem „bežnej celkovej AMS“, ktorá vyjadruje skutočne poskytované subvencie členmi v jednotlivých rokoch.¹⁹⁰

Jednotliví členovia sa zaviazali k zníženiu o 20% do konca roku 2000 oproti základnému obdobiu, ak išlo o rozvojové krajiny, malo dôjsť k zníženiu domácej podpory o 13% do konca roku 2004. Najmenej rozvinuté krajiny boli vyňaté z povinnosti znižovania domácich

¹⁸⁷ Roberts, Ivan; WTO Agreement on Agriculture, The Blue Box In the July 2004 Framework Agreement, Abare eReport, March 2005, str.4

¹⁸⁸ Dohoda o poľnohospodárstve Čl.1 písm.a.) „agregovaná miera podpôr“ (skratka „AMS“ – Aggregate Measurement of Support) znamená ročnú úroveň podpory vyjadrenú v menových jednotkách, poskytovanú pre poľnohospodársky výrobok v prospech výrobcu základného poľnohospodárskeho výrobku, alebo výrobkovo nešpecifikovanú podporu poskytovanú v prospech poľnohospodárskych výrobcov všeobecne, inú, ako je podpora poskytovaná podľa programov považovaných za vyňaté zo zníženia podľa prílohy 2 k tejto dohode, ktorá je...“
Písm. b) „základný poľnohospodársky výrobok“ vo vzťahu k záväzkom na domácu podporu je definovaný ako výrobok, ktorý je čo možno najbližšie k miestu prvého predaja...“

¹⁸⁹ Dohoda o poľnohospodárstve Čl.1 písm.d) „ekvivalentná miera podpôr“ znamená ročnú úroveň podpôr vyjadrenú v menových jednotkách, poskytovanú výrobcom základného poľnohospodárskeho výrobku prostredníctvom jedného alebo viacerých opatrení, ktorých výpočet je podľa metodiky AMS neuskutočiteľný, iných, ako sú podpory poskytované podľa programov považovaných za vyňaté zo zníženia podľa prílohy 2 k tejto dohode,...

¹⁹⁰ Dohoda o poľnohospodárstve Čl.1 písm. h)

podpôr.¹⁹¹ V prípade, že člen nenahlásil poskytovanie žiadnych domácich podpôr v základnom období, v žiadnom ďalšom roku nesmie hodnota jeho agregovanej miery podpôr presiahnuť hranicu de minimis, stanovenú čl.6 odst. 4 Dohody o poľnohospodárstve na 5% celkovej hodnoty základného poľnohospodárskeho výrobku jednotlivého člena (písm.a i)), alebo 5% hodnoty celkovej poľnohospodárskej výroby člena (písm.a ii)), ak išlo o podporu výrobkovo nešpecifikovanú. Rozvojové krajiny nesmú presiahnuť 10-percentné hranice (písm. b) pri minimálnej podpore.¹⁹²

4.2.1 Verejné skladovanie – Public stockholding

Podpory, ktoré spadajú pod jantárovú skrinku nahlásilo len niečo cez 30 krajín (berúc pôvodnú EC- 15 ako jednu krajinu), preto záväzky na zníženie sa týkajú iba ich. Ostatní členovia môžu poskytovať podpory, ktoré by preukazovali charakteristiky jantárovej skrinky, len do výšky de minimis stanovenej v Dohode o poľnohospodárstve.¹⁹³ Ide najmä o rozvojové krajiny. Mnoho rozvojových krajín má zároveň problémy s dočasným nedostatkom potravín, ktoré by mohli aspoň z časti vyvážiť vytvorením verejných zásob (public stockholding). Vláda pri vytváraní zásob skupuje potraviny od poľnohospodárov za subvencované ceny, čo skresľuje trh ovplyvňovaním trhových cien a množstva produkcie, preto sa vládna aktivita pri vytváraní verejných zásob počíta ako súčasť podpôr jantárovej skrinky. Hranica de minimis je ale veľmi nízka a pri vytváraní zásob by ju mnoho rozvojových krajín ľahko prekročilo. Preto bolo na deviatej ministerskej konferencii v Bali v decembri 2013 prijaté dočasné riešenie, v ktorom sa členovia zaviazali nezačínať spory proti rozvojovým krajinám, ktoré presiahli hranicu svojich povolených podpôr z dôvodu vytvárania verejných zásob potravín. India, reprezentujúca v tomto spore rozvojové krajiny, sa naopak zaviazala týmto opatrením neskresľovať obchod a nepoškodzovať možnosti zabezpečenia potravinovej bezpečnosti ostatných členov.¹⁹⁴

¹⁹¹ UNCTAD, Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.22, [www.wto.org - http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm](http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm), Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev., čl. 8, 15

¹⁹² čl. 7 odst. 2 písm. b) Dohody o poľnohospodárstve

¹⁹³ Desta, Melaku G.: Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str.24, čl. 7 odst. 2 písm. b) Dohody o poľnohospodárstve

¹⁹⁴ http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_agneg_e.htm#stockholding, The Guardian; Bali trade agreement: WTO set the bar high but has achieved little, Larry Elliott, 6 December 2013, <http://www.theguardian.com/business/economics-blog/2013/dec/06/wto-development-deal-two-decades>, The Guardian; Why the WTO agreement in Bali has finally helped developing countries, Paige McClanahan, 6 December 2013, <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2013/dec/06/wto-agreement-bali-helped-developing-countries-india>

4.2.2 Subvencie v jantárovej skrinke a vyrovnávacie opatrenia

Čl. 6 odst. 3 stanoví, že člen splní svoje povinnosti vyplývajúce z Dohody o poľnohospodárstve v prípade, že neprekročí hranicu ročnej a konečnej viazanej úrovne celkovej AMS, toto však neznamená, že ho to zároveň oslobodzuje spod povinností, ktoré mu ukladajú iné dohody patriace pod WTO. Panel a Odvolací orgán v prípade US-Upland Cotton neprijali argumentáciu USA, ktoré tvrdilo, že podpora, ktorú poskytovali domácim používateľom bavlny pochádzajúcej z USA, nie je zakázanou podporou podporou podľa čl. 3 odst. 1 písm. b), pretože je to podpora, ktorá nepresahuje hranicu možných poskytovaných podpôr podľa Dohody o poľnohospodárstve. Podpora, o ktorú sa jednalo, bola závislá od prednostného použitia domáceho tovaru pred dovážaným tovarom. Odvolací orgán súhlasiac s Panelom sa však vyjadril, že na to, aby bola táto podpora vyňatá z povinností podľa iných dohôd, by musel byť presne ten istý typ podpôr explicitne ospravedlnený v texte Dohody o poľnohospodárstve. „Čl.6.3 neopravňuje subvencie, ktoré sú závislé na použití domáceho namiesto dovezeného tovaru...Nestanovuje, že dodržanie čl. 6.3 AoA chráni subvenciu pred zákazom čl. 3.1 b (SCM Agreement).“¹⁹⁵ Preto v prípade, že bude dokázaná ujma, zrušenie alebo zníženie výhod alebo vážna ujma na záujmoch iného člena použitím domácej subvencie, môže byť tomuto členovi povolené uplatniť voči danej subvencii vyrovnávacie opatrenia.¹⁹⁶

4.2.3 Súčasný vývoj

Súčasný vývoj v rokovaniach ohľadne znižovania povolených hraníc pre poskytovanie subvencií je obsiahnutý v Návrhu Modalít z decembra 2008 (Revised Draft Modalities for Agriculture). Modality predpokladajú zníženie trh skresľujúcich podpôr (amber, blue box a de minimis) v troch úrovniach. Zníženie by sa malo týkať podpôr v rámci daného typu, následne subvencií poskytovaných jednotlivým produktom a nakoniec by malo dôjsť aj k zníženiu hodnoty tzv.

¹⁹⁵ United States - Subsidies On Upland Cotton, Appellate Body Report, WT/DS267/AB/R, 3 March 2005, Odst.545: “Article 6.3 does not authorize subsidies that are contingent on the use of domestic over imported goods. It only provides that a WTO Member shall be considered to be in compliance with its domestic support reduction commitments if its Current Total AMS does not exceed that Member's annual or final bound commitment level specified in its Schedule. It does not say that compliance with Article 6.3 of the Agreement on Agriculture insulates the subsidy from the prohibition in Article 3.1(b). We, therefore, agree with the Panel that:

Article 6.3 does not provide that compliance with such "domestic support reduction commitments" shall necessarily be considered to be in compliance with other applicable WTO obligations. Nor does it contain an explicit textual indication that otherwise prohibited measures are necessarily justified by virtue of compliance with the domestic support reduction commitments.”

¹⁹⁶ Čl. 7 Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach, UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.70

„celkovej obchod-skresľujúcej domácej podpory“ (overall trade-distorting domestic support), ktorá bude spojením podpôr v jantárovej skrínke, modrej skrínke aj podpôr *de minimis*.¹⁹⁷ Veľmi dôležitá je najmä povinnosť zníženia podpôr aj pre jednotlivé produkty, keďže doteraz bolo možné podpory pre citlivé sektory (ako napríklad cukor, mliečne výrobky a hovädzie mäso) aj zvyšovať, pokiaľ nepresiahli maximálnu povolenú mieru AMS.¹⁹⁸ Znižovanie bude prebiehať viazaným vzorcom (tiered formula), kde najviac budú musieť znížiť svoje podpory poskytovatelia najvyšších podpôr a naopak najmenej tí, ktorých podpory sú menšie. Implementačné obdobie bude 5-ročné pre rozvinutých členov - so súčasnou povinnosťou okamžitého zníženia o určité percento poskytovaných podpôr - a 8-ročné pre rozvojových členov. De minimis hranica sa zníži na 2.5%, pre rozvojové krajiny na 6.7%, hodnoty poľnohospodárskej produkcie krajiny. Špeciálne pravidlá budú platiť pre členov, ktorí sú čistými dovozcami potravín, novo prístupných členov, či tzv. subsistence farmers (farmári produkujúci len pre živobytie vlastné a svojej rodiny) a resource-poor farmers (farmári s nedostatkom zdrojov obživy).¹⁹⁹

4.3 Blue Box – Modrá skrínka

Modrá skrínka predstavuje podporu, ktorá by bola inak viazaná na postupné znižovanie a patrila tak pod jantárovú skrínku, nebyť toho, že sa poskytuje len pod podmienkou zníženia produkcie. Jej právny základ spočíva v čl. 6 odst. 5, ktorý určuje, že musí ísť o „*priame platby v rámci programov obmedzujúcich výrobu..., ak také platby sa vzťahujú na určitú plochu a výnos, alebo na 85% alebo menej ako je základná úroveň výroby, alebo platby za živý dobytok sú uskutočnené na stanovený počet kusov.*“ Tento typ podpôr je povolený, avšak môže skresľovať obchodné toky a preto nie je imúnny voči odvetným opatreniam, či sporom v rámci WTO. Subvencie patriace pod modrú skrínku nie sú limitované²⁰⁰ a nie sú súčasťou bežnej celkovej AMS člena.²⁰¹ Otázkou je nakoľko subvencie patriace do modrej skrínky skutočne nepodporujú rast výroby. Mnohokrát poľnohospodári nevyužívajú najmenej úrodnú zem a na zvyšok poberajú podpory, alebo nevyužívajú len veľmi malý kúsok zeme – pretože nie sú stanovené hranice minimálnej plochy

¹⁹⁷ Čl. 1, Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4, http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm

¹⁹⁸ Desta, Melaku G.: Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str. 26, časť C kapitoly 1: Domestic Support, Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4

¹⁹⁹ http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm, Kapitola I. Domestic Support, časti A, B, C, D Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4

²⁰⁰ UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.27

²⁰¹ Čl.6 odst.5 písm.b) AoA

pozemkov, ktoré by mali ležať ladom.²⁰² Pri obmedzeniach vo vzťahu k dobytku môže dôjsť k situácií, kedy farmári mali menší počet kusov dobytku, než na ktorý sú spôsobilí poberať subvencie a naopak existencia týchto subvencií ich následne pohne k zvýšeniu počtu kusov.²⁰³

4.3.1 Budúcnosť modrej skrinky

Modrá skrinka je problematickým bodom rokovaní, keďže ide o podpory jasne skresľujúce trh a teda škodlivé pre malých producentov. Členov poskytujúcich podpory patriacej do modrej skrinky je len okolo 30, ide však o vyspelé priemyselné štáty. Najväčšími poskytovateľmi sú Európska únia, Japonsko, Nórsko a niekoľko ďalších rozvinutých krajín.²⁰⁴ Rozvinuté krajiny používajú modrú skrinku ako úložisko podpôr, ktoré by inak patrili do jantárovej skrinky a presahovali by maximálne ročné viazané úrovne záväzkov.²⁰⁵ Existuje však len minimum rozvojových krajín poskytujúcich subvencie typu modrej skrinky. Pred pár rokmi ku krajinám poskytujúcim tento typ subvencií patrilo aj USA, avšak tzv. Farm Bill z r.1996 ich odstránil a zvýšilo podpory spadajúce do zelenej skrinky. Tento krok mal za následok veľký nárast produkcie a zníženie cien. Preto vláda USA rozhodla o znovuzavedení tzv. proticyklických platieb, ktoré mali poskytnúť farmárom finančnú pomoc pri páde cien. Proticyklické platby boli ale už v prípade US - Upland Cotton zaradené pod jantárovú skrinku a teda od určitej hranice zakázané. V prípade ich poskytnutia by USA prekročilo svoju viazanú konečnú úroveň záväzkov tak, ako bola určená na konci Uruguajského kola. USA teda podporilo iniciatívu rozšírenia doterajšej modrej skrinky o podpory, ktoré nebudú viazané na zníženie produkcie, pretože pod takto nastavenú modrú skrinku by patrili aj proticyklické platby. Európska únia taktiež podporila návrh USA na rozšírenie modrej skrinky a rovnako krajiny G-10. Rozvojovým krajinám sa nepodarilo pretlačiť návrhy nimi tvorených záujmových skupín G-20 a G-33 a museli sa uspokojiť s jediným ústupkom zo strany USA a to viazaním poskytovania takto rozšírenej modrej skrinky na maximálny objem 2.5 % (5% pre rozvojové krajiny) celkovej hodnoty

²⁰² Grossman, Margaret Rosso; Uruguay Round Agreement on Agriculture and Domestic Support, Kapitola 2 v Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO, CABI Publishing, 2003, str.40

²⁰³ Roberts, Ivan; Three Pillars of Agricultural Support and Their Impact on WTO Reforms, ABARE eReport 03.5 Canberra, 2003, str. 24

²⁰⁴ Murphy, Sophia; Suppan, Steve; The New Blue Box: A Step Back For Fair Trade, A Publication Of The Institute For Agriculture And Trade Policy, iatp.org, 2005, str.1

²⁰⁵ Grossman, Margaret Rosso; Uruguay Round Agreement on Agriculture and Domestic Support, Kapitola 2 v Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO, CABI Publishing, 2003, str. 42

poľnohospodárskej produkcie. Takto nastavená modrá skrinka by umožnila USA udržať status quo v poskytovaní subvencií, ktoré však škodí malým poľnohospodárom na celom svete.²⁰⁶ Ďalšou podmienkou použitia subvencií z modrej skrinky je využitie len jednej z dvoch kategórií, viazaných alebo neviazaných na obmedzenie produkcie, nie je povolené používať oba systémy.²⁰⁷ Zároveň navrhované modality z decembra 2008 predpokladajú zvláštne pravidlá zníženia podpory v modrej skrinke pre členov s vysokým percentom subvencií patriacich do modrej skrinky.²⁰⁸ Európska únia – ako najväčší poskytovateľ tohto typu subvencií - by mohla mať problémy s neprekročením ich maximálnej hranice, preto už od r. 2003 zahájila proces reštrukturalizácie tohto typu podpôr na podpory, ktoré budú spadať pod zelenú skrinku.²⁰⁹ Rozšírenie modrej skrinky a aktivity smerujúce k vyhýbaniu sa skutočným škrtom v poskytovaných podporách môžu každopádne vyvolávať obavu, že mnohé vyspelé ekonomiky ohľadne proklamovaných snáh o liberalizáciu svetového obchodu s poľnohospodárskymi produktmi „vodu kážu a vínu pijú“.

4.4 Čl. 6.2 Dohody o poľnohospodárstve – výnimka pre rozvojové krajiny

Ďalšia výnimka zo záväzku znižovania podpôr je obsiahnutá v čl. 6 odst. 2 Dohody o poľnohospodárstve. „*Oslobodené zo záväzkov na zníženie domácich podpôr*“ sú subvencie poskytované rozvojovými krajinami za účelom podpory rozvoja poľnohospodárstva a vidieka. Ide o „*investičné podpory, ktoré sú všeobecne používané v poľnohospodárstve členských rozvojových krajín, a podpory poľnohospodárskych vstupov všeobecne používané výrobcami s nízkymi príjmami alebo s obmedzenými zdrojmi v rozvojových členských krajinách...[a] domáce podpory výrobcov v rozvojových členských krajinách podporujúcich nahradenie pestovania nedovolených rastlín na výrobu narkotík.*“ Táto podpora sa nezapočítava do bežnej celkovej AMS.

²⁰⁶ Murphy, Sophia; Suppan, Steve; The New Blue Box: A Step Back For Fair Trade, A Publication Of The Institute For Agriculture And Trade Policy, iatp.org, 2005, str. 3,4, Čl. 35 písm. b.) čl. 38, WTO, Revised Draft Modalities For Agriculture, TN/AG/W/4/Rev.4, 6 December 2008

²⁰⁷ Čl. 36 Revised Draft Modalities For Agriculture, TN/AG/W/4/Rev.4, 6 December 2008, WTO

²⁰⁸ Čl. 39 Revised Draft Modalities For Agriculture, TN/AG/W/4/Rev.4, 6 December 2008, WTO

²⁰⁹ Roberts, Ivan; WTO Agreement on Agriculture, The Blue Box In the July 2004 Framework Agreement, Abare eReport 05.4, March 2005, str. 21

4.5 Aggregate Measurement of Support – Agregovaná miera podpôr (AMS)

AMS sa podľa prílohy 3 vypočítava ako rozdiel medzi vládou uplatňovanou administratívnou cenou a pevnou zahraničnou referenčnou cenou, ktorá bola stanovená v základnom období 1986-88, vynásobená množstvom výroby.²¹⁰ Takýto spôsob výpočtu subvencií vytvára problémy, pretože nie vždy existuje vládou uplatňovaná určitá administratívna cena a niekedy existuje vysoká domáca cena len z dôvodov dovozných bariér a nie domácich podpôr. V takom prípade výpočet AMS tak, ako je definovaný podľa prílohy 3, neposkytuje skutočný obraz o subvencovaní domácich poľnohospodárov.²¹¹ Ďalším faktorom, ktorý vzbudzuje nedôveru v reálnu snahu subvencujúcich členov o znižovanie ich podpôr je fakt, že do základnej celkovej miery podpôr, z ktorej vyplývajú ročné viazané miery podpôr, sú započítané aj podpory, ktoré patria do modrej skrinky, a to napriek tomu, že tieto nebudú znižované a nezapočítavajú sa do bežnej celkovej AMS. Zároveň v základnom období prevažovali nízke ceny na svetových trhoch a teda veľmi vysoké podpory. Preto bolo pre subvencujúcich členov veľmi ľahké splniť ciele Dohody o poľnohospodárstve a neposkytovať domáce podpory vyššie ako stanovené horné hranice pre jednotlivé roky.²¹² Ďalším problematickým bodom úpravy domácich podpôr je, že domáce podpory sa musia znižovať ako celok a nie je stanovená nijaká povinnosť minimálneho zníženia na všetky produkty. Preto členovia, ktorí ušetria na subvenciách v jednom sektore, ich môžu zvýšiť v inom. Toto tiež znižuje efektivitu úpravy, ktorá by mala smerovať k limitovaniu subvencovania v poľnohospodárstve.²¹³ Napriek tomu, že najväčší prínos z myšlienkového hľadiska v rámci úpravy Dohody o poľnohospodárstve priniesli práve ustanovenia týkajúce sa domácich podpôr, v súčasnosti sú považované niektorými autormi skôr za slabé a s veľmi malým dosahom. Mnohé krajiny, ktoré majú silné postavenie v medzinárodnom obchode (napr. EÚ a USA), naopak v posledných rokoch neznížili poskytovanie domácich podpôr, iba presunuli podporu z jantárovej skrinky do iných, ktoré nepodliehajú znižovaniu. V skutočnosti tak subvencovanie zďaleka neobmedzili. Všetky vyššie uvedené body poskytujú dostatočný dôvod

²¹⁰ Dohoda o poľnohospodárstve, Príloha 3, Článok 8

²¹¹ Nebude stanovená žiadna podpora trhovej ceny. de Gorter, Harry; Ingco, Merlinda D.; Ignacio, Laura; Domestic Support, Kapitola 6 v Ingco, Merlinda D.; Nash, John D.; Agriculture and the WTO: Creating a Trading System for Development, spoločná publikácia The World Bank a Oxford University Press, 2004, str.120-121, 125, 130

²¹² de Gorter, Harry; Ingco, Merlinda D.; Ignacio, Laura; Domestic Support, Kapitola 6 v Ingco, Merlinda D.; Nash, John D.; Agriculture and the WTO: Creating a Trading System for Development, spoločná publikácia The World Bank a Oxford University Press, 2004, str.120

²¹³ UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.22

na to, aby bola zmena úpravy domácich podpôr jednou z priorít rokovaní o novej Dohode o poľnohospodárstve.²¹⁴

4.6 Green Box - Zelená skrinka

Žiadnemu zníženiu nepodliehajú domáce podpory pre poľnohospodárske výrobky, ktoré spĺňajú náležitosti prílohy 2 Dohody o poľnohospodárstve (čl. 6 odst. 1). Zároveň čl. 7 odst. 1 určuje povinnosť členov zabezpečiť, aby vždy pri poskytovaní takejto podpory boli dodržané podmienky prílohy 2. Druhý odstavec nariaďuje v prípade nemožnosti preukázania splnenia podmienok prílohy 2 zahrnutie podpory do výpočtu AMS.

Výpočet možných subvencií patriacich do zelenej skrinky nie je vyčerpávajúci, členovia môžu poskytovať aj iné ako tie, ktoré sú uvedené v prílohe 2, za predpokladu, že splnia základné podmienky. Príloha 2 stanoví tri základné predpoklady, ktoré musia naplniť všetky typy podpôr patriacich do zelenej skrinky. Po prvé, daná podpora nesmie mať žiadne alebo len minimálne účinky poškodzujúce obchod alebo poškodzujúce výrobu (čl. 1 chapeau). Po druhé, podpora musí byť poskytovaná prostredníctvom vládneho programu, ktorý nezahŕňa prevody od spotrebiteľov (čl. 1 písm a), a po tretie, nesmie ísť o cenovú podporu výrobcom (čl. 1 písm. b). Zároveň musia podpory splniť konkrétne požiadavky vzťahujúce sa špeciálne k jednotlivým typom podpôr. Čl. 5 dopĺňa tieto podmienky o ďalšie, ak ide o podporu, ktorá zahŕňa priame platby výrobcom. Čl. 5 odkazuje na ustanovenia čl. 6-13, kde sú uvedené jednotlivé typy podpôr výrobcom a dodatočné konkrétne podmienky, ktoré musia byť splnené pre každý jednotlivý typ, a v prípade, že typ platby nespadá pod jednu z vyslovene tam uvedených podpôr, musí splniť podmienky čl. 6 písm. b)-e) (teda podpora nesmie súvisieť alebo byť naviazaná na ceny, objem výroby alebo faktory výroby a nesmie byť podmienená uskutočnením žiadnej výroby).

Podpory patriace do zelenej skrinky sú napríklad všeobecné služby poľnohospodárskym komunitám ako podpora výskumu, kontrola škodcov, inšpekcia, propagácia, pomoc s infraštruktúrou a ďalšie.²¹⁵ Ďalej k všeobecným službám poskytovaným vládou patria aj obnova krajiny, starostlivosť o pôdu, manažment poľnohospodárstva v prípade sucha, či povodní, programy zamestnanosti na vidieku, pomoc so získavaním vlastníckych práv k pôde a programy

²¹⁴ Khor, Martin; Agriculture: No real cuts in subsidies from WTO text, TWN Info Service on Trade and WTO Issues (July08/20), 21 July 2008, Third World Network, <http://www.twinside.org.sg/title2/wto.info/twninfo20080720.htm>

²¹⁵ Čl. 2 prílohy 2 Dohody o poľnohospodárstve, Všeobecné služby

osídľovania krajiny. Tieto posledné boli k všeobecným službám v prílohe 2 pridané na konferencií v Bali ako následok tlaku rozvojových krajín pre zaradenie programov, ktoré sú viac relevantné pri riešení problémov, s ktorými sa rozvojové krajiny potýkajú často, avšak málokedy bývajú problémom v rozvinutých krajinách.²¹⁶

Ďalšie podpory sa týkajú zaistenia potravinovej bezpečnosti pomocou verejného skladového hospodárstva, či potravinovej pomoci. Potravinová bezpečnosť pomocou vytvárania verejných skladov prešla zmenou na konferencií v Bali, o tom však už bolo pojednané vyššie.

Tlmené podpory príjmu - alebo priame platby výrobcom - ktoré tvoria zvyšok prílohy 2, zahŕňajú poistenie príjmov (čl.7), podporu v prípade prírodných katastrof (čl.8), pomoc pri štrukturálnych zmenách pre tých, ktorí sú nútení ukončiť svoju činnosť (čl.9), či pre tých, ktorí prestanú využívať časť svojich zdrojov (čl. 10), úpravu investičnej pomoci pri reštrukturalizácii (čl.11), platby za účelom ochrany životného prostredia (čl.12), či pomoc znevýhodneným regiónom (čl.13). Keďže však ide o demonštratívny výpočet²¹⁷, je možné poskytovať aj podpory iného druhu, za podmienky, že splnia základné predpoklady v čl. 1 a ak pôjde o priame platby zároveň aj podmienky čl.6 písm. b)-e), čiže, ako už bolo vyššie uvedené, poskytovanie podpôr nesmie súvisieť alebo byť založené na druhu alebo objeme výroby (b), na cenách (c) alebo faktoroch výroby (d) a zároveň nesmú byť tieto subvencie podmienené žiadnou výrobou (e).

4.6.1 US - Upland Cotton

Prípád, týkajúci sa subvencií zelenej skrinky, bol predovšetkým už vyššie spomenutý US-Upland Cotton. Americká strana prezentovala svoje subvencie za subvencie patriace do zelenej skrinky, avšak v analýze sa zistilo, že podmienkou poskytovania subvencie bolo nepestovanie určitých druhov plodín. Zákaz určitých druhov plodín vedie každého rozumného poľnohospodára k pestovaniu plodín, pri ktorých môže súčasne poberať subvenciu aj zisky z predaja poľnohospodárskych výrobkov. Preto zákaz pestovania určitých plodín, ako podmienka pre poberanie subvencie, má viditeľný súvis s druhom a objemom výroby.²¹⁸ Keďže paragraf 6 písm.

²¹⁶ http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_agneg_e.htm#generalservices

²¹⁷ UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.25

²¹⁸ United States – Subsidies on Upland Cotton, Appellate Body Report, WT/DS267/AB/R 3 March 2005, odst. 322, 329: „In contrast to a total production ban, the channelling of production that may follow from a partial exclusion of some crops from payments will have positive production effects as regards crops eligible for payments. The extent of this will depend on the scope of the exclusion.... The fact that farmers may continue to receive payments if they

b) zakazuje, aby bolo poskytovanie subvencií založené alebo súviselo s objemom výroby, Panel aj Odvolací orgán rozhodli, že dané subvencie nespĺňajú podmienku paragrafu 6 prílohy 2 a sú preto súčasťou jantárovej skrinky.²¹⁹

4.6.2 Multifunkcionalita poľnohospodárstva

Mnoho vládnych opatrení, ktoré naprávajú trhové zlyhania, je výrazne spojených so zmenami v objeme produkcie (ide napríklad o opatrenia obmedzujúce znečistenie), preto nemôžu splniť predpoklady čl. 6 b) prílohy 2. Politici majú dôvody poskytovania subvencií a radi by rozšírili ich poskytovanie aj pri trhových zlyhaniach, preto sa často snažia rozšíriť možnosti použitia zelenej skrinky aj v týchto prípadoch.²²⁰ Ospravedlňujú svoje poľnohospodárske politiky ideou multifunkcionality pôdy a krajiny, keďže pre človeka nepredstavuje hodnotu len ako zdroj obživy a ekonomického prospechu, ale má aj svoju dôležitú kultúrnu a zdravotnú zložku, keďže poskytuje útočisko a pokoj, čistejší vzduch, zachováva historický ráz krajiny a poskytuje estetickú zložku pre obyvateľov mnohých sídel či návštevníkov pamiatok. Toto videnie je však charakteristické pre príslušníkov rozvinutých krajín, a naopak pre obyvateľov tých rozvojových, kde pôda je zväčša jediným zdrojom obživy, by bolo rozšírenie už aj tak rozsiahlych výnimiek ďalšou zlou správou pri snahách o konkurencieschopnosť s produktmi rozvinutých krajín a o prístup na ich trh. Nová Dohoda o poľnohospodárstve bude musieť nájsť kompromis medzi týmito dvomi uhlami pohľadu na pôdu.

4.7 Cotton Initiative

Špecifický význam v súčasnom kole rokovaní majú predovšetkým subvencie na výrobu bavlny. Bavlna je produkt, ktorý potrebuje pre svoj vývoj určité klimatické podmienky a je tak produkovaná predovšetkým v krajinách so subtropickým a tropickým podnebí. Súčasnými

produce nothing at all does not detract from this assessment because, according to the Panel, it is not the option preferred by the "overwhelming majority" of farmers, who continue to produce some type of permitted crop."

²¹⁹ United States – Subsidies on Upland Cotton, Appellate Body Report, WT/DS267/AB/R, 3 March 2005, odst. 331: "The flexibility to produce and receive payment for certain crops covered by a program, combined with the reduction or elimination of such payments when excluded crops are produced, creates a link with the type of production undertaken contrary to paragraph 6(b). This is so because the opportunity for farmers to receive payments for producing covered crops, while less or no such payments are made to farmers who produce excluded crops, provides an incentive to switch from producing excluded crops to producing crops eligible for payments." odst. 340-342

²²⁰ de Gorter, Harry; Ingco, Merlinda D.; Ignacio, Laura; Domestic Support, Kapitola 6 v Ingco, Merlinda D.; Nash, John D.; Agriculture and the WTO: Creating a Trading System for Development, spoločná publikácia The World Bank a Oxford University Press, 2004, str. 132

producentmi bavlny sú najmä USA a veľké rozvojové štáty ako Brazília, v menšej miere niektoré najmenej rozvinuté krajiny. Pre tieto však predstavuje produkcia bavlny, aj keď vo svetovom merítku zanedbateľná, výraznú časť štátneho príjmu. Domáce (a vývozné) subvencie, poskytované predovšetkým USA, zistené v prípade US - Upland Cotton, zvyhodňujúce domácich producentov bavlny pred zahraničnými, poškodzujú ostatných producentov bavlny. Rovnako je podrobená kritike aj produkcia Európskej únie. Vzhľadom k dôležitosti bavlny pre svoje ekonomiky niektoré najmenej rozvinuté krajiny (Benin, Burkina Faso, Čad a Mali) spojili svoje sily a vytvorili tzv. Cotton initiative, ktorú prezentovali v r. 2003 vtedajšiemu generálnemu riaditeľovi Svetovej obchodnej organizácie. Cotton initiative sa následne stala integrálnou súčasťou rozvojového kola z Dohy.²²¹ Najmenej rozvinuté štáty v jej rámci požadujú zníženie subvencií na produkciu bavlny v rozvinutých štátoch a v prípade nesplnenia svojich záväzkov, povinnosť zaplatiť sumu, ktorá bude kompenzáciou škody, ktorú neznížením subvencie v stanovenom termíne každému jednotlivému rozvojovému štátu spôsobili. Forma kompenzácie zatiaľ nebola dohodnutá.²²² Už v ministerskej deklarácii z r. 2005 z konferencie v Hong Kongu bolo rozhodnuté, že vývozné subvencie na bavlnu budú zrušené, domáce podpory pre bavlnu budú znižované rýchlejšie a vo väčšom objeme ako pre ostatné poľnohospodárske produkty a bavlna z najmenej rozvinutých krajín bude mať vstup na trhy rozvinutých krajín bez colnej povinnosti a bez colných kvót.²²³ Na ministerskej konferencii na Bali sa však nedospelo k žiadnemu konečnému záväznému dokumentu.

4.8 Úspechy a neúspechy úpravy domácich podpôr v Dohode o poľnohospodárstve

Úprava domácich podpôr sa považuje za slabú stránku Dohody o poľnohospodárstve.²²⁴

Najvýraznejšie nedostatky sa týkajú agregovanej miery podpôr, ktorá nie je realistickým indikátorom skutočne poskytovaných podpôr, keďže môže odzrkadľovať čiastočne aj vývozné subvencie či následky úpravy prístupu na trh a zároveň sa do nej nezapočítavajú podpory modrej skrinky a zelenej skrinky – ktorých neutralita vo vzťahu k ovplyvňovaniu medzinárodného obchodu je však mnohokrát predmetom ostrých diskusií.

²²¹ July Framework Agreement, Decision Adopted by the General Council on 1 August 2004, WT/L/579, 2 August 2004, http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/draft_text_gc_dg_31july04_e.htm

²²² http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgnd20_cotton_e.htm

²²³ http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_cotton_e.htm

²²⁴ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str. 85, Roberts, Ivan; Three Pillars of Agricultural Support and Their Impact on WTO Reforms, ABARE eReport 03.5 Canberra, 2003, str. 1

Viazaná hranica jantárovej skrinky je vysoko nad momentálne skutočne poskytovanými podporami a preto, aby došlo k zníženiu skutočne poskytovaných podpôr, by bolo nutné oveľa väčšie povinné zníženie povolenej úrovne jantárovej skrinky.²²⁵

Ďalším problémom je politická vôľa najmä rozvinutých štátov, keďže práve tie poskytujú väčšinu domácich podpôr. Jantárová skrinka sa síce naoko znižuje, ale len z dôvodu masívneho presunu podpôr postupne do kategórií modrej skrinky a v súčasnosti najväčšieho objemu podpôr do kategórie zelenej skrinky, ktorá nie je obmedzená.²²⁶ Podľa iného ukazovateľa- tzv. Producer Support Estimate a Total Support Estimate, ktoré používa OECD na výpočet poľnohospodárskych podpôr poskytovaných celkovo a len producentom – sa objem skutočne poskytovaných podpôr neznižuje, naopak, má skôr rastúcu tendenciu.²²⁷

Kapitola 5: Vývozné podpory

Pôvodná úprava vývozných subvencií obsahovala rozdielne pravidlá pre vývoz tzv. primárnych produktov a vývoz ostatných produktov. Vývozné podpory pre iné ako primárne produkty, ktoré mali za následok predaj produktu na export za cenu nižšiu než aká je cena pre nákupcov na domácom trhu, boli zakázané, ako v pôvodnom GATT po r. 1954/55 v čl. XVI odst. 4, tak Subsidies Code 1979 čl. 9 odst.1.²²⁸ Vývozné podpory pre poľnohospodárske produkty boli povolené pri splnení určitých podmienok. Čl. XVI odst. 3 GATT, ktorý stanoví, že „...členovia by sa mali snažiť vyhýbať sa poskytovaniu exportných subvencií pre primárne produkty. Ak ... člen poskytne ... subvenciu, ktorá pôsobí zvyšovanie exportu primárneho produktu z vlastného teritória, taká subvencia by nemala byť aplikovaná spôsobom, ktorého dôsledkom by bolo, že člen by mal viac než spravodlivý podiel na svetovom exportnom obchode s daným produktom, berúc do úvahy podiely...v predchádzajúcom reprezentatívnom období a akékoľvek iné špeciálne

²²⁵ EU's agricultural policy in the WTO context, European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development, Kazan, Russia 30-31 January 2013, Agata Galińska, str.11

²²⁶ ActionAid; The WTO Agreement on Agriculture, str.6, Galińska, Agata; EU's agricultural policy in the WTO context, European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development, Kazan, Russia 30-31 January 2013, str. 6, Roberts, Ivan; Three Pillars of Agricultural Support and Their Impact on WTO Reforms, ABARE eReport 03.5 Canberra, 2003, str. 1

²²⁷ OECD; Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2011: OECD Countries and Emerging Economies, 2011, <http://www.oecd.org/statistics/>

²²⁸ Desta, Melaku G.; Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str. 18-19

faktory, ktoré mohli ovplyvniť, alebo by mohli ovplyvňovať obchod s daným produktom.“²²⁹

Primárny produkt je definovaný v prvej prílohe k GATT 1994 v poznámke k čl. XVI.²³⁰ Pre dokázanie nelegálneho použitia vývozných subvencií podľa tohto článku bolo teda treba preukázať kauzálny nexus medzi poskytnutím subvencie a získaním viac než spravodlivého podielu na svetovom exporte. Subsidies Code z r. 1979 sa snažila o interpretáciu, keď nariadila, že „viac než spravodlivý podiel na exportnom obchode je prípad, kedy účinkom exportnej subvencie nastane vytlačenie exportov inej strany z obchodu, berúc do úvahy vývoj na svetových obchodoch“.²³¹ Zároveň vylúčil z definície primárneho produktu minerály.²³² Toto doplnenie ale nevyjasnilo príliš „vágny a subjektívny“ pojem „viac než spravodlivého podielu na exportnom obchode“²³³, žiadna z podaných sťažností sa nestretla s úspechom a pri vytváraní Dohody o poľnohospodárstve sa musel dať priestor novému konceptu.²³⁴

5.1 Vývozné podpory podľa Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach a porovnanie jej úpravy s úpravou v Dohode o poľnohospodárstve

Uruguajské kolo dalo vzniknúť Dohode o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach aj Dohode o poľnohospodárstve. Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích obsahuje jedinú záväznú definíciu subvencie v práve WTO. Zároveň obsahuje dokonalý „traffic lights approach“, kde niektoré typy subvencií sú zakázané, medzi nimi aj „subvencie závislé právne alebo fakticky, či už samotné, alebo ako jedna z niekoľkých ďalších podmienok, od výsledkov vývozu...“ (čl. 3.1 písm.a)). Dohoda o subvenciách však aj povoľuje určité typy podpôr, konkretizuje ich v čl. 8 o nenapadnutelných subvenciách – ide predovšetkým o nešpecifické podpory, alebo podpory

²²⁹ Čl. XVI odst. 3 GATT 1994: “Accordingly, contracting parties should seek to avoid the use of subsidies on the export of primary products. If, however, a contracting party grants directly or indirectly any form of subsidy which operates to increase the export of any primary product from its territory, such subsidy shall not be applied in a manner which results in that contracting party having more than an equitable share of world export trade in that product, account being taken of the shares of the contracting parties in such trade in the product during a previous representative period, and any special factors which may have affected or may be affecting such trade in the product.”

²³⁰ Príloha 1 k GATT 1994, poznámka k čl. XVI. sekcia B odst. 1: „For the purposes of Section B, a “primary product” is understood to be any product of farm, forest or fishery, or any mineral, in its natural form or which has undergone such processing as is customarily required to prepare it for marketing in substantial volume in international trade.“

²³¹ Čl. 10 odst. 2 písm a) Subsidies Code 1979

²³² Poznámka pod čiarou 29 v Subsidies Code 1979

²³³ Bradley, Bill; Leutwiler, Fritz; Trade Policies for a Better Future: Proposals for Action/G170, General Agreement on Tariffs and Trade, 1985, str. 40

²³⁴ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str. 89-92

výskumu, regionálneho rozvoja či ochrany prírody. Ďalej obsahuje tzv. napadnuteľné subvencie (čl. 5), ktoré nepatria pod kategóriu zakázaných subvencií, ale ani nenapadnuteľných subvencií, pretože spôsobujú určitú ujmu inému členovi, či jeho výrobe. V prípade zakázaných aj napadnuteľných subvencií však Dohoda o subvenciách prenecháva priestor na špeciálnu úpravu Dohode o poľnohospodárstve, ktorá má prednosť. Medzery úpravy Dohody o poľnohospodárstve vyplňa Dohoda o subvenciách rovnako ako poskytuje kontext pri výklade ustanovení týkajúcich sa podpôr v Dohode o poľnohospodárstve. Vývozné subvencie teda sú zakázané podľa Dohody o subvenciách pre všetky produkty, s výnimkou produktov poľnohospodárskych, keďže ich povoľuje Dohoda o poľnohospodárstve.²³⁵ Avšak, ako pri domácich subvenciách, v prípade, že bude dokázaná ujma, zrušenie alebo zníženie výhod alebo vážna ujma na záujmoch iného člena, môže byť tomuto členovi povolené uplatniť voči danej subvencii vyrovnávacie opatrenia.²³⁶ Pri porovnaní úpravy subvencií v Dohode o subvenciách a Dohode o poľnohospodárstve je zaujímavé, že kým Dohoda o poľnohospodárstve poskytuje výnimky pre používanie vývozných subvencií členom, ktorí ich používali už v čase Uruguajského kola, avšak ostatným toto právo upiera (zväčša rozvojové krajiny), kdežto Dohoda o subvenciách vývozné subvencie zakazuje všetkým členom s výnimkou najmenej rozvinutých krajín a členov s HNP na hlavu nižším ako 1000 USD ročne (čl. 27 a príloha VII Dohody o subvenciách).²³⁷

5.2 Vývozné subvencie podľa Dohody o poľnohospodárstve

Vývozné podpory sa rozdeľujú na dva typy v Dohode o poľnohospodárstve. Sú to v prvom rade podpory taxatívne vymenované v čl. 9, na ktoré sa vzťahujú záväzky na zníženie a potom ostatné podpory v čl.10, ktoré sa nesmú použiť spôsobom, „*ktorý má za následok obchádzanie záväzkov alebo ktorý môže viesť k obchádzaniu záväzkov na vývozné subvencie.*“²³⁸

5.2.1 Vývozné podpory čl. 9

Medzi podpory v čl. 9, ktorých objem sa podľa Dohody musel vo vykonávacom období znížiť, patria priame vývozné podpory (písm. a), vývoz neobchodných zásob vládami alebo ich orgánmi za nižšiu cenu, než aká je platená kupujúcimi za podobný výrobok na domácom trhu (písm.b),

²³⁵ Čl. 3.1 chapeau a písm. a) Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach

²³⁶ Čl. 7 Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach, UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.70

²³⁷ McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Joseph McMahon, Oxford University Press, 2006, str.143

²³⁸ Čl. 10 odst. 1 Dohody o poľnohospodárstve

platby za vývoz poľnohospodárskeho výrobku na základe vládneho opatrenia, vrátane platieb financovaných z výnosov daní vyrubených na daný poľnohospodársky produkt (písm. c), subvencie na zníženie nákladov marketingu, vývozu, manipuláciu, zvýšenie kvality a ďalšie (písm. d), vnútorné prepravné náklady a náklady spojené s odoslaním zabezpečené vládami za výhodnejších podmienok ako pre domáce zásielky (písm. e) a subvencie pre poľnohospodárske výrobky určené na zapracovanie do vyvázaných výrobkov (písm. f).

Čo sa týka definície pojmu „platba“, Odvolací orgán ho interpretoval tak, že obsahuje aj platbu v naturáliách, teda v hodnotách iných ako sú peniaze.²³⁹ Za subvenciu bude považovaný prípad, kedy dôjde k prechodu ekonomických zdrojov od poskytovateľa prijímateľovi výmenou za protiplnenie, ktoré nedosahuje hodnotu poskytnutých zdrojov.²⁴⁰ Oba termíny boli definované v prípade Canada - Dairy, ktorý bude analyzovaný nižšie.

Podpory vymenované v čl. 9 sú viazané a sú predmetom znižovania v dvoch oblastiach, ako z hľadiska objemu (čl. 9 odst.2 písm. a.) bod ii.), tak z hľadiska výšky podpôr (čl. 9 odst. 2 a.) bod i). Maximálne hranice sú stanovené špecificky pre určitý poľnohospodársky výrobok, alebo pre skupinu výrobkov. Existuje 23 kategórii produktov, ktorých vývozných podpory sú zapísané do Listín koncesii a 25 členov, ktorí poskytovanie vývozných podpôr priznali a majú tak povinnosť ich znižovať postupne počas vykonávacieho obdobia. Členovia, ktorí poskytovanie podpôr nepriznali, ich nemôžu v akomkoľvek množstve ani výške poskytovať ani v budúcnosti. Rovnako členovia, ktorí podpory priznali, ich môžu poskytovať len pre produkty, pre ktoré ich priznali, pre žiadne iné (čl. 3.3 Dohody o poľnohospodárstve).²⁴¹

Členovia sa v Modalities Agreement zároveň zaviazali znížiť poskytované podpory čo do objemu o 21% a čo do výšky o 36% v porovnaní s hodnotami zo základného obdobia (1986-1990 - čl.11). Implementačné 6-ročné obdobie počína rokom 1995. Rozvojovým členom sa záväzky

²³⁹ Čo potvrdzuje aj existencia písmen b.) a e), ktoré sami zaraďujú do viazaných subvencií aj iné formy podpôr ako tie peňažné, najmä hovoriac o predaji neobchodných zásob vládami, či uľahčení prepravy ako o formách subvencie. Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products, WT/DS103/AB/R, WT/DS113/AB/R, Report of the Appellate Body, 13 October 1999, odst. 109, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_01_e.htm#fntext132

²⁴⁰ Canada - Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products, WT/DS103/AB/R, WT/DS113/AB/R, Appellate Body Report, 13 October 1999, odst. 87: “We believe that, in its ordinary meaning, the word "payments", in the term "payments-in-kind", denotes a transfer of economic resources, in a form other than money, from the grantor of the payment to the recipient...Correspondingly, a "subsidy" involves a transfer of economic resources from the grantor to the recipient for less than full consideration.”

²⁴¹ Desta, Melaku Geboye; Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006, str.19, Modalities Agreement, Note By the Chairman Of the Market Access Group, MTN.GNG/MA/W/24, čl. 12

znižujú na dve tretiny vyššie uvedených hodnôt a implementačné obdobie sa predlžuje na 10 rokov (čl.15). Najmenej rozvinutí členovia sú záväzkov zbavení (čl. 16). V praxi však vývozné subvencie poskytujú predovšetkým rozvinuté krajiny a tak špeciálne zaobchádzanie má malé praktické výhody pre rozvojových členov. Rozvojoví členovia majú ešte tzv. preferenčné postavenie čo sa týka subvencií na marketing a podpory vnútorných prepravných nákladov, keďže sú vyňatí článkom 9 odst. 4 Dohody o poľnohospodárstve z povinnosti znižovať objem a výšku týchto typov vývozných subvencií. Písmeno b) čl. 9 odst. 2 Dohody o poľnohospodárstve hovorí detailnejšie o možnosti určitých výnimiek pre členov v prípade malého dočasného prekročenia povoleného objemu vývozných subvencií alebo ich výšky počas implementačného obdobia v prípade, že tým neboli prekročené celkové záväzky do daného roku a stanoví aj ďalšie obmedzenia, ktoré sa museli rešpektovať ich použitím.

5.2.2 Canada - Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products

Canada - Dairy bol prípadom, v ktorom sa Panel a Odvolací orgán snažili interpretovať viacero pojmov z Dohody o poľnohospodárstve. Okrem pojmu „platba“ išlo aj napr. aj o „vláda a jej orgány“, či frázu „na základe vládneho opatrenia“ v čl 9.1 písm.c).

V prípade sa jednalo o kanadský systém výroby a predaja mlieka a mliečnych výrobkov, ako na domáci trh, tak na export. Panel zistil, že kanadská vláda prostredníctvom monopolu na skupovanie mlieka od farmárov, systému kvót a minimálnych domácich cien pre určité mliečne výrobky - ktorý manažovala Kanadská mliekarenská komisia (Canadian Dairy Commission) - umelo udržiavala domáce ceny vysoké avšak zároveň predávala mlieko spracovateľom mlieka, ktorý vyrábali na export, za veľmi nízke ceny oproti priemerným výrobným cenám v mliekárskom priemysle v Kanade.²⁴² Panel a Odvolací orgán sa utvrdili v názore, že tento rozdiel musel byť vykrývaný zo ziskov z vysokých domácich cien, inak by bol export kanadských mliečnych výrobkov neudržateľný, avšak on naopak rokmi naberal na objeme.²⁴³

²⁴² Priemerné výrobné ceny mlieka v kanadskom mliekárskom priemysle: Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products (Article 21.5 — New Zealand and US), Appellate Body Report, WT/DS103/AB/RW, WT/DS113/AB/RW, 3 December 2001, odst. 95-96, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_01_e.htm#fntext146 , bod 96

²⁴³ Mussell, Al; Martin, Larry PhD; Canadian Dairy Export Subsidies and the WTO Appellate Decision:Dairy Market Expansion in Limbo, George Morris Centre, February, 2000, str. 2, Mussell, Al, PhD; The WTO Dairy Export Decision: What Next For Growth in the Canadian Dairy Industry?, George Morris Centre, January 21, 2003, str. 4

Kanadská mliekarenská komisia bola ako Panelom tak Odvolacím orgánom považovaná za orgán vlády, keďže a) zdroj jej moci a autority bola vláda, b) komisia a jej jednotlivé provinčné výbory (provincial marketing boards) sami regulovali celý mliekarenský sektor ekonomiky a zároveň c) jediný, kto mohol zmeniť rozhodnutie Komisie, bola vláda.²⁴⁴ Keďže všetky aktivity medzi producentmi a spracovateľmi následne vyvázaných produktov boli riadené vyššie uvedenými vládnymi orgánmi, predovšetkým prerozdelenie výnosov, vláda bola nepostrádateľná pri organizácii týchto obchodov.²⁴⁵ Preto Panel aj Odvolací orgán rozhodli, že v prípade pôjde o poskytovanie subvencií na základe vládneho opatrenia, presne tak, ako stanoví čl. 9 odst. 1 písm.c) Dohody o poľnohospodárstve.²⁴⁶ Panel aj Odvolací orgán teda rozhodli, že vykrývanie strát vývozu zo ziskov domáceho predaja (tak ako ich vykonávali kanadské orgány) bolo exportnou subvenciou. Celková úroveň exportných subvencií tak prekročila maximálnu hranicu, ku ktorej sa zaviazala Kanada vo svojich Listinách koncesíí. Subvencie prekračujúce túto hranicu sú zakázanými subvenciami, ktoré by mali byť zrušené podľa čl. 4.7 Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach.²⁴⁷

Posledným významným prínosom zo strany panelistov v prípade Canada - Dairy bolo zopakovanie zvláštnosti v dôkaznom bremene pri dokazovaní exportných subvencií. V čl. 10.3 je jasne vyjadrené, že „každý člen, ktorý tvrdí, že akékoľvek množstvo vyvázané nad úroveň záväzkov na zníženie nie je subvencované, musí preukázať, že žiadna vývozná subvencia... nebola poskytnutá na príslušné vyvázané množstvo.“ Odvolací orgán, vychádzajúc z tohto článku, špecifikoval povinnosti jednotlivých strán v tom zmysle, že dôkazné bremeno sťažovateľa sa v prípade vývozných subvencií zužuje na dokázanie objemu vývozu prekračujúceho hranicu notifikovanú v Listinách koncesíí a naopak je na odporcov, aby preukázal, že vývoz nebol

²⁴⁴Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products, Appellate Body Report, WT/DS103/AB/R, WT/DS113/AB/R, 13 October 1999, odst. 93-102, odst. 97: "A "government agency" is, in our view, an entity which exercises powers vested in it by a "government" for the purpose of performing functions of a "governmental" character, that is, to "regulate", "restrain", "supervise" or "control" the conduct of private citizens. As with any agency relationship, a "government agency" may enjoy a degree of discretion in the exercise of its functions."

²⁴⁵Canada — Dairy (Article 21.5 — New Zealand and US), Panel Report, WT/DS103/RW, WT/DS113/RW, 11 July 2001 odst. 6.42, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_01_e.htm#fntext156, bod 100

²⁴⁶Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products, Appellate Body Report, WT/DS103/AB/R, WT/DS113/AB/R, 13 October 1999, odst. 115-123

²⁴⁷Čl. 4.7 Dohody o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach: "Ak sa dokáže, že príslušné opatrenie je zakázaná subvencia, porota odporučí, aby ju člen, ktorý poskytuje subvenciu, bezodkladne zrušil. Porota preto vo svojom odporúčaní určí lehotu, počas ktorej sa musí opatrenie zrušiť."

zvýšený pomocou vývozných subvencií. Ak sa to odporcovia nepodarí, bude sa považovať navýšenie vývozu za spôsobené vývoznými subvenciami.²⁴⁸

5.2.3 European Communities - Export Subsidies on Sugar

Ďalším príkladom tzv. krížového subvencovania (cross-subsidization), čiže subvencovania, kde zisky z jednej časti obchodovania sa presunú do inej, je aj prípad EC-Sugar. Členské štáty Európskych spoločenstiev mali a majú rozdelené kvóty na výrobu cukru, kde cukor v rámci kvót A a B bol určený na domáci trh, a cukor, ktorý sa nedostal do kvóty A a B, tzv. C cukor, musel byť vyvezený a predaný v zahraničí za svetové ceny, v prípade, že sa určitý objem z neho nepresunul do ďalšieho roka ako cukor A alebo B (tzv. carry forward - táto možnosť však bola veľmi obmedzená). Napriek tomu, že svetové ceny cukru sú niekoľkonásobne nižšie ako jeho výrobné náklady v Európe, každý rok sa z Európy vyviezlo niekoľko miliónov ton cukru. Panel a Odvolací orgán preto dospeli k názoru, že tu musí dochádzať k subvencovaniu podľa čl. 9 odst. 1 c), čiže platby na vývoz produktu na základe vládneho opatrenia. Európske spoločenstvá regulovali a kontrolovali všetok trh s cukrom vo svojich členských štátoch, rovnako ako množstvá jeho výroby. Prostredníctvom tejto absolútnej kontroly ceny cukru A a B v Európe boli tak vysoké, že zisky z jeho predaja viac než pokryli rozdiel medzi svetovými cenami cukru, za ktoré sa predával cukor C a nákladmi na jeho výrobu. Európske spoločenstvá sa bránili argumentmi, že nešlo o transfer ekonomických hodnôt od vlády a dokonca išlo o transfer hodnôt v rámci jedného ekonomického subjektu. Odvolací orgán však rozhodol, že podľa slovného znenia čl. 9 odst. 1 písm. c) nie je nutné, aby išlo o transfery priamo od vlády, stačí, že existujú na základe vládneho opatrenia a kontroly, ako je tomu v tomto prípade. Odvolací orgán následne dodal, že rovnako ani na právnom usporiadaní určitého ekonomického celku by nemalo závisieť rozhodnutie, či vývozy boli subvencované - alebo nie - podľa čl. 9 odst. 1 písm. c). Zároveň sa Odvolací orgán vyjadril, že môže často dochádzať k „pretečeniu“ (spill-over) ekonomických výhod, ktoré boli pôvodne poskytnuté ako domáce subvencie, do podpory vývozu. K takým prípadom môže dochádzať najmä v situáciách, kedy sú domáce podpory určené do odvetvia, ktorého produkty pôjdu ako na domáci trh tak na zahraničné trhy. Časť podpôr, ktorá sa bude vzťahovať na vyvezené produkty, sa tak stáva vývoznými podporami. Taká bola aj situácia

²⁴⁸ Canada - Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products Dairy (Article 21.5 — New Zealand and US II), Appellate Body Report, WT/DS103/AB/RW2, WT/DS113/AB/RW2, 20 December 2002, odst. 70–73, 75

v prípade EC - Sugar, keďže európska legislatíva už a priori zakázala určitý objem cukrovej trstiny použiť na domácom trhu (resp. umožňovala ale pod prísnyimi sankciami, čo v praxi znamenalo, že nútila k vývozu) v danom roku, preto všetky podpory pre danú cukrovú trstinu boli vývoznými podporami podľa čl. 9 odst. 1 c).²⁴⁹

5.3 Vývozné subvencie podľa čl. 10 Dohody o poľnohospodárstve

Čl. 10 odst. 1 Dohody o poľnohospodárstve zabezpečuje, aby nedochádzalo k obchádzaniu záväzkov, ani k hrozbe obídenia záväzkov (...*which threatens to lead to circumvention...*) na vývozné subvencie pomocou poskytovania vývozných subvencií neuvedených v čl. 9 odst. 1. Dopĺňa, že členovia nesmú obchádzať tieto záväzky ani prostredníctvom neobchodných transakcií. Myslelo sa tu snáď na problém potravinovej pomoci, kedy štáty často využívajú inštitút potravinovej pomoci na zbavenie sa prebytku domácej výroby za subvencovanú cenu bez nutnosti započítať tieto vývozné subvencie do svojich záväzkov v Listinách koncesíí. Otázku potravinovej pomoci rieši ďalej aj odstavec 4, ktorý bude analyzovaný nižšie.

Čl. 10 odst.3 predpokladá vznik dohody zaoberajúcej sa úpravou poskytovania vývozných úverov. Dohoda doteraz nebola uzavretá, a tak zatiaľ vývozné úvery, vývozné úverové záruky a poisťovacie programy, v rozsahu, v akom naplnia definíciu vývozných subvencií podľa Dohody o poľnohospodárstve (alebo skôr Dohody o subvenciách), budú spadať do kategórie vývozných subvencií podľa čl. 10 odst. 1 a budú podriadené jej obmedzeniam.

5.3.1 US - FSC

Známy prípad, v ktorom Panel aj Odvolací orgán mali za úlohu vyložiť obsah a význam čl. 10 odst. 1 bol prípad Foreign Sales Corporations. Išlo o dcérske spoločnosti vyvážajúcich amerických spoločností, ktoré sídlili v daňových rajoch²⁵⁰ a ich úlohou bolo poskytovaním daňových zvýhodnení podporovať americký export. Po naplnení zákonných požiadaviek, muselo byť takejto spoločnosti zo strany vlády USA vrátená určitá časť daní. Množstvo vyvezeného tovaru prostredníctvom FSC a teda aj množstvo poskytnutých výhod nebolo nijakým spôsobom kontrolovateľné, rovnako ako neboli obmedzené produkty, na ktoré sa výhody poskytovali a tak

²⁴⁹ European Communities- Export Subsidies on Sugar, WT/DS265/AB/R, WT/DS266/AB/R, WT/DS283/AB/R, Report of the Appellate Body, 28 April 2005, odst. 2, 251-283

²⁵⁰ <http://www.investopedia.com/terms/f/foreign-sales-corporation.asp>

nebolo možné ani zistiť, či neboli prekročené záväzky v Listinách koncesíí, alebo povinnosti vyplývajúce zo samotnej Dohody o poľnohospodárstve - ide najmä o možné porušenie jej článkov 3.3, 8 a čl 9. Vzhľadom k tomu, že daňové výhody podmienené vývozom nepatria pod vývozné subvencie v čl. 9, ide o vývoznú subvenciu podľa čl. 10 odst. 1, podľa ktorého stačí, ak dôjde k hrozbe porušenia záväzkov z Dohody o poľnohospodárstve, resp. stačí ak daným opatrením môže dôjsť k porušeniu povinností člena z Dohody, hoci aj len samotným spôsobom použitia predmetného opatrenia.²⁵¹

5.4 Hodnotenie a budúcnosť úpravy vývozných subvencií v Dohode o poľnohospodárstve

Vývozné subvencie sú považované za najškodlivejšie opatrenia vo vzťahu k ekonomickému rozvoju najchudobnejších krajín, ale sú rovnako škodlivé aj pre konzumentov v krajinách, ktoré ich svojim producentom poskytujú. Napriek tomu, úprava vývozných subvencií v Dohode o poľnohospodárstve je považovaná za jednu z jej najúspešnejších častí.²⁵² Silnou stránkou úpravy je predovšetkým čl. 10 odst. 3 so zmenou tradičného dôkazného bremena, ktoré ťaží respondentu. Slabou stránkou je problém, ktorý bol obsiahnutý priamo v Dohode o poľnohospodárstve, a to sťažaná kontrola skutočne poskytovaných vývozných subvencií Poľnohospodárskym výborom, keďže napriek povinnosti členov objem a hodnotu poskytovaných subvencií Poľnohospodárskemu výboru hlásiť, výpovedná hodnota týchto hlásení je malá.²⁵³ Ministerská deklarácia z konferencie v Hong Kongu v r. 2005 si dala za cieľ ukončiť používanie vývozných subvencií v roku 2013. Cieľ sa nepodarilo splniť, ale ministerská deklarácia z Bali potvrdila, že fázované odstránenie vývozných subvencií je pre ňu prioritou. Zároveň modalities z r. 2008 upravujú aspoň sčasti problematiku exportných úverov, garancií exportných úverov a poisťovacích programov, aby ich poskytovanie nebolo len skrytým poskytovaním vývozných subvencií, rovnako ako posilňujú úpravu a kontrolu štátnych obchodných spoločností.²⁵⁴

²⁵¹ United States- Tax Treatment for "Foreign Sales Corporations", Appellate Body Report, WT/DS108/AB/R, 24 February 2000, odst. 148-152, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_01_e.htm#fntext175, UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str.37-8

²⁵² McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006, str.143

²⁵³ O'Connor, Bernard; 'A Note on the Need for More Clarity in the WTO Agreement on Agriculture' (2003) 37 Journal of World Trade, Issue 5, str. 844

²⁵⁴ https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm, Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4

Kapitola 6: Liberalizácia medzinárodného obchodu a potravinová pomoc

6.1 Následky odstránenia subvencií

Doteraz sa táto práca zaoberala skôr negatívnymi dôsledkami domácich subvencií pre poľnohospodárov v rozvíjajúcich sa krajinách, pretože títo nie sú schopní konkurovať cene podporovaných dovezených produktov z rozvinutých krajín.²⁵⁵ Cena dovezených potravín je dokonca často nižšia než ich výrobná cena v krajinách ich pôvodu, čo je spôsobené komplexným systémom domácich a často následne aj vývozných podpôr, ako bolo už ukázané napríklad v prípade EC - Sugar. Odstránenie domácich a vývozných subvencií by bolo pre domácich producentov v rozvojových krajinách veľkou pomocou, keďže ceny by sa mierne zvýšili a produkty z priemyselných krajín - väčšinou z iného klimatického pásma – by sa im svojou cenou už neboli schopné vyrovnáť. Keďže mnohokrát je potravinová pomoc len vývoz nadprodukcie vytvorenej subvenciami v rozvinutých krajinách, pri odstránení subvencií dôjde k zníženiu objemov potravinovej pomoci a zároveň zvýšeniu cien, ktoré síce pomôžu domácim poľnohospodárom, pretože im umožnia rozšírenie výroby a rozvoj, ale z krátkodobého hľadiska ublížia konzumentom. Pri zvýšených cenách bude kúpyschopnosť konzumentov ešte nižšia a preto, pokiaľ sa jedná o tak základnú potrebu, akou potraviny sú, bez špeciálnych opatrení by mohlo mať odstránenie subvencií aj veľmi negatívne následky.²⁵⁶ Pri už aj tak 1 miliarde ľudí na svete, ktorí trpia hladom, je namieste označiť ich za potencionálne tragické.²⁵⁷

6.2 Rozhodnutie z Marakéša a Dohovor o potravinovej asistencii

Obavy zo znižovania nadprodukcie pri odstránení subvencií majú teda predovšetkým najmenej rozvinuté krajiny a tzv. rozvojové krajiny úplne závislé od dovozu. Dohoda o poľnohospodárstve preto prijala podľa čl. 16 tzv. Rozhodnutie z Marakéša (Marrakesh Ministerial Decision on

²⁵⁵ Global Research: EU “plans to dump” milk, butter in Africa, 21 november 2008, <http://www.globalresearch.ca/eu-plans-to-dump-milk-butter-in-africa/11079>, Häberli, Christian; "Do WTO rules improve or impair the right to food?“, Kapitola 3 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku Geboye; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012, str. 90, ActionAid; The WTO Agreement on Agriculture, str. 8,9

²⁵⁶ Desta, Melaku Geboye; Food Security and International Trade Law, An Appraisal of the WTO Approach, Journal of World Trade 35 (3), 2001, str. 452, Häberli, Christian; "Do WTO rules improve or impair the right to food?“, Kapitola 3 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku Geboye; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012, str.88

²⁵⁷ FAO Press Release, 2009a citované v Häberli, Christian; "Do WTO rules improve or impair the right to food?“, Kapitola 3 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku Geboye; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012, str. 70

Measures Concerning the Possible Negative Effects of the Reform Programme on Least-Developed and Net Food-Importing Developing Countries). Rozhodnutie uznáva dočasné negatívne následky, ktoré so sebou odstraňovanie obchodných bariér nesie pre tieto skupiny krajín, a zároveň navrhuje niekoľko riešení, ktoré by teoreticky mali smerovať k uľahčeniu ich situácie v implementačnom období. Rozhodnutie ale nepriznáva daným krajinám žiadne konkrétne práva, ktorých by sa mohli domáhať, a ani nezaväzuje ostatných členov k žiadnej povinnosti. Rozhodnutie pri napĺňaní svojho cieľa odkazuje na činnosť medzinárodných finančných inštitúcií a Dohovor o potravinovej pomoci, ktorého platnou verziou je Dohovor o potravinovej asistencii (Food Assistance Convention). Riešenie v rámci síl členstva a na pôde Svetovej obchodnej organizácie však nenavrhuje. To je zároveň dôvod neúspechu Rozhodnutia v snahe riešiť problémy vyplývajúce z liberalizácie obchodu pre najslabších členov.²⁵⁸ Za jedinú úspešnú súčasť rozhodnutia sa považuje čl. 3.ii²⁵⁹, ktorý navrhuje prijať smernicu pre poskytovanie potravinovej pomoci, na základe ktorej by sa čo najväčšia časť potravinovej pomoci poskytovala vo forme grantov.²⁶⁰ Smernica je obsiahnutá v Dohovore o potravinovej asistencii, ktorá nariaďuje, aby sa minimálne 80% pomoci, ku ktorej majú členovia povinnosť, poskytovalo vo forme grantov. Toto percento sa má ďalej zvyšovať. Zároveň Dohovor o potravinovej asistencii upozorňuje na potrebu riešiť prípady nedostatku potravín formou priamej potravinovej pomoci len v prípade, že je tým najefektívnejším riešením, poukazuje na povinnosť neovplyvňovať rozdelenie trhu na danom území, na potrebu využívať čo najviac potravín z lokálnej alebo regionálnej produkcie a obsahuje ďalšie pravidlá poskytovania potravinovej pomoci. Upravuje rozhodovanie o krajinách, ktoré budú beneficiarymi, typ produktov, ktoré

²⁵⁸ Medzinárodné finančné inštitúcie považujú doterajšiu finančnú asistenciu rozvojovým krajinám za dostatočnú a neprijali špeciálne opatrenia na zabezpečenie cieľov Rozhodnutia, ako bolo predpokladané čl. 5 Rozhodnutia z Marakéša. Orgánom, na ktorého pôde by sa malo podľa WTO zahájiť rokovanie ohľadne zabezpečenia dostatočného objemu potravinovej pomoci, je International Grains Council, ktorého členstvo je však vyhradené len pre darcov potravinovej pomoci a nie pre celé členstvo WTO. Desta, Melaku Geboye; Food Security and International Trade Law, An Appraisal of the WTO Approach, Journal of World Trade 35 (3), 2001, str. 457

²⁵⁹ Rozhodnutie z Marakéša: "3. Ministers accordingly agree to establish appropriate mechanisms to ensure that the implementation of the results of the Uruguay Round on trade in agriculture does not adversely affect the availability of food aid at a level which is sufficient to continue to provide assistance in meeting the food needs of developing countries, especially least-developed and net food-importing developing countries. To this end Ministers agree: ... (ii) to adopt guidelines to ensure that an increasing proportion of basic foodstuffs is provided to least-developed and net food-importing developing countries in fully grant form and/or on appropriate concessional terms in line with Article IV of the Food Aid Convention 1986;

²⁶⁰ Desta, Melaku Geboye; Food Security and International Trade Law, An Appraisal of the WTO Approach, Journal of World Trade 35 (3), 2001, str. 455-57, 461

môžu byť predmetom potravinovej pomoci, úlohu Komisie potravinovej asistencie, spravovanie samotného Dohovoru a ďalšie záležitosti.²⁶¹

6.3 Mnohosť záujmov

Problém potravinovej pomoci je komplikovaný, keďže záujmy rôznych členov a sociálnych skupín sú rozdielne a často veľmi nesúladné. V prvom rade je zaujímavá definícia potravinovej pomoci, pod ktorou sa skrýva nielen pomoc vo forme darov, ale aj dovozy, za ktoré bude dodávateľom zaplatené menej, než je hodnota, ktorú by recipient zaplatil v prípade obvyčajného obchodného kontaktu.²⁶² Takéto dovozy sú dočasne pre konzumentov výhodné, avšak je aj obava zo situácií, kedy vytláčajú domácu produkciu z domáceho trhu a tým bránia dlhodobému rozvoju regiónu. Darcovia sa, naopak, obávajú, že potravinová pomoc zo strany jedného z nich vytlačí obchodné dovozy ostatných, či už priamo alebo nepriamo, na základe zmlúv, ktoré budú viazať pomoc na následné obchodné zmluvy s daným darcom.²⁶³ Zároveň by taká potravinová pomoc mohla byť náhradou za vývozné subvencie, keďže teoreticky o vývoznú subvenciu ide (poskytujúc tovar za nižšiu než trhovú cenu, kde rozdiel je zaplatený na strane vyvážajúceho člena) a členovia by tak mohli obchádzať záväzky na znižovanie svojich vývozných subvencií, aké majú stanovené v Listinách koncesíí.²⁶⁴ Používanie potravinovej pomoci ako zástierky na zbavenie sa prebytkov produkcie svojho poľnohospodárstva za čo najvýhodnejších podmienok a to, že vo väčšine prípadov nejde o akt altruizmu potvrdzuje aj fakt, že poskytované objemy potravinovej pomoci sú nižšie v časoch vysokých cien na svetových trhoch.²⁶⁵

6.4 Úprava potravinovej pomoci v Dohode o poľnohospodárstve

Potravinová pomoc je v Dohode o poľnohospodárstve upravená v čl. 10 odst. 4, ktorý zabezpečuje, aby „*rozhodnutie o medzinárodnej potravinovej pomoci nebolo priamo alebo*

²⁶¹ Dohovor o potravinovej asistencii (Food Assistance Convention)

²⁶² Desta, Melaku Geboye; Food Security and International Trade Law, An Appraisal of the WTO Approach, Journal of World Trade 35 (3), 2001, str. 459

²⁶³ Ibid., str. 462

²⁶⁴ Čl. 3.3 Dohody o poľnohospodárstve : “S výnimkou ustanovenia článku 9 ods. 2 b) a ods. 4 nebude člen poskytovať vývozné subvencie uvedené v článku 9 ods. Ina poľnohospodárske výrobky alebo skupiny výrobkov, špecifikované v sekcii II časti IV jeho Listiny koncesíí a záväzkov nad úroveň záväzkov na rozpočtové výdavky a množstvá, špecifikované v tejto Listine a nebude poskytovať takéto subvencie na žiadny poľnohospodársky výrobok, ktorý nie je špecifikovaný v uvedenej sekcii jeho Listiny koncesíí a záväzkov.”

²⁶⁵ Häberli, Christian; Food Security and WTO Rules, Cambridge University Press, 2010 v Karapinar, Baris; Häberli, Christian; Food Crises and the WTO, World Trade Forum, Cambridge University Press, 2010, str. 300

nepriamo viazané na obchodné vývozy“ (písm.a), čím chráni záujmy členov, ktorí nechcú prísť o svoj podiel na trhu v krajine, ktorej je poskytovaná potravinová pomoc iným členom. Zároveň musí byť pomoc poskytovaná čo možno najviac formou daru, alebo podľa podmienok nemenej výhodných než sú stanovené v Dohovore o potravinovej pomoci (teraz „asistencií“) (písm.c), ktorý bol zmienený vyššie. Tretia podmienka, ktorú musí poskytovateľ pomoci splniť, je, aby bola pomoc v súlade so „*Zásadami FAO o rozdeľovaní prebytkov a poradných povinností*“ a kde je to vhodné, systémom „*bežných obchodných operácií*“.“ (písm.b). Tretia podmienka má za cieľ zabezpečiť, aby potravinová pomoc nenahradila bežné obchodné dovozy do krajiny, ale pokryla len doplňujúci dopyt. Podmienky poskytovania potravinovej pomoci sú vytvorené s cieľom uspokojiť predovšetkým poskytovateľov pomoci, s výnimkou podmienky zvyšujúceho sa podielu darov v celkovej poskytnutej pomoci.²⁶⁶

Modality z decembra 2008 v prílohe L uvádzajú možný náhradný čl. 10.4 Dohody o poľnohospodárstve, ktorý bude upravovať poskytovanie medzinárodnej potravinovej pomoci komplexnejšie. Rozdeľuje pomoc na pohotovostnú, ktorá bude poskytovaná v prípadoch núdze - určenej relevantnými medzinárodnými inštitúciami – a na nepohotovostnú, ktorej poskytovanie bude podliehať prísnejším pravidlám, aby nedochádzalo k nahradeniu obchodných dovozov, alebo lokálnej výroby, potravinovou pomocou. Zároveň obsahuje pravidlá monetizácie – predaja vecí, ktoré boli získané darom, za účelom použitia týchto prostriedkov pre podporu iných rozvojových projektov.²⁶⁷

6.5 Pomoc obchodu – Aid for Trade

V r. 2005 vznikla spoločná akcia OECD a WTO za účelom poskytnúť rozvojovým krajinám prostriedky, ktoré by podporili uľahčenie obchodu. Či už sa jedná o zlepšenie infraštruktúry, poskytovanie úverov podnikateľom, zjednodušenie prechodu cez hranice a ďalšie. Cieľ týchto

²⁶⁶ Desta, Melaku Geboye; Food Security and International Trade Law, An Appraisal of the WTO Approach, Journal of World Trade 35 (3), 2001, str. 464

²⁶⁷ https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm, Príloha L, Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4

projektov je predovšetkým pomôcť producentom z týchto krajín dostať sa so svojimi produktmi na zahraničné trhy a podporiť dovoz zahraničného tovaru na ich domáce trhy.²⁶⁸

Kapitola 7: Vývozné obmedzenia

Dohoda o poľnohospodárstve prenecháva úpravu vývozných obmedzení predovšetkým na čl XI GATT 1994. Dopĺňa však, že členovia, ktorí sa rozhodnú zriadiť nové vývozné obmedzenia, by tak mali robiť len v súlade s čl. XI odst. 2 písm. a) GATT 1994, ktorý vylučuje zo zákazu vývozných obmedzení opatrenia pre prípad nedostatku potravín, či iných produktov v samotnej vyvážajúcej krajine. Dohoda o poľnohospodárstve v čl. 12 však dopĺňa, že pri akomkoľvek novom poskytovaní vývozných obmedzení by poskytujúci člen mal brať na vedomie možné negatívne následky na dovozcov daného produktu a na ich potravinovú bezpečnosť a vždy dopredu o detailoch takéhoto opatrenia informovať Poľnohospodársky výbor. Rovnako má člen povinnosť informovať o svojom vývoznom obmedzení aj samotného člena, ktorý by mohol mať podstatný záujem na jeho dovoze. Toto obmedzenie sa nevzťahuje na rozvojové krajiny s výnimkou krajín, ktoré sú čistými exportérmi daného produktu.²⁶⁹

²⁶⁸ <http://www.oecd.org/dac/aft/aidfortradeataglanceconnectingtovaluechains.htm>, Aid for Trade – Ministerial Decision of 7 december 2013, WT/MIN(13)/34-WT/L/909, http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/brief_devel_e.htm

²⁶⁹ Čl. 12 Dohody o poľnohospodárstve, UNCTAD; Dispute Settlement, World Trade Organization, 3.15 Agriculture, United Nations 2003, str. 39

Záver:

Tri základné piliere Dohody o poľnohospodárstve sú zacielené na väčšiu liberalizáciu svetového obchodu s poľnohospodárskymi produktmi pomocou odstránenia iných hraničných obmedzení ako ciel a colných kvót, progresívneho znižovania domácich podpôr, ktoré najviac negatívne ovplyvňujú medzinárodný obchod a určitých typov vývozných podpôr definovaných v čl. 9. Dohoda neposkytuje dostatočnú úpravu medzinárodného obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami. Je výsledkom kompromisov, ktorých cenou boli medzery v úprave a to medzery vedomé, spôsobené slabou politickou vôľou, tak nevedomé, ktoré boli následkom snád' príliš úzkeho zorného poľa jej tvorcov.

Dohoda o poľnohospodárstve je veľmi technická a preto, ako už bolo v úvode spomenuté, ťažšie pochopiteľná. Veľmi zaujímavý článok Bernarda O'Connora vychádza práve z poznatku, že Dohoda o poľnohospodárstve bola písaná ekonómami a nie právnikmi. Je možné, že ekonómom, vzhľadom k (ne)úspešnosti Dohody, pravdepodobne veľmi chýbalo právnické vzdelanie. O'Connor tvrdí, že úlohou právnika je predovšetkým zabezpečiť čitateľnosť práva pre občanov, právo má byť podľa neho predovšetkým prístupné a pochopiteľné, jedine tak bude mať rešpekt verejnosti.²⁷⁰

Dohoda o poľnohospodárstve – v stave v akom je dnes – si len veľmi ťažko svoj rešpekt vydobýja. Niekoľko rozhodnutí, ktoré vydali Panely a Odvolací orgán, ktoré aspoň čiastočne zabránili obchádzaniu Dohody, nevynahradí presúvanie subvencií z jednej kategórie do druhej, udržiavajúc tak skutočnú úroveň ochrany domáceho trhu minimálne na rovnakej úrovni ako pred vznikom Dohody.²⁷¹ Rovnako je veľmi ťažké odlíšiť záujmy rôznych krajín, z ktorých niektorých liberálna rétorika je v ostrom kontraste so snahami zabezpečiť status quo pre vlastnú produkciu, či už prostredníctvom ochrany subvencií typu tzv. modrej skrinky, alebo potravinovej pomoci, ktorá často slúži len ako výhodné odkladisko pre prebytky vlastnej potravinovej výroby.

Na druhej strane je však treba vidieť aj záujmy samotných farmárov doteraz podporovaných subvenciami, ktorí by v prípade odstránenia subvencií stratili zamestnanie, vykonávané v rodine po generácie a je neoddeliteľnou súčasťou ich života a tradícií. Tzv. zelené subvencie, ktoré sú

²⁷⁰ O'Connor, Bernard; 'A Note on the Need for More Clarity in the WTO Agreement on Agriculture' (2003) 37 Journal of World Trade, Issue 5, str. 840, 841, 846

²⁷¹ Khor, Martin; The WTO Agriculture Agreement: Features, Effects, Negotiations and What is At Stake, Third World Network, 2003, str. 3

síce považované za minimálne škodlivé, bezpochyby zvýhodňujú tých, ktorým sú určené oproti tým, ktorí ich nedostanú, avšak určite majú svoj zmysel v zabezpečení kultúrneho vzhľadu krajiny, potravinovej bezpečnosti, kvality potravín, odstránenia dôsledkov prírodných katastrof a z ďalších dôvodov. Rozdielnosť postojov členov sťažuje a predlžuje rokovania, keďže sa na ministerských konferenciách rozhoduje konsenzom. Rozvojové kolo z Dohy tak v pesimistickom scenári môže trvať aj desaťročia.

Tri piliere Dohody o poľnohospodárstve sú silné len tak, ako je silný ich najslabší článok. Preto napríklad, v prípade nedostatkov v úprave domácich podpôr, je silná úprava vývozných subvencií ľahko prekonateľná ich náhradou domácimi podporami. Všetky tri piliere sú vzájomne závislé a preto je nutné zaplniť všetky medzery v Dohode o poľnohospodárstve bez rozdielu, ak má byť nová Dohoda o poľnohospodárstve úspešná.²⁷²

Súčasná Dohoda o poľnohospodárstve by sa preto mohla zdať neúspešným dokumentom. Ako však samotní tvorcovia Dohody uviedli už v prvej vete, Dohoda o poľnohospodárstve je len "základom začatia procesu reforiem". Preto samotný fakt, že dôležitosť celosvetového obchodu s poľnohospodárskymi produktmi bola uznaná spísaním Dohody ako pokusu ho podriadiť aspoň minimálnej úprave, je dobrý začiatok.

²⁷² Roberts, I. 2003, Three Pillars of Agricultural Support and Their Impact on WTO Reforms, ABARE eReport 03.5 Canberra, str. iii

ZOZNAM SKRATIEK:

AoA – Agreement on Agriculture, Dohoda o poľnohospodárstve

FSC – Foreign Sales Corporation

GATT – General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda o clách a obchode

SPS Agreement – Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures, Dohoda o sanitárnych a fyto-sanitárnych opatreniach

TBT Agreement – Agreement on Technical Barriers to Trade, Dohoda o technických prekážkach obchodu

UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development

WTO – World Trade Organization, Svetová obchodná organizácia

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV:

Knižné publikácie a monografie:

ActionAid; The WTO Agreement on Agriculture

Beghin, John C.; Hart, Chad E.; Rethinking Agricultural Domestic Support Under the World Trade Organization, Kapitola 8 v Anderson, Kym; Martin, Will; Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda, spoločná publikácia The World Bank a Palgrave Macmillan, 2006

Binswanger, Hans; Lutz, Ernst; Agricultural Trade Barriers, Trade Negotiations, and the Interests of Developing Countries, Hans Binswanger and Ernst Lutz, 2000

Bradley, Bill; Leutwiler, Fritz; Trade Policies for a Better Future: Proposals for Action/G170, General Agreement on Tariffs and Trade, 1985

Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO, CABI Publishing, 2003

Committee on Agriculture; Notification Requirements and Formats, Handbook on Notification Requirements Under the Agreement on Agriculture, G/AG/2 (30 June 1995), WTO, May 2010

Desta, Melaku G.; Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006

FAO; FAO Press Release, 2009a citované v Häberli, Christian; "Do WTO rules improve or impair the right to food?", Kapitola 3 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku Geboye; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012

FAO; FAO Trade Policy Technical Notes on Issues Related to the WTO Negotiations on Agriculture- No.9 Special Safeguard Mechanism for Developing Countries

Finger, Michael J.; A Special Safeguard Mechanism for Agricultural Imports and the Management of Reform, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2009

Galińska, Agata; EU's agricultural policy in the WTO context, European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development, Kazan, Russia 30-31 January 2013

de Gorter, Harry; Ingco, Merlinda D.; Ignacio, Laura; Domestic Support, Kapitola 6 v Ingco, Merlinda D.; Nash, John D.; Agriculture and the WTO: Creating a Trading System for Development, spoločná publikácia The World Bank a Oxford University Press, 2004

Grant, Wyn; The Politics of Agricultural Trade, Kapitola 3 v Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO, CABI Publishing, 2003

Grossman, Margaret Rosso; Uruguay Round Agreement on Agriculture and Domestic Support, Kapitola 2 v Cardwell, Michael; Grossman, Margaret R.; Rodgers, Christopher P.; Agriculture and International Trade: Law, Policy and the WTO, CABI Publishing, 2003

Häberli, Christian; Food Security and WTO Rules, Cambridge University Press, 2010 v Karapinar, Baris; Häberli, Christian; Food Crises and the WTO, World Trade Forum, Cambridge University Press, 2010

Häberli, Christian; "Do WTO rules improve or impair the right to food?“, Kapitola 3 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku Geboye; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012

Hudec, Robert E.; Does the Agreement on Agriculture Work? Agricultural Disputes After the Uruguay Round, 1998

IFAD; Rural Poverty Report 2011, prístupné cez <http://www.ifad.org/rpr2011/>, <http://www.ruralpovertyportal.org/topic>

Josling, T.E.; Bananas and the WTO: Testing the New Dispute Settlement Process; Kapitola 9 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003

Khor, Martin; The WTO Agriculture Agreement: Features, Effects, Negotiations and What is At Stake, Third World Network, 2003

McMahon, Joseph; Desta, Melaku G.; The Agreement on Agriculture: Setting the Scene, Kapitola 1 v McMahon, Joseph; Desta, Melaku G.; Research Handbook on the WTO Agriculture Agreement: New and Emerging Issues in International Agricultural Trade Law, Edward Elgar Publishing, 2012

McMahon, Joseph; The WTO Agreement on Agriculture: A Commentary, Oxford University Press, 2006

Morrison, J., Sharma R.; Modalities for an SSM: Product Eligibility and Alternative Triggers.” Presentation to the Informal ICTSD Dialog on Special Products and the SSM, November 25, 2005, Geneva, citované v Hertel, Thomas W., Martin, Will, Leister, Amanda M., Potential Implications of a Special Safeguard Mechanism in the World Trade Organization: the Case of Wheat, The World Bank Economic Review, Vol. 24, No.2, 2010

Murphy, Sophia; Suppan, Steve; The New Blue Box: A Step Back For Fair Trade, A Publication Of The Institute For Agriculture And Trade Policy, iatp.org, 2005

Mussell, Al; Martin, Larry PhD; Canadian Dairy Export Subsidies and the WTO Appellate Decision: Dairy Market Expansion in Limbo, George Morris Centre, February, 2000

Mussell, Al, PhD; The WTO Dairy Export Decision: What Next For Growth in the Canadian Dairy Industry?, George Morris Centre, January 21, 2003

OECD; Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2011: OECD Countries and Emerging Economies, 2011, <http://www.oecd.org/statistics/>

Roberts, Ivan; Three Pillars of Agricultural Support and Their Impact on WTO Reforms, ABARE eReport 03.5 Canberra, 2003

Roberts, Ivan; WTO Agreement on Agriculture, The Blue Box In the July 2004 Framework Agreement, Abare eReport, March 2005

Skully, David W.; Economics of Tariff-Rate Quota Administration, Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. Technical Bulletin No. 1893

Skully, David W.; Liberalizing Tariff-Rate Quotas, Economic Research Service/USDA, Agricultural Policy Reform—The Road Ahead/AER 802

Smith, Fiona; Agriculture and the WTO, Towards a New Theory of International Agricultural Trade Regulation, Edward Elgar Publishing, 2009

Tangermann, Stefan; The European Common Banana Policy, Kapitola 4 v Josling, T.E.; Taylor, T.G.; Banana Wars: The Anatomy of a Trade Dispute, Cabi Publishing, 2003

Tangermann, Stefan; The Future of Preferential Trade Arrangements for Developing Countries and the Current Round of WTO Negotiations on Agriculture, FAO, Rome, 2002

UNCTAD; Dispute Settlement, 3.15 Agriculture, United Nations 2003

WTO Secretariat; Tariff Quota Administration Methods and Tariff Quota Fill: Background Paper (WTO doc. TN/AG/S/6) 22 March 2002, odst. 17, Table 5 citované v Desta, Melaku G.; Legal Issues In International Agricultural Trade, FAO Legal Papers Online n.55, 2006

Odborné články:

Desta, Melaku Geboye; Food Security and International Trade Law, An Appraisal of the WTO Approach, Journal of World Trade 35 (3), 2001

Gardner, Richard N.; Sterling-Dollar Diplomacy in Current Perspective, International Affairs, Vol. 62, No.1

Hermann, Roland; Kramb, Marc; Mönnich, Christina; Tariff Rate Quotas and the Economic Impact of Agricultural Trade Liberalization in the World Trade Organization, International Advances in Economic Research, February 2001, Volume 7, Issue 1, pp 1-19

Hertel, Thomas W.; Martin, Will; Leister, Amanda M; Potential Implications of a Special Safeguard Mechanism in the World Trade Organization: the Case of Wheat, The World Bank Economic Review, Vol. 24, No.2, 2010

Khor, Martin; Agriculture: No real cuts in subsidies from WTO text, TWN Info Service on Trade and WTO Issues (July08/20), 21 July 2008, Third World Network, <http://www.twinside.org.sg/title2/wto.info/twninfo20080720.htm>

Marinberg, Daniel; Note: GATT/WTO Waivers: „Exceptional Circumstances“As Applied To the Lome Waiver, Boston University International Law Journal, 2001, 19 B.U. Int'l L.J. 129

Nogués, Julio J.; Agricultural exporters in a protectionist world: Assessing trade strategies for MERCOSUR. (2003), Mimeo, March 2003 citovaný v Swinbank, Alan; Dirty Tariffication Revisited: The EU and Sugar, The Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, Volume 5 Number 1 2004

O'Connor, Bernard; 'A Note on the Need for More Clarity in the WTO Agreement on Agriculture' (2003) 37 Journal of World Trade, Issue 5

OXFAM:http://web.archive.org/web/20070414231254/http://www.oxfam.org.uk/what_we_do/issues/trade/wto_bananas.htm#reform

Swinbank, Alan; Dirty Tariffication Revisited: The EU and Sugar, The Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy, Volume 5 Number 1 2004

Novinové články:

BBC: Cameron: WTO trade deal worth \$1bn to British business, Joe Lynam, 7 December 2013 15:40, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-25280908>

BBC: WTO agrees global trade deal worth \$1tn, Andrew Walker, 7 December 2013 Last updated at 12:04 GMT, <http://www.bbc.co.uk/news/business-25274889>

Global Research: EU “plans to dump” milk, butter in Africa, 21 november 2008, <http://www.globalresearch.ca/eu-plans-to-dump-milk-butter-in-africa/11079>

FT: Trade facilitation has real costs and dubious gains, List Jeronima Capalda Financial Times, December 4, 2013 9:00 pm, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/2e62b24a-5c3b-11e3-b4f3-00144feabdc0.html?siteedition=intl#axzz2mpRh37sEGMT>

FT: WTO: Up in the air, Shawn Donnan, Financial Times, December 2, 2013 7:20 pm, <http://www.ft.com/cms/s/0/4f5dcb6e-5b38-11e3-a2ba-00144feabdc0.html>

PBS: The WTO and Global Trade. Challenges for Poorer Nations at the WTO, Liz Harper, PBS Online Newshour, september 2003, http://www.pbs.org/newshour/bb/international/wto/case_study.html

The Guardian: Bali trade agreement: WTO set the bar high but has achieved little, Larry Elliott, 6 December 2013, <http://www.theguardian.com/business/economics-blog/2013/dec/06/wto-development-deal-two-decades>

The Guardian: Why the WTO agreement in Bali has finally helped developing countries, Paige McClanahan, 6 December 2013, <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2013/dec/06/wto-agreement-bali-helped-developing-countries-india>

The Wall Street Journal: Addiction to Sugar Subsidies Chokes Poor Nations' Exports, Roger Thurow a Geoff Winestock, Sept. 16, 2002, <http://online.wsj.com/news/articles/SB1032128964707805675>

Dokumenty medzinárodného práva:

Aid for Trade – Ministerial Decision of 7 december 2013, WT/MIN(13)/34-WT/L/909

Decision of 28 November 1979 (L/4903)

Deklarácia z Punta del Este, September 20, 1986, prístupné na http://www.sice.oas.org/trade/Punta_e.asp

Dohoda o ochranných opatreniach (Agreement on Safeguards)

Dohoda o postupoch pri dovoznom licencovaní (Agreement on Import Licensing Procedures)

Dohoda o sanitárnych a fytosanitárnych opatreniach (SPS Agreement)

Dohoda o subvenciách a vyrovnávacích opatreniach (Agreement on Subsidies and Countervailing Measures)

Dohoda o technických prekážkach obchodu (TBT Agreement)

Dohoda o textile a odevoch (Agreement on Textiles and Clothing)

Dohoda o založení Svetovej obchodnej organizácie (Agreement Establishing the World Trade Organization)

Dohovor o potravinovej asistencii (Food Assistance Convention)

Dohovor o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov (Dispute Settlement Understanding)

Havanská Charta

July Framework Agreement, Decision Adopted by the General Council on 1 August 2004, WT/L/579, 2 August 2004, http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/draft_text_gc_dg_31july04_e.htm

Korea- Modification of Schedule, G/MA/TAR/RS/98, january 2005

Modalities for the Establishment of Specific Binding Commitments under the Reform Programme, Modalities Agreement, MTN.GNG/MA/W/24

Revised Draft Modalities for Agriculture, december 2008, TN/AG/W/4/Rev.4

Rozhodnutie z Marakéša (Marrakesh Ministerial Decision on Measures Concerning the Possible Negative Effects of the Reform Programme on Least-Developed and Net Food-Importing Developing Countries)

Subsidies Code 1979

Viedenský dohovor o zmluvnom práve

Všeobecná dohoda o clách a obchode 1994 (GATT 1994)

Všeobecná výkladová poznámka k Prílohe 1A (General interpretative note to Annex 1A)

Výnimka z Lomé (Lomé waiver)

Internetové stránky:

IFAD: Rural Poverty Report 2011, prístupé cez <http://www.ifad.org/rpr2011/>, <http://www.ruralpovertyportal.org/topic>

<http://www.investopedia.com/terms/f/foreign-sales-corporation.asp>

<http://www.oecd.org/dac/aft/aidfortradeataglanceconnectingtovaluechains.htm>

www.wto.org

Prípady:

Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products, WT/DS103/AB/R, WT/DS113/AB/R, Report of the Appellate Body, 13 October 1999

Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products, (Article 21.5 — New Zealand and US), Panel Report, WT/DS103/RW, WT/DS113/RW, 11 July 2001

Canada- Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products (Article 21.5 — New Zealand and US), Appellate Body Report, WT/DS103/AB/RW, WT/DS113/AB/RW, 3 December 2001

Canada - Measures Affecting the Importation of Milk and the Exportation of Dairy Products Dairy (Article 21.5 — New Zealand and US II), Appellate Body Report, WT/DS103/AB/RW2, WT/DS113/AB/RW2, 20 December 2002

Chile - Price Band System and Certain Safeguard Measures Relating to Certain Agricultural Products, Appellate Body Report, WT/DS207/AB/R, 23 September 2002

European Communities – Classification of Certain Computer Equipment, WT/DS62/AB/R, WT/DS67/AB/R a WT/DS68/AB/R, 5 June 1998, Report of the Appellate Body

European Communities- Export Subsidies on Sugar, WT/DS265/AB/R, WT/DS266/AB/R, WT/DS283/AB/R, Report of the Appellate Body, 28 April 2005

European Communities – Measures Affecting the Importation of Certain Poultry Products, Appellate Body Report, WT/DS69/AB/R, 13 July 1998

European Communities - Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones), Report of the Appellate Body, WT/DS26/AB/R, WT/DS48/AB/R, 16 January 1998

European Communities - Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas ("EC - Bananas III"), Appellate Body report, WT/DS27/AB/R, 25 September 1997

Turkey –Rice (Turkey – Measueres Affecting the Importation of Rice), Panel Report, WT/DS334/R, 21 September 2007

United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products, Report of the Appellate Body, WT/DS58/AB/R

United States — Restrictions on Imports of Sugar (BISD 36S/331)

United States – Subsidies on Upland Cotton, Report of the Appellate Body, WT/DS267/AB/R, 3 March 2005

United States- Tax Treatment for “Foreign Sales Corporations”, Appellate Body Report, WT/DS108/AB/R, 24 February 2000

ABSTRAKT:

Poľnohospodárstvo v práve Svetovej obchodnej organizácie

Regulácia obchodu s poľnohospodárskymi produktmi je jednou z najcitlivejších oblastí úpravy medzinárodného obchodu zmluvami WTO. Súčasná úprava je obsiahnutá v Dohode o poľnohospodárstve a je prvou úpravou cezhraničného obchodu s poľnohospodárskymi produktmi v rámci WTO. Práca má za cieľ objasniť dôležité aspekty súčasnej úpravy. V práci bol venovaný priestor aj kontextu, v ktorom Dohoda o poľnohospodárstve pôsobí, najmä z pohľadu jej vplyvu na rozvojové krajiny. V jednotlivých kapitolách je naznačený aj pravdepodobný obsah novej Dohody o poľnohospodárstve vychádzajúcej zo súčasného stavu rokovaní rozvojového kola z Dohy.

Práca je rozdelená na sedem kapitol. Úvodná kapitola predstavuje počiatky úpravy obchodu s poľnohospodárskymi produktmi a rokovania Uruguajského kola, ktorých výsledkom bol vznik Svetovej obchodnej organizácie a Dohody o poľnohospodárstve.

Druhá kapitola analyzuje všeobecné ustanovenia Dohody o poľnohospodárstve a uvádza ju do súvislosti s inými dohodami tvoriacimi základ Svetovej obchodnej organizácie.

Tretia kapitola sa venuje úprave prístupu na trh, popisuje proces tarifkácie a uplatňovanie zvláštnych ochranných opatrení. Značný priestor je ponechaný správe colných kvót, ktorá má často veľký vplyv na objem obchodu medzi jednotlivými štátmi. Správa colných kvót bola aj jadrom sporu v prípade EC – Bananas, ktorý je tiež rozobratý v kapitole.

Štvrtá kapitola sa zaoberá poskytovaním domácich subvencií a ich rozdelením na subvencie patriace do jantárovej, zelenej a modrej skrinky. Kapitola zároveň poskytuje základné charakteristiky jednotlivých typov subvencií a v závere poukazuje na negatívne aspekty ich súčasnej úpravy.

Piata kapitola ponecháva priestor vývozným subvenciám, ich klasifikácii a spôsobu ich znižovania.

Šiesta kapitola sa zameriava na očakávané negatívne následky liberalizácie poľnohospodárskeho obchodu pre rozvojové krajiny v krátkodobom horizonte. Súčasťou kapitoly je aj úprava poskytovania potravinovej pomoci podľa Dohody o poľnohospodárstve.

Posledná kapitola v stručnosti zmiňuje vývozné obmedzenia a pravidlá, ktorým sú podriadené.

ABSTRACT:

Agriculture in the Law of World Trade Organization

Regulation on international agricultural trade is one of the most sensitive fields of international trade regulation by the agreements of the WTO. The current law is contained in the Agreement on Agriculture and it is the first regulation of the foreign trade in agricultural products in the WTO scheme. The purpose of this thesis is to clarify the important aspects of the current law.

The thesis also addresses the context in which the Agreement on Agriculture takes effect, especially from the viewpoint of its influence on developing countries. Various chapters also briefly deal with the possible content of the future Agreement on Agriculture according to the most recent results of the Doha development round negotiations.

The thesis is divided into seven chapters. The introductory chapter is dedicated to the beginnings of international agricultural trade regulation and to the negotiations of the Uruguay round that resulted in the establishment of the World Trade Organization and in the conclusion of the Agreement on Agriculture.

The second chapter analyzes general provisions of the Agreement on Agriculture and the relations of the Agreement with other agreements that form the basis of the World Trade Organization.

The third chapter deals with the provisions on market access, describes the process of tariffication and the rules for the application of special safeguard measures. Considerable space is devoted to the administration of tariff-rate quotas that often has strong influence on the volume of traded products. Administration of tariff-rate quotas was also at the heart of the EC- Bananas case that is analyzed in this chapter as well.

The fourth chapter addresses the domestic subsidy provisions and their division into three types belonging to either amber, green or blue box. This chapter also provides basic characteristics of every box of domestic subsidies and concludes by pointing out some of the negative aspects of the current regulation.

The fifth chapter considers the export subsidies, explains their classification and the pattern of their reduction.

The sixth chapter focuses on some expected short-term negative consequences of agricultural trade liberalization for developing countries. Food aid provisions contained in the Agreement on Agriculture are also examined in this chapter.

The seventh chapter briefly mentions export restrictions and their regulation.

KLÚČOVÉ SLOVÁ:

medzinárodný obchod s poľnohospodárskymi produktmi, právo WTO, liberalizácia

international agricultural trade, WTO law, liberalization